

ИКОНОМИКА

ОБЕЗВРЕЖДАНЕ НА
ДЕМОГРАФСКАТА
БОМБА

СРЕБЪРЕН
КАПИТАЛ С
ПОТЕНЦИАЛ

**МАРГАРИТА
ДОМУСЧИЕВА**

**ЗА МОДЕРНИЯ
БИЗНЕС С ТРАДИЦИИ**

*MARGARITA DOMUSCHIEVA
MODERN BUSINESS WITH TRADITIONS*

Huvepharma®
will be carbon
neutral by
2030

Shaping
livestock
solutions

The pathway to carbon-neutral
production comprises

- ▶ Solar panel installations
- ▶ Green hydrogen production
- ▶ Geothermal plant
- ▶ Renewable energy inputs

PRINT YOUR BRIGHT IDEAS

6.....Обезвреждане на демографската бомба

14.....Маргарита Домусчиева: Традицията ни дава увереност в бизнеса
Margarita Domuschieva: Our traditions give us confidence in doing business

22.....Как банките дирижират голямата промяна

24.....Накъде върви пазарът на недвижимите имоти

28.....Анатоли Георгиев: За 10 г. променихме изцяло сделките със земеделски земи

30.....Формулата да си в Топ 5 на игралната индустрия
The Formula to be in the Top 5 of the gaming industry

36.....Хората на „Аурубис България“

40.....Адвокат Николай Лазаров: Компромисите са възможни

42.....Търговската марка - удобството да имаш закрила

46.....Сребърен капитал с неизползван потенциал

50.....Големи семейства с още по-големи идеи

54.....Предприемаческият спарт & рестарт

56.....Кое му е супер на суперкомпютъра

58.....Живот с изкуствен интелект

62.....Ключът към мозъка и ума

64.....NEXT BASKET - революция в електронната търговия

66.....Производството на бира набира скорост

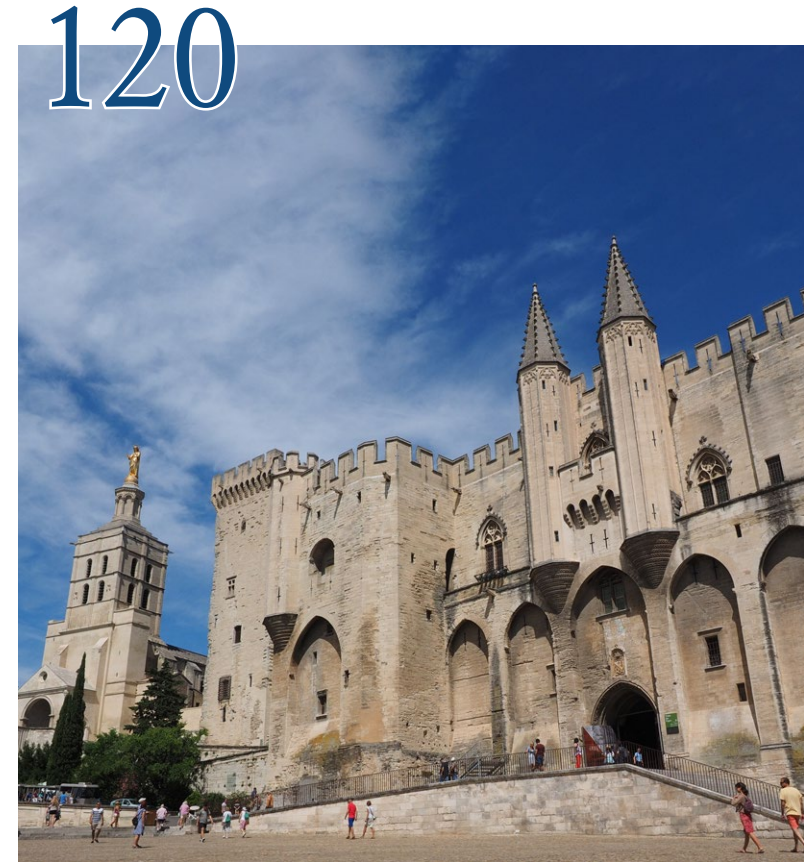
70.....Рибната индустрия в кръгова икономика

72.....Мони и Цецо - двама млади на село

76.....Всяко ЕДНО ДЪРВО е ценно

78.....Как отпазъкът става полезен продукт

80.....Лятната ваканциякато растящ бизнес

84.....Игрите - новото амплоа на Холивуд

86.....Пътят към финансовия успех

ИКОНОМИКА
lifestyle

88.....Точни като Tissot

92.....Work hard, &play hard

94.....Фотография с енергия

96.....Българско вино е №1 в света

98.....Вино с характер

100.....Винаги в добра форма
Always in good shape

104.....Договор с Бога

106.....Фабриката за сън на Гергана Рагович

108.....Нови книги от Сиела

110.....Бъди повече, давай повече

112.....Иновативна технология от БАТ България

114.....Атанас Буров - банкерът родолюбец

118.....Игра на светлината

120.....Уикенд в сърцето на Прованс

Невена Мирчева,
главен редактор

ЖИВАТА СИЛА

Традицията се състои не в запазването на пепелта, а в поддържането на пламък - жива сила, която трансформира настоящето. За традициите в бизнеса, съчетани с иновации, разказваме в нашия летен брой.

Лице на корицата е Маргарита Домусчиева, финансов директор на „Балкан“ АД и „Балкан-вело“ АД - познатите на поколения българи заводи в Ловеч, в които са създадени знакови продукти - колетата „Балкан“, старите български самолети от царско време, множество земеделски машини, мотоциклети, дори автомобили. Днес дружеството продължава тези десетилетни традиции, съчетани с иновации. Затова се радва на успех на външните пазари, а страната ни се нарежда в Топ 5 на велопроизводството в Европа. В ход е и най-новата инициатива за изграждането на голям индустриален парк в Ловеч.

Основен двигател за запазването на традициите и въвеждането на иновациите са хората. Те движат живота, без хора няма икономика. В България активното младо население рязко намалява. За последните 10 години нацията ни се е стопила с над 800 000 души. Демографската криза се задълбочава, но все още има възможности негативната тенденция да бъде обърната с правилната стратегия и мерки, вярват учените и предприемачите, с които разговаряме в темата на броя за демографската бомба със закъснител.

Експерти коментират промените на пазара на труда с навлизането на все по-малко млади кадри, които да заместят „сребърния капитал“. Дават съвети как в застаряваща България да се използва потенциала на хората над 55 години. Разказваме за млади семейства с много деца, избрали да създадат собствен бизнес тук, в България. Ще научите и за много предприемачи с кауза.

Приятно четене!

Списание „Икономика“. София 1111, жк. „Яворов“, бл. 73, ет. 6, ап. 11 Телефони: (02) 852 9696; (02) 852 9699

Издател „Медия Икономика България“ ЕООД; Управител: Невена Мирчева

Глабен редактор: Невена Мирчева; Счетоводство: София Стрелкова - Гечева

Редактор: Татяна Явашева; Автори: Александър Александров, Мая Цанева

Дизайн: Бранд Медия България ЕООД; Фото: Красимир Свраков; Фото Корица - Костадин Кръстев - Коко; Грим - Алина Манова

Печат: Дедракс АД; Разпространение: „Медия Икономика България“ ЕООД

Обезвреждане на
ДЕМОГРАФСКАТА
БОМБА

БЪЛГАРИЯ СЕ ТОПИ И ОСТАВА С ВСЕ ПО-МАЛКО ХОРА, НО ВСЕ ОЩЕ ИМА НАЧИНИ КАТАСТРОФАТА ДА БЪДЕ ПРЕДОТВРАТЕНА

▲ **Татяна Явашева**

Демографски проблем, демографски срив, демографски колапс, демографска катастрофа... тези думи минават покрай ушите на политиците и на институциите и всички те остават безразлични, че България много бързо се топи, че България остава без българи. Тези процеси на свръхниска раждаемост на образованото население с професии влияят на икономиката, възпират инвестициите и дават отражение на перспективите и на бъдещето. Страната е изправена пред високи нива на смъртност и ниско човешко възпроизводство. Опустошението става не само с военни средства.

Скоростта

За 10 години от 2011-а насам България е загубила 845 000 души, или 11,5% от своето население, което е най-големият спад в съвременната ни история, но и в сравнение с останалите

европейски страни. По данни на НСИ към 7 септември 2021 г. населението на страната е 6 520 314 души. 52,1% от тях са жени, 47,9% мъже. Продължава процес на демографско остаряване, който се изразява в увеличаване на абсолютния брой и относителния дял на населението на възраст 65 и повече навършени години, който достига 23,9%. Това е с 5,4 % по-високо спрямо 2011 г. и с 9,6 на сто спрямо 1992 г. А децата и младежите до 17 години са едва 15,9% от населението, което е най-ниското ниво от началото на провеждане на преброяване на населението в България през 1881 г. Резултатите от последното преброяване през 2021 г. се приемат от анализаторите като най-катастрофални в сравнение с всички предишни периоди.

Донор на човешка сила

Активното младо население в страната е на критичен минимум, същевременно емиграцията на образо-

вани млади хора е висока, което е социална бомба със закъснител. Чуват се твърдения, че световната битка през XXI век няма да е толкова за ресурси, колкото за икономически активни хора. Но откакто е паднала Желязната завеса, България и Балканите като цяло станали донор на „мозъци“ и работна ръка. Оказа се много просто: „Предложи им по-големи удобства и по-високо заплащане и хората сами ще гойдат. Давай им ниски заплати, гарнирани с всякакви неудобства на битието, и те сами ще избягат“. И хората напускат родината си... Всичко това води до проблеми на трудовия пазар в България, но не само на него. Кой ще работи тук – това е въпрос без отговор.

Някои успокояват, че все още не е късно нещо да се направи. Дали?!

Предлагаме гледната точка – професионална и човешка, на двама професори и на един представител на бизнеса:

Проф. дФН, д-р ист. **НАКО СТЕФАНОВ:**

Нужно е демографско възраждане

ЗНАЧИМИ ЧАСТИ ОТ БЪЛГАРИЯ СА ПРЕВЪРНАТИ В АНТРОПОЛОГИЧЕСКИ ПУСТИНИ И ИМА ОПАСНОСТ В ЕДИН МОМЕНТ ДА НИ ЗАЛЕЕ МИГРАНТСКА ВЪЛНА ОТ АФРИКА ИЛИ АЗИЯ

Социо-демографското възраждане на България е най-важният въпрос за бъдещето на нашата страна. Ето защо би следвало всички политици – социални, икономически, културни, образователни, военни, технологични, да бъдат подчинени на тази цел. България е в тежка демографска катастрофа, превърнала значими части от държавата ни в антропологически пустини, макар да живеем в свят, в който на редица континенти недалеч от нас се наблюдава демографски бум. Затова все по-неминуема изглежда опасността да бъдем залети от външна демографска вълна.

България е пред социално-демографска катастрофа

Но властите в страната остават глухи и слепи за този проблем. Те не искат очи в очи да признаят катастрофата и твърдят, че има просто демографска криза. **Първата стъпка да се реши един проблем е да се осъзнае, че той наистина съществува.** Докато се крием зад термини като криза, срив и други начини за „замазване с розова боя“, няма как да се разбере остротата на проблема, за да се тръгне към неговото решаване.

Теорията на системите ясно различава понятието „криза“ от „катастрофа“. „Кризата“ е признак за настъпваща опасност от възникване на нестабилна ситуация, която може да доведе до провал. Кризата съдържа в себе си задаваща се опасност от разрушаване или разпад на системата. Катастрофата има други характеристики. Това е вече осъществил

се провал, нещастие, което в своята първа фаза води до определена дисфункционалност на системата. И ако това не се овладее и преодолее, ако не се спре движението в негативната посока, се стига неминуемо до фазата на разпад, унищожаване и изчезване на системата. Катастрофалният процес не може да бъде спрял. Днес България е в първата фаза на вече реализиралата се демографска катастрофа и се движи

към демографския разпад

когато и най-решителните действия не биха могли да спрат процеса на изчезване на българите като народ и държавата. **Не бива повече да се самоуспокояваме, че проблем няма, че така е в цяла Европа.**

Първото, което трябва да се направи за преодоляване на социално-демографската катастрофа на България, е да се видят причините и причинната верига на катастрофалния процес. Може да се разгледат три групи причини:

- **Преки причини** – ниска раждаемост, висока ранна смъртност, загуба на жени във фертилна възраст, масова емиграция;
- **Непреки причини** – застаряване на населението в резултат на масова миграция на млади и работос-

пособни хора, бедност, безработица, социални болести – социално неравенство, разпад на семейството, ниско равнище на социална сигурност, трансформация на системата от социални ценности към свръхпотребителско съзнание;

- **Глобални причини** – приетите модели на социално-икономическа и политическа система, която създава непреките причини, водещи до преките последици на демографската катастрофа.

Ключовата причинно-следствена верига за демографската катастрофа в България е така наречената

векторна бедност

при която недоимъкът се увеличава във всяко следващо поколение и децата стават по-бедни от родителите си. **Бедността не се измерва само с ниско трудово възнаграждане, а и като отсъствие на социални ресурси** – възможности за професионална, гражданска и обществена реализация и развитие; ползване на базови социални услуги като родилни домове, детски градини, училища, болници, транспорт, които масово по селата вече са закрити.

Следващото звено на веригата е трудова интеграция, която преминава във „векторна трудова интеграция“, като създава по-малки възможности за следващото поколение за трудова, професионална и социална реализация. Тези хора не се чувстват нито социално сигурни, нито социално зрели, за да поемат отговорност да създават семейства и да имат деца. **Съвместното съжителство без обвързване се предпочита от хората под 40 години. От тази възрастова група са 70% от всички безбрачни двойки в България.** Семейната институция се разпада – не днес, а още през 2010 г. са сключени 24 000 брака и са регистрирани 11 000 развода. А семействата без деца са 35%. **Ако тази причинна верига не бъде прекъсната, тя ще продължава да вкарва българите в бъдеще**

без перспектива за българската нация и гържава. Нужно е формиране на нов цивилизационен модел на развитие и създаване на

Стратегията за демографско възраждане

на България. Важна задача е да се осъществява курс на реална интеграция чрез образование и грижа за трудова реализация на всеки. Мерки, които биха допринесли за справяне с тежките демографски проблеми:

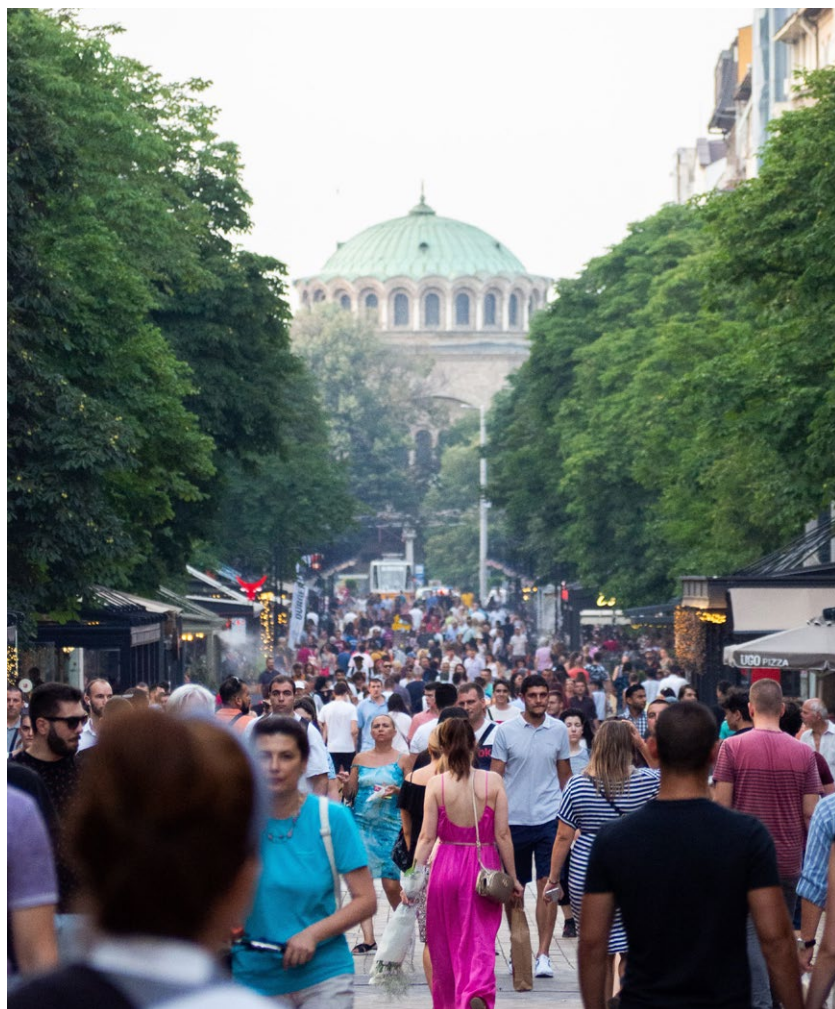
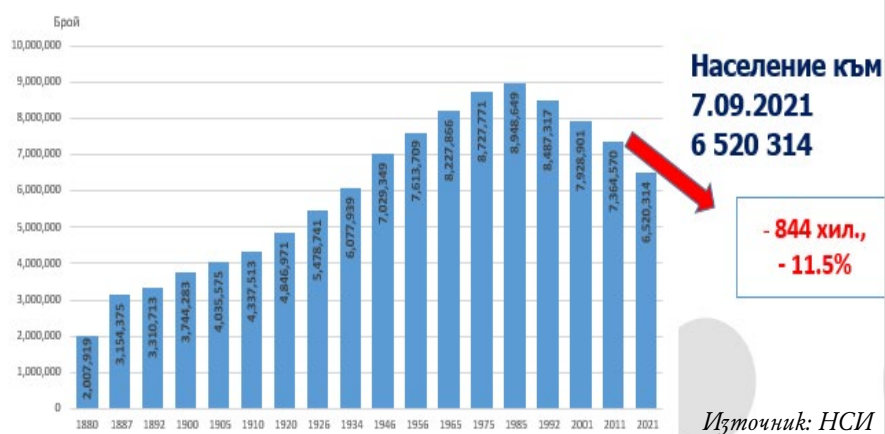
- Понижаване или премахване на ДДС за учебници, детски книги, дрехи, някои детски храни или лекарства за деца по рецепта;
- Приемане на програма за подпомагане на семейни двойки с проблеми в раждаемостта;
- Заплащането за медицинските грижи при раждане на деца да бъде поето от държавата;
- Увеличаване на мрежата от детски градини, там където е необхо-

димо;

- Създаване на програми за справяне с безработицата и бедността;
- Предоставяне на жилища за млади семейства на изплащане, като се създаде специален фонд за строителство на жилища за млади семейства;

- Привличане за постоянно местожителство на лица от българската диаспора по света;
- Програма за трудова и образователно-квалификационна програма за ромското население;
- Създаване на Държавна агенция за демографско възраждане.

Население по години на преброяванията

КЪДЕ СМЕ НИЕ

РАЖДАЕМОСТ: 7.97 раждания / 1000 човека (2023 г. прогноза), сравнение със света: 217-о място от 228 страни

СМЪРТНОСТ: 14.31 смъртни случая / 1000 човека (2023 г. прогноза), сравнение със света: 5-о място от 228 страни

МИГРАЦИЯ: -0.29 мигранти / 1000 човека (2023 г. прогноза), сравнение със света: 118-о място

ПРИРАСТ: -0.66% (2023 г. прогноза), сравнение със света: 227-о място от 237 страни

Според данните на НСИ от последното преброяване, направено през септември-октомври 2021 г., населението на България е 6 520 314 души. Преброени са 2 813 847 домакинства, или средно в едно домакинство живеят по 2,3 лица. Намаление на населението се наблюдава при последните четири преброявания, като най-голямо е то при преброяването през 2021 г. - с 844 хил. души, или с 11,5% спрямо 2011 г. Естественият прираст за периода 2011 - 2021 г. е в размер на минус 448 хил. души, или 53% от общото намаление за периода. Останалите 47% се дължат на външната миграция.

ПО СВЕТА

Бум в Африка и Азия, затихване на Европа

В СРЕДАТА НА НОЕМВРИ 2022 Г. ЧОВЕЧЕСТВОТО ПРЕМИНА 8-МИЛИАРДНАТА БАРИЕРА, САМО ОТ 2010 Г. НАСАМ ТО Е НАРАСНАЛО С 1 МЛРД. ДУШИ

Наблюдава се демографски бум на населението в Африка и Азия и демографско затихване на Европа. По данни на ООН в средата на ноември 2022 г. човечеството премина 8-милиардната бариера. Така то добави още 1 милиард от 2010 г. насам и още 2 милиарда души след 1998 г. В 2030 г. се предвижда населението да достигне 8.5 млрд. В 2050 г. броят на хората ще бъде 9,7 милиарда, а в края на века се очаква те да са 11,2 млрд. човека. Огромният темп на нарастване на населението на Земята се дължи преди всичко на

високата раждаемост в развиващите се страни

особено в Африка. Експертите очакват до края на века населението на 28 от 54-те държави, разположени на африканския континент, да се удвои, в десет страни - Ангола, Бурунди, Демократична република Конго, Малави, Мали, Нигер, Сомалия, Танзания, Уганда и Замбия - ще нарасне пет пъти. Прогнозата е, че броят на жителите на Черния континент ще се увеличи от 1,2 до почти 4,4 милиарда. Същевременно и населението на азиатските страни непрекъснато нараства. В почти всички други части на света

раждаемостта намалява. Според прогнозите

в Европа до 2100 г.

Вместо сегашните около 700 милиона души ще живеят около 646 млн., при което една немалка част от жителите ще бъдат мигранти или потомци на мигранти от Африка или Азия. Населението на Германия ще намалее от 81 на 74 милиона до средата на века и до 63 до 2100 г., като до 1/5 от тях ще са мигранти или техни потомци.

Индия и Китай ще останат най-населените страни в света. Но още сега, през 2023 г., а не през 2028 г., както се очакваше, Индия изпревари Китай по брой на населението, което и при двете страни мина границата от 1,4 млрд. души.

Развитите страни са неумолимо изправени пред проблема със

застаряването на населението:

до средата на XXI век 34% от европейците се очаква да са на възраст над 60 години. В по-малка степен застаряването на населението засяга Латинска Америка и Азия, но също и там се наблюдава подобна тенденция. Според ООН темповете на нарастване на човечеството до 2050 г. ще изпреварят съществуващите прогнози: дотогава на Земята ще живеят 170 млн. души повече, отколкото предполагаша демографите.

Група учени от Вашингтонския

университет в Суатъл, САЩ, ръководени от известния демограф Адриан Рафтери (Adrian Raftery), успяха да изчислят населението до 2100 г. с 95% вероятност - получената цифра варира от 9 до 13 млрд. Но трябва да кажем, че още през 2003 г. сред изследователите на демографските тенденции

твърденията за глобално обезлюдяване

са също популярни: много експерти прогнозирали намаляване на населението на Земята след 2040 г. поради различни неблагоприятни тенденции както в икономиката, така и в глобалната геополитическа система, но и поради природни явления - сериозните климатични изменения.

ООН също признава, че проблемът с бедността в развиващите се страни е един от най-опасните за човечеството, наред с измененията на климата. Всичките тези фактори - бедност, геополитически промени и климатични изменения, ще оказват силно влияние и върху миграционните потоци. При това се смята, че „демографското затихване“ на Европа ще се изправи пред мощен миграционен поток към тази територия на Земята. А и вече се наблюдават наченките на „Новото варварско нашествие“ към Европа. Опитът показва, че тези мигранти формират затворени общности, живеещи в гета, и стават източник на множество проблеми. Трябва да сме готови за такъв момент.

Проф. д-р МОНИКА ПОПОВА,
преподавател в Нов български университет:

Обществото да излезе от своя живот „под прикритие“

Няколко са пунктовете, които сериозно „издишат“. Държавата насочва недостатъчно средства към майките и към децата. **В градове като София родителите по ред причини не могат да запишат децата си в държавна или общинска детска градина.** Частните градини са от 600 до 2000 лева месечно. Тези суми са по-високи от семестриалните такси за студентите в повечето университети у нас. При това положение няма как жената спокойно да става майка.

Страхът у младите хора е сковаващ

Децата от малки трябва да бъдат възпитавани да носят отговорност. Да не те е страх – означава да рискуваш. Особено когато става въпрос за създаване и отглеждане на дете, трябва да вложиш най-голяма смелост, казвам го от личен опит. Когато рискуваш, минаваш границата, тогава и вселената започва да ти помага. Мистичната схема с „кантара“ е заложена в живота. Когато жертваш нещо, получаваш друго. Съвременният човек иска, но не жертва. Жертвата е сериозен фактор в продължаването на рода. Постоянно призовавам моите студенти да се научат да жертват. Всеки, който е в матрицата, в нормалността трябва да създаде и да отгледа дете. Ако не може да има собствено, да се ангажира с друго дете. Светът е пълен с изоставени деца, които искат да бъдат погледнати.

Съвременният човек е само консуматор

който не е научен да се раздава и да жертва. Това е гигантски цирей в системата. Аз съм от поколението, при което се скъса приемствеността. **Настъпни срив на семейните ценности, моето поколение реши, че тези норми вече не са актуални. Държавата спря да толерира брака и семейството.** Получи се срив на всички нива. Но този срив не може да продължава, животът е закодиран в Системата на „Везната“.

Моето поколение избяга от селата, те се обезлюдиха. Това също е

НЕДОПУСТИМО Е МЕСЕЧНИТЕ ТАКСИ В ЧАСТНИТЕ ДЕТСКИ ГРАДИНИ ДА СА ПО-ВИСОКИ ОТ СЕМЕСТРИАЛНИТЕ ТАКСИ В ПОВЕЧЕТО УНИВЕРСИТЕТИ

свързано със

срива на семейните ценности

Новото поколение започва връщане към селото и към природата. Това неминуемо ще доведе и до изкачване по демографската стълбица. По времето на Втората световна война мъжете са воювали, а после светът се е възстановил благодарение на женското присъствие. **Във всяка фирма, във всеки цех е имало мини детска градина.** Това може да се направи и днес. На жената трябва да се помогне да създаде дете и да го отгледа. Сега има много самотни майки, на тях им е много трудно да се справят. Масова е абдукцията на мъжете в отглеждането на децата. Днес малкото поколение калкулира всичко.

Прагматизмът предхожда емоцията

При моето поколение нещата не стояха по този начин, но моето поколение направи много за тези негативни промени. **Наблюдава се крах на семействата, масово хората се разделят и финализират всичко в брака.** Нетолерантността и неотстъпчивостта доведе до това. Мнозина решават, че имат право на „втори живот“ с нов партньор до себе си. Това травмира психиката на техните деца и води до отказ те да създават семейства.

Когато жената изгуби своя инстинкт, настъпва срив в обществото. Жената трябва да е много силна. Талантът и силата се дават свише. Силата се активира, възпитава и развива от родителите и не бива да се смазва от тях. Като майка на три деца ще кажа, че да имаш много деца е всекидневна жертва, но човек трябва

да я отдава. **Демографският срив ще го надмогнем, когато всеки се научи да преминава линията на страха.** Хората трябва да стъпят на бойното поле на живота и да не живеят „под прикритие“. Това е печелившият път, той не погубва.

ЯВОР КОСТОВ, управляващ партньор на Cushman&Wakefield Forton: Без хора няма икономика

Днешната изключително ниска раждаемост е убийствена за държавата. **Тревожен е и профилът на семействата с деца.** Голяма част от работещите и образованите хора имат по едно, най-много две деца. А това в по-дългосрочен план е неблагоприятна тенденция.

Със съпругата ми Милена станахме родители на три деца, за

да разчупим модела

семействата да имат по едно, максимум две деца. Знаехме, че ще е трудно, но и весело, че ще е възпитателно и за трите деца. Искаме от малки да ги научим на отговорност към другите. Имаме късен старт в родителството, но опитът ни показва как **системата на здравеопазването и на образованието изисква все повече и повече от нас, родителите.** Тези препятствия лишават хората от ентузиазма да имат повече деца. Много по-лесно е след второто да се решиш на трето, отколкото след първото да поискаш второ. При нас второто дете беше инвестиция в първото – за да не расте като егоист, а третото беше от-

ДА СПРЕМ ДЕМОГРАФСКАТА КАТАСТРОФА, ЗАЩОТО ИНВЕСТИЦИИТЕ ЩЕ СЕКНАТ, А И СКОРО НЯМА ДА ИМА КОЙ ДА ЗАРАБОТВА ПЕНСИИТЕ

говорност към първите две. Добрата грижа към трите деца изисква не само финансови, но и

големи времеве възможности

Качеството на живот се промени, продължителността на живота се увеличи при една част от хората и така късното родителство се превърна в честа практика. С финансови стимули няма да се справим с демографския срив, има опасност при най-ниската прослойка да стане „професия“ да имат повече деца. **За работещите хора е най-важна организацията от страна на държавата и общините** – да има достатъчно места в детските градини, в една сграда или поне в непосредствена близост да са детската градина и училището, за да може родителят да остави децата си преди работа и да ги прибере, след като приключи работният му ден. Иначе единият от двамата трябва да се посвети само на тази логистика.

Държавата и институциите абдукират

от функциите да осигуряват адекватни услуги на своите граждани. **Новото градоустройство се прави без мисъл за образователната инфраструктура.** В съвременната ситуация е важна комплексната услуга, а образованието никак не е съобразено с реалността. В големия град родителят няма как да прибере детето си в 17 часа от ясла или градина, тъй като още в 16 часа трябва да тръгне от работното си място. Детската медицинска грижа също

става трудно достъпна, педиатрите намаляват.

Работещите издържат пенсионерите, така е създадена солидарната система. Затова е важно да възникнат хора, които носят висока добавена стойност за обществото. Но не само у нас, но и по света раждаемостта е най-висока сред най-ниско образованите прослойки и е най-ниска сред най-високо образованите. Това показва, че **„контролът“ върху раждаемостта става чрез образованието.** Държавата страни от демографския проблем. Признава се, че образованието има голяма възвръщаемост, но това не става в краткосрочния или дори в 4-годишния мандат на когото и да е. И каквото е било, такава си остава.

Демографската катастрофа, пред която сме изправени, е

най-важната тема

Защото без хора няма икономика, няма потребление, няма нищо. Време е да се създаде система, която да подпомага работещите и образовани родители в отглеждането на повече деца. **Система, базирана на данъчни стимули и облекчения, на изграждане на инфраструктура и мерки за подкрепа, които да направят по-съвместими родителството и кариерното развитие.** Първата крачка е да поставим проблема на масата, да си поставим ясна цел и да набележим политики за нейното постигане. И да помним, че това е дългосрочна инвестиция в нас като общество и държава. ☺

МАРГАРИТА ДОМУСЧИЕВА:
**ТРАДИЦИЯТА НИ ДАВА
УВЕРЕНОСТ В БИЗНЕСА**

СИЛАТА НА „БАЛКАНВЕЛО“ Е ВЪВ
ВИСОКОКАЧЕСТВЕНИЯ ПРОДУКТ И
ОТНОШЕНИЕТО КЪМ ДЕТАЙЛА И КЛИЕНТА

——//——
MARGARITA
DOMUSCHIEVA:
**OUR TRADITIONS
GIVE US CONFIDENCE
IN DOING BUSINESS**

BALKANVELO DERIVES ITS
STRENGTH FROM HIGH QUALITY
PRODUCTS AND DETAIL-ORIENTED
CUSTOMER SERVICE

Маргарита Домусчиева е финансов директор на „Балкан“ АД и „БалканVELO“ АД. Присъединява се към „Балкан“ АД като изпълнителен директор след приватизацията през 1997 г. През 1999 г. създава „БалканVELO“ АД. В продължение на 25 години е изпълнителен и финансов директор и ръководи компаниите в утвърждаването им и постигането на дългосрочни бизнес постижения. Завършила е ВИИ „Карл Маркс“, специалност „Управление и планиране на народното стопанство“. Работила е в системата на външната търговия, а близо 30 години е била финансов директор на НПК „Техенерго“ и „Тотема“ АД – София.

Татяна Явашева

- Г-жо Домусчиева, живеем във време на големи промени – трусове на пазарите, инфлация, появяват се нови конкуренти... Как „БалканVELO“ успява да издържи на изпитанията и уверено да върви напред?

- Действително пазарната ситуация е много сложна и ни поставя пред множество предизвикателства и проблеми за решаване. От една страна, инфлацията и намалената покупателна способност на потребителите свива продажбите. От друга, браншът в цяла Европа отчита високи нива на налична готова продукция в складовете по цялата верига: магазини, складове на едро, вносителни и производители. Ситуацията е последица от пандемията – в периода 2020 и 2021 г. търсенето на велосипеди в Европа се забило почти двойно. За да отговорим на това, максимално повишихме производствения си капацитет и планирахме доставките на части за по-дълъг период от време. В резултат разполагаме със значителни складови наличности както на готова продукция, така и на заготовки и части, необходими за монтаж. Справяме се благодарение на дългогодишните ни клиенти и партньори в цяла Европа, които успяват да преценят риска и да реализират произведената продукция. Основните ни партньори са от скандинавските страни, работим заедно над 10 г. и винаги намираме решения при всеки проблем.

- Вкусът на потребителите се мени бързо. Как вървите в крак с тази промяна?

- Младите хора следят тенденциите, търсят нови продукти и индивидуални персонализирани решения. Но за „БалканVELO“ това е динамична тенденция от 10 г. Оцеляват само производители, които откликват на клиентските изисквания. Затова с нашите партньори в чужбина разработваме множество нови модели и модификации, така че всеки клиент да може да избере подходящия за него велосипед. Имаме собствен конструкторен отдел, дизайн студио и отдел за проучвания и развитие, създаваме и внедряваме иновативни продукти и технологии за производството им. Така преодоляваме

През последните години България е в **ТОП 5 НА ВОДЕЩИТЕ ПРОИЗВОДИТЕЛИ НА ВЕЛОСИПЕДИ В ЕВРОПА**

European customers and partners – the latter have managed to assess the risks and make our products appealing to the market. Our main partners are in the Scandinavian countries, we have been working together for over 10 years and we always find solutions to every problem.

Consumer tastes are changing rapidly. How are you keeping up with this change?

Young people follow trends and look for new products and customized solutions. But for BalkanVELO this has already been the dynamic for 10 years. Only manufacturers who respond to customer requirements can survive. Therefore, together with our partners abroad, we develop many new models and modifications, so that every customer can choose the right bike for him or her. We have our own design department, design studio and research and development department. We create and implement innovative products and technologies for their production. This is how we overcome challenges and move forward.

Your company was initially founded as a state-owned aircraft factory, and in 1957, its bicycle product line was developed.

предизвикателствата и продължаваме напред.

- Дружеството е основано като държавна самолетна фабрика, а през 1957 г. се развива велосипедната продуктова линия. Какво е усещането за силата на традицията?

- „БалканVELO“ като наследник на „Балкан“ е най-старата в България фабрика за производство на велосипеди. Имаме над 65 г. производствена история. Гордеем се с това и пазим значителен архив с данни и материали от минали периоди. Традицията ни дава увереност да се усъвършенстваме и

развиваме всеки ден.

- В България велоеволюцията се движи изцяло от частни компании. Какво е добре да знаем за този сектор, който някак тихомълком завоюва нови територии и пазари?

- През последните години България е в Топ 5 на водещите производители на велосипеди в Европа. Създадохме Асоциация на производителите на велосипеди в България, която координира дейностите ни на национално и европейско ниво. Активни сме и в законодателните инициативи в Европейската комисия, свързани със стан-

дартите за безопасност, митнически режим при внос, пътна безопасност, изисквания към техническите параметри на изделията. Работим координирано и целенасочено с колезите от останалите фабрики за постигане и гарантиране на безопасни продукти и безопасни условия на колхозене в България. Имаме добро партньорство и визия за бъдещи цели.

Масовото навлизане на пазара на електрическите велосипеди поставя нови предизвикателства, като максимална скорост, която е безопасна; екологични аспекти; подобряване и удължаване цикъла на ползване на батериите; подобряване информираността на крайния потребител за правилна употреба и поддръжка. Тенденцията за увеличаване на пазарния дял на електрическите велосипеди е трайна в цяла Европа, където е основният пазар на българските производители на велосипеди.

- В какво е силата на „БалканVELO“?

- Отличава ни фокусът върху продукта и персонализираната комуникация с клиента. Силата ни е в детайла и отношението. Компромис с качеството не е допустим под никаква форма. Предимство са надеждните ни партньори в Европа, които са изключителни специалисти в изискванията на местните им пазари, и заедно създаваме велосипеди, предназначени за конкретния регион. Разчитаме на

In recent years, Bulgaria has been among the **TOP 5 OF THE LEADING BICYCLE MANUFACTURERS IN EUROPE**

What role does the power of tradition play in your operations?

BalkanVELO, as the successor of Balkan, is the oldest bicycle manufacturing factory in Bulgaria. We have over 65 years of manufacturing history. We are proud of this and keep a significant archive of data and materials from past periods. Tradition gives us the confidence to improve and develop every day.

In Bulgaria, the bicycle evolution is driven entirely by private companies. What should we know about this sector, which has somehow quietly conquered new territories and markets?

In recent years, Bulgaria has been among the Top 5 of the leading bicycle manufacturers in Europe. We created the Association of Bicycle Manufacturers in Bulgaria, which coordinates our activities

at the national and European level. We are also active in the legislative initiatives of the European Commission related to safety standards, customs regime for imports, road safety, requirements for the technical parameters of the products. We work in a coordinated and targeted manner with colleagues from other factories to achieve

добре сработения и организиран производствен и офис персонал. И най-важното, което ни държи на пазара, е стремежът към развитие и усъвършенстване на продуктите и на производствената организация.

- Имате ли усещането, че участвите в производствено велосъстезание - така бързо се менят изискванията и очакванията към съвременния велосипед?

- Всеки ден сме в състезание с времето, тенденциите и конкуренцията. Пазарното правило, че или израстваш и се развиваш, или пропадаш и отпадаш, е валидно за велосипедната индустрия. В бизнеса, както и в естествените науки, оцеляват и просперират само най-адаптивните към постоянно настъпващите промени.

- Къде намирате най-добър прием на вашите изделия?

- Около 90% от продукцията е за клиенти от ЕС, основните ни пазари са Финландия, Швеция, Полша, Германия, Италия. На вътрешния пазар реализираме 10% - с бранда REACTOR. В България работим с „Технополис“ и „Практикер“, имаме и собствен фирмен магазин и склад в Пловдив, който обслужва крайни клиенти и търговци от Южна България.

- Класиката остава ли модерна при велосипедите?

- Винаги има сантимент към класически ретро модели. „БалканVELO“ разработи и пушна на пазара реплика

на известното в България „Балканче“, като запазиме визията, дизайна и марката, но използвахме съвременни компоненти. Моделът е много популярен и търсен, предлагаме го в класическа еднокоростна версия, както и модификация с контра главина с вързани скорости.

- Пандемията допринесе ли за нарастване на потребителския интерес към велосипеда?

- Пандемията беше изпитание, което в последните 3 г. на два пъти буквално направи обрат на 180 градуса за един ден. В началото на 2020 г., след масовото въвеждане на мерките за превенция, 2-3 пъти нарасна търсенето на велосипеди - за индивидуален спорт на открито и като алтернатива за придвижване в градски условия. Това продължи и през 2021 г. и

“ “
В бизнеса оцеляват и просперират само най-адаптивните към постоянно настъпващите промени

постави на изпитание възможността ни да завършим производствения си капацитет и да набавим необходимите за монтаж части. В началото на 2023 г. тенденцията се обърна в противоположна посока - занижено търсене заради заситения пазар, допълнително влошено от хладната пролет, големите складови наличности, инфлацията и войната в Украйна, която дава отражение на европейския пазар.

- Новостите в развитието и в плановете, които ще споделим?

- През март 2022 г. беше регистриран Индустриален парк „Балкан“ в Ловеч, със собственик и оператор „Балкан“ АД. Очакваме, че ще развива регионалната икономика, ще влияе за ефективно изразходване на ресурсите и ще стимулира процесите на учене и създаване на знания. С Индустриален парк „Балкан“ се цели привличане на инвестиции с висока добавена стойност, включително от експортно ориентирани компании, създаване на модернизирани високотехнологичен парк за производство и услуги, което ще повлияе за подобряване на жизнения стандарт на хората. Ще бъде изградена привлекателна логистика и модерна съпътстваща инфраструктура, ще се концентрира дейността на взаимосвързани производства в една локация, намаляващи себестойността на единица продукт.

Засага на територията на Индустриален парк „Балкан“ се реализират

and guarantee safe products and safe cycling conditions in Bulgaria. We have a good partnership and a vision for future goals.

The mass market penetration of electric bicycles poses new challenges, such as a maximum safe speed limit; environmental aspects; improving and extending battery life cycle; and improving end-user awareness of proper use and maintenance. The market share of electric bikes throughout Europe seems to be permanently on the rise, and Europe is also the main market for Bulgarian bicycle manufacturers.

What are the particular strengths of BalkanVELO?

We are distinguished by our focus on the product and personalized communication with the client. Our strength lies in detail-oriented attitude. Compromise on quality is not permissible in any form. Another advantage are our reliable partners in Europe, who are exceptional specialists when it comes to knowing their local markets. Together we create bikes designed for their specific regions. We rely on well-

trained and organized workshop and office staff. And the most important thing that keeps us on the market is the desire to keep developing and improving our products and our production line.

Do you feel like you are participating in a manufacturing bike race - the demands and expectations for the modern bicycle are changing so quickly?

Every day we are in a race with time, trends and competition. The market rule

“ “
IN BUSINESS, ONLY THOSE MOST ADAPTABLE TO CONSTANT CHANGES CAN SURVIVE AND PROSPER

that you either grow and develop or you decline and fall out rings so true for the bicycle industry. In business, like in nature, only the most adaptable to ever-increasing change survive and prosper.

Where do you find the best reception for your products?

About 90% of the production goes to the EU - our main markets are Finland, Sweden, Poland, Germany, and Italy. On the domestic market, we deliver the remaining 10% - through our REACTOR brand. In Bulgaria, we work with Technopolis and Praktiker. We also have our own company store and warehouse in Plovdiv, which serves end customers and retailers from southern Bulgaria.

Does classic design remain fashionable in bicycles?

There is always sentiment for classic retro models. BalkanVELO developed and launched on the market a replica of the famous "Balkanche" model in Bulgaria, keeping the style, design and brand, but using modern components. The model is very popular and in demand, we offer it

няколко проекта:

• „Фотоволтаична централа Ловеч“ ЕООД върху площ от 716 дка е изградила фотоволтаичен парк с мощност 106 MWp;

• „Балкан“ АД изгражда за нуждите на индустриалния парк главна разпределителна електрическа подстанция 110/20 KV, кабелен електропровод 110 kV и оптични кабели между главната разпределителна подстанция на Индустриален парк „Балкан“ и подстанцията на „ЕСО“ ЕАД;

• „Next.e.GO България“ АД притежава терен с площ от 173 дка, предназначен за завод за електромобили.

- Ловеч е град с традиции в самолетно- и автомобилостроенето. Кога се очаква първият Next.e.GO да излезе от завода?

- В миналото в „Балкан“ са сглобявани автомобили, като основно заводът се ориентира към производство на Москвич. Традициите са налице. Индустриален парк „Балкан“ в наши дни може да се превърне в център на електромобилното производство в България.

- Оттук насетне зелената енергия ли ще дава по-голяма сигурност на производствения процес и предвидимост на разходите за енергоносители?

- Все повече компании в България инвестират в изграждането на фотоволтаични централи, за да покрият

in a classic single-speed version, as well as a modification with a breaking hub with built-in gears.

Has the pandemic contributed to an increase in consumer interest in cycling?

The pandemic was a test that literally made a 180 degree turn twice in the last 3 years. At the beginning of 2020, after the mass introduction of sanitary measures, the demand for bicycles increased 2-3 times - for individual outdoor sports and as an alternative for movement in urban conditions. This continued into 2021 and challenged our ability to increase our production capacity and source the necessary parts for installation. At the beginning of 2023, the trend turned in the opposite direction - subdued demand due to a saturated market, further aggravated by a cool spring, high inventories, inflation and the Ukraine war's effects on the European market.

Would you share some news in terms of development plans?

In March 2022, Balkan Industrial Park

was registered in Lovech, with Balkan AD as owner and operator. We expect that it will help develop the regional economy, influence the efficient use of resources and stimulate learning and knowledge creation processes. The Balkan Industrial Park aims to attract investments with high added value, including those from export-oriented companies, to create a modernized high-tech space for manufacturing and services, which will aid the improvement of people's living standards. Attractive logistics and modern accompanying infrastructure will be built, and the activity of interconnected production processes will be concentrated in one location, reducing the cost per unit of product.

Currently, several projects are being implemented on the territory of Balkan Industrial Park:

• Photovoltaic Plant Lovech EOOD (Fotovoltaiчна Tsentrala Lovech

EOOD) has built a PV park with a capacity of 106 MWp on an area of 71.6 hectares;

• Balkan AD is building, for the needs of the industrial park, a main distribution substation of 110/20 KV, a 110 kV cable power line and optical cables between the main distribution substation of Balkan Industrial Park and the ESO EAD substation;

• Next.e.GO Bulgaria AD owns a 17.3 hectare plot of land intended for an electric cars factory.

Lovech is a city with traditions in aircraft and automobile manufacturing. When is the first Next.e.GO e-car expected to leave the factory?

In the past, the Balkan plant mainly focused on the production of Moskvich cars. The traditions are there. Balkan Industrial Park nowadays can carry the torch and become a center of electric

vehicle production in Bulgaria.

Going forward, will green energy give greater security to the production process and predictability of energy costs?

More and more companies in Bulgaria are investing in the construction of photovoltaic plants in order to cover their own electricity needs, but also to meet the requirements for moving to a circular economy and reducing their carbon footprint. By investing in green energy, businesses will have cost predictability. The high prices of electricity and natural gas in the last 2 years make these investments economically justified.

Bulgaria used to be known as a large manufacturer of forklifts. Is there any way we can continue to be a factor in this market?

Back in 1978, Bulgaria even held first place in the world in terms of the

total volume of production and export of forklifts with 89,000 produced units. Balkan AD also used to make electric and combustion engine forklifts from 2000 to 2006. Thanks to the large amount of these vehicles sold in the past, today Bulgaria can still be a factor when it comes to the maintenance, production and supply of spare parts for them.

Is mechanical engineering a male profession, or have women managed to break this myth?

Modern professional ethics no longer divides professions into male and female. Happily, we have women in leadership positions in politics, high finance, high technology, medicine and all sectors considered exclusively male in the past. Today the focus is on skills and capabilities. The division of professions on any other principle should stay firmly in the past.

You are not originally from Lovech,

собствените си нужди от електроенергия, но и да отговорят на изискванията за преминаване към кръгова икономика и намаляване на въглеродния отпечатък. Чрез инвестициите в зелена енергия фирмите ще имат предвидимост на разходите. Високите цени на тока и природния газ в последните 2 г. прави тези инвестиции икономически обосновани.

- България се помни като голям производител на мотокари. Има ли как и занаят да сме фактор на този пазар?

- През 1978 г. България дори излиза на първо място в света по общ обем на производство и износ на кари - 89 000 броя. „Балкан“ АД също е произвеждал електро- и мотокари от 2000 г. до 2006 г. Благодарение на голямото количество продадени в миналото кари, днес България по-скоро може да е фактор в поддръжката, производството и снабдяването на резервни части за тях.

- Мъжка професия ли е машиностроенето, или жените успяха да разбият този мит?

- Съвременната професионална етика вече не дели професиите на мъжки и дамски. За радост, имаме жени на ръководни позиции в политиката, във висшата финансова сфера, високите технологии, медицината и всички сектори, считани за мъжки в миналото. Днес фокусът е върху уменията и възможностите. Разделението на професиите на друг принцип е безвъзвратно

but you are already firmly connected to this city...

I have been living and working in the city for many years. Lovech is a wonderful city, with well-meaning and warm-hearted people. It exudes a feeling of calmness and orderliness. It has developed intensively in recent years, thanks also to the adequate and dedicated local government. In the process of building Balkan Industrial Park, we encountered great support and cooperation from the municipal administration and other institutions. Without this kind of help, we would not be currently progressing at the desired pace. We cooperate with local businesses representatives, with charitable organizations, we support causes to help prominent talents and people in need.

People are the main engine of any significant undertaking. How do you attract talent and how do you retain it?

It is increasingly difficult to find qualified personnel, especially in a small town like Lovech. A large part of the staff has worked at Balkan for many years and continues to work there. The winning

в миналото.

- Не сте родом от Ловеч, но вече сте здраво свързана с този град...

- От много години живея и работя в града. Ловеч е прекрасен град, с добронамерени и сърдечни хора. Дава усещане за спокойствие и чистота. Развива се интензивно през последните години благодарение и на адекватното и ангажирано местно управление. В процеса на изграждане на Индустриален парк „Балкан“ срещнахме голяма подкрепа и съдействие от общинската администрация и от други институции. Без тази помощ нямаше да напредваме с желаните темпове. Сътрудничим си с представители на местния бизнес, с благотворителни организации, подкрепяме каузи за подпомагане на изявени таланти и на хора в нужда.

- Хората са основният двигател на всяко значимо начинание. Как ги привличате и как ги задържате?

- Все по-трудно се намират квалифицирани кадри, особено в малък град като Ловеч.

Голяма част от персонала дълги години е работил в „Балкан“ и продължава да работи. Формулата е оценяване на труда и развитие на персонала. Налице е взаимно уважение и доверие.

- Младите хора имат ли интерес към машиностроенето, към големите производства, за които се искат знания, умения, но и дисциплина? Как се създава такъв интерес?

- За съжаление, те имат слаб инте-

formula is performance appraisal and staff development. We have mutual respect and trust.

Do young people have an interest in mechanical engineering or in large-scale manufacturing, for which knowledge, skills and discipline are required? How do you inspire such interest?

Unfortunately, they have little interest in engineering. And it is the basis of many other industries and branches. Joint action is needed between higher education, secondary schools, the business fabric and the state to introduce young people to the modern opportunities that this sector offers. It is important to organize student internships in machine-building companies, so that youngsters can become familiar with new machines and technologies.

In this period of high inflation and uncertainty a good time for social causes?

In order for a business to develop well, it is essential to develop its human

рес към машиностроенето. А то е в основата на много други индустрии и браншове. Необходими са съвместни действия между институтите, средните училища, бизнеса и сферата за запознаване на младите хора с модерните възможности, които предлага този сектор. Важно е да се организират ученически практики в машиностроителните фирми и запознаване с нови машини и технологии.

- В този период на висока инфлация и несигурност, време ли е за социални каузи?

- За да се развива бизнесът добре,

от съществено значение е развитието на човешкия фактор, на хората, които работят в съответната фирма, както и на обществото като цяло. Да, трябва да има социални каузи по време на инфлация и несигурност. Трябва да се подобрява средата, в която живеем.

- Вашата житейска философия, която ви кара да продължавате да въртите педалите на все по-конкурираща се бизнес?

- Имай характер, бъди много трудолюбив, дисциплиниран, развивай уменията да работиш в екип. ☺

ФИРМЕН ПРОФИЛ

С името „Балкан“ е известна една от най-старите машиностроителни фирми в България. Началото се поставя през 1938 г., когато ръководството на Въздушните войски решава да създаде нова самолетна фабрика. Дружеството е основано през 1941 г. с указ на Н. В. цар Борис III като държавна самолетна фабрика за производство и ремонт на самолети. Тук са произведени българските самолети ЛАЗ и ДАР, правени са селскостопански машини, стругове, редосеялки, семепочиващи машини, а също електродвигатели и трансформатори. Тук е производството на велосипеди „Балкан“, моторни „Балкан“, мотоциклети и монтажът на леки автомобили „Фиат“ 850, „Фиат“ 124, „Москвич“ 408, „Москвич“ 412 и „Москвич“ 21412. През 70-те години дружеството се преориентира към производство на възли и агрегати за каростроенето. След 2000 г. започва и производството на мотокари с марката БД – собствена разработка на „Балкан“ АД. Дружеството продължава традицията и произвежда хидродинамични предаватели, двигателни мостове и управляеми мостове за възрастни в електро- и мотокари, както и широка гама от резервни карни части. „Балкан“ произвежда голямо разнообразие от метални изделия, включително и за военното производство.

factor, the people who work in the respective company, as well as society as a whole. Yes, there must be social causes in times of inflation and uncertainty. The environment in which we live must be continuously improved.

What is your life philosophy that makes you push through in this increasingly competitive business?

One must have strong will, be very hardworking and disciplined, and develop the ability to work in a team. ☺

COMPANY PROFILE

Balkan is one of the oldest engineering companies in Bulgaria. Its operations began in 1938, when the national Air Force leadership decided to create a new aircraft factory. The company was founded in 1941 by decree of H.M. Tsar Boris III as a state aircraft factory for the production and repair of aircraft. The Bulgarian LAZ and DAR airplanes were produced here, as well as agricultural machines, lathes, row drills, seed cleaning machines, electric engines and transformers. Later on, the production process turned to making Balkan bicycles, Balkan mopeds, motorcycles and the assembly of passenger cars, such as Fiat 850, Fiat 124, Moskvich 408, Moskvich 412 and Moskvich 21412. In the 1970s the enterprise reoriented itself to the production of assemblies and aggregates for forklifts. After 2000 began the production of forklifts under the BD brand - an in-house development of Balkan AD. The company continues this tradition and still manufactures hydrodynamic transmissions, drive and steering axles for installation in electric and combustion engine forklift trucks, as well as a wide range of spare parts. Balkan produces a wide variety of metal products, including such for the military industry.

Как БАНКИТЕ дирижират голямата промяна

ФИНАНСОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ВЛИЯТ ВЪРХУ ПОВЕДЕНИЕТО
НА БИЗНЕСА И ОБЩЕСТВОТО

▲ Георги Георгиев

Банките и техните финансови услуги са в постоянна трансформация. Двигател за това са променящите се технологии, цифровизацията, затягащите се регулации, които като дамоклев меч все по-заплашително висят над тези институции. Това е от едната страна, а от другата стоят клиентите със своите потребности, вжждания, знание и незнание, доверие и недоверие, предпочитания и страхове, които например карат голяма част от българите да остават офлайн в използването на парите си. И въпреки всичко банките, технологиите, клиентите се променят. Навиците днес са по-различни от вчера, защото и животът налага своята динамика. За да се ориентираме как върви трансформацията, ще очертаем някои от важните акценти, дискутирани по време на Финансовия форум „Иновации“, организиран от Асоциация Банка на годината.

Изкуственият интелект (ИИ) става неизбежен помощник на банките, технологията се развива добре там, където има достатъчно естествен интелект. Компоненти на изкуствен интелект се ползват отдавна във финансовата сфера. Мирослав Вичев, главен изпълнителен директор на БОРИКА, казва още, че ИИ е алгоритъмът на новата технологична революция, даваща тласък за дигиталното бъдеще на финансовия бизнес. Той припомня, че технологии с ИИ се използват при скоринговите системи за остойностяване на риска за клиентите на финансовите институции, което е доста по-сложно, отколкото при стандартните модели. Вичев

вижда приложение на ИИ при структурирането на оценката за клиента и неговото обслужване.

Сигурност на плащанията

Финансовият сектор в Европа, а и в България, е една от сферите, в които иновациите се развиват бързо и дават силно отражение върху динамиката на продуктите и услугите, твърди Нина Стоянова, подуправител на БНБ, ръководител на управление „Банково“. Тя информира, че в резултат на провежданите политики от националните и европейските регулатори има трайно и стабилно намаление на измамите при плащанията. Данните в наскоро публикувания от Европейската централна банка доклад на тази тема за периода 2020 - 2021 г. показват, че през 2021 г. е достигнато най-ниското ниво на дела на измамите при картовите плащания в Европа спрямо общата стойност на извършените картови плащания, откакто е започнало събирането на подобни данни през 2008 г., и то е пог 0,03%. По нейни думи стойността на измамите при картовите плащания, инициирани от разстояние чрез виртуални ПОС терминали, е намаляла с 12% през 2021 г. спрямо 2020 г., след като са въведени стандартите за задълбочено установяване на идентичността на платеца. Масовото внедряване на чип и ПИН стандарти за сигурност почти е изкоренило този вид измами в Европа.

Факторът ESG

Трансформацията ESG (Environmental, Social and Governance – екологично, социално и корпоративно управление) с нейния нов дневен рег

вече е в настъпление, като засяга и банките. Устойчив бизнес, устойчиви финанси, устойчиви инвестиции и компании, промяната е всеобхватна и в този процес банките също имат важна роля при трансформацията на бизнеса към трите стълба на устойчивата икономика. На базата на ESG отчети, представящи отпечатъка върху околната среда, корпоративната социална политика и корпоративното управление на съответната кампания, банките ще трябва да вземат решение за финансиране, инвестиции и избор на проекти, които да подкрепят. Този процес изисква нови специализирани екипи и технологии във финансовите институции и най-вече реструктуриране на кредитните експозиции в много широк диапазон.

Рисковете

И ето какво препоръчва Филип Феранте, генерален мениджър Корпоративно устойчиво развитие в КВС Груп: „Да се използват всички данни, с които се измерват емисиите с въглероден отпечатък при оценяването на проектите, но да се направи и собствено проучване, чрез което да се прецени дали не са преувеличени. На базата на ESG отчети, представящи отпечатъка върху околната среда, корпоративната социална политика и корпоративното управление, банките вече задават стандарти, които налагат реструктуриране на бизнеса“. Според Феранте екологичните рискове се превръщат във финансови и това се отразява на всички изисквания, които имат влияние върху качеството на кредитите. Затова регулаторите се фокусират не само върху

климатичните промени, но и върху финансовите рискове. Кредитните агенции оценяват по ESG въздействието върху природата, но обръщат внимание на социалното и демографското развитие.

Новата гледна точка

Инвеститорите и участниците на финансовите пазари вече са по-взискателни към данните, отколкото регулаторите, уверява Петър Андронов, главен изпълнителен директор на ресор „Международни пазари“ на КВС и председател на надзорните съвети на ОББ и ДЗИ. Той споделя, че при организирането на събития от рода на роудшоу най-голямата част от въпросите на инвеститорите са свързани с ESG. И потвърждава, че кредитирането посъпва, когато клиентите не отговарят на стандартите. През кредитните агенции инвеститорите

се ориентират за качеството на данните, свързани с финансовата устойчивост.

Енергийната ефективност

При жилищното кредитиране банките трябва да са улеснени с ползването на регистър на сградите, в който да е отразена енергийната им ефективност. Но този регистър не е попълнен, а и клиентите все още не го възприемат като добавена стойност и не са готови да платят цената на банковия продукт, отбелязва Цветанка Минчева, главен изпълнителен директор на „УниКредит Булбанк“. Тя е на мнение, че при издаването на зелена ипотека с оценка на енергийната ефективност наличието на регистри и сертификати ще стане задължителна част от сделките. „Само при новото строителство има данни, че се спазват енергийните стандарти, но

не и при по-старите сгради“, напомня Петър Андронов.

В кръговата икономика

Регулаторите тласкат банковия сектор да промени обществото, тъй като банките имат влияние върху населението, посочва Филип Феранте. А Цветанка Минчева дава ярка илюстрация в тази насока: „Около 80% от сделките през третото тримесечие на 2022 г. са свързани с проекти за възобновяеми източници, а в други изисквания към доставчиците стимулират бизнеса да става част от кръговата икономика“. Ангел Матеев, директор Банкиране на дребно, подчертава, че: „Още преди 15 години със своя първи зелен борд Поощенска банка се насочи към отговорно кредитиране“.

Банките несъмнено имат своята нова роля в голямата трансформация. ☐

Накъде върви пазарът на недвижимите

ИМОТИ

Яна Колева

Пазарът на недвижимите имоти е в етап на забавяне и успокояване. Наблюдава се спад на сделките, решенията за покупка се вземат по-обмислено и това е логично, тъй като за голяма част от потенциалните купувачи цените вече са непосилни. Хората с най-ниски доходи и без възможност за самоучастие отпадат от пазара. Статистиката за кредитите през 2022 г. показва, че 25% от ипотечните кредити, взети от домакинства, са между 100 и 250 хил. лв. Делът на броя кредити на домакинства в диапазона 500 хил. – 1 млн. лв., макар и да е малко над 2%, се е увеличил с над 60% за 2022 г. В София двустаен апартамент тухлено строителство струва между 150 и 200 хил. евро. На пазара са тези, които са с по-високи доходи и с по-големи възможности. Това казва Поля Христова. **Коя е тя и какво казва за себе си?**

Повече от 20 г. помагам на хората да намерят дом, както и да изберат най-подходящия и безопасен начин за финансирането му. На онези, на които им се налага да се разделят с имотите си, съдействам да го направят така, че да не се чувстват ограбени. Създател съм на sdelkisimoti.bg и управител на „Тенкомс“. Част съм от екипа на „Кредит Навигатор“, регистриран в БНБ като кредитен посредник. Може би вече сте започнали търсенето на дом, но сте на път да се обезсърчите, разбирайки истината за пазара на имоти у нас? За да не повтаряте грешките, които допускат неподготвените купувачи, написах книгата „КАК ДА КУПИТЕ ЖИЛИЩЕ стъпка по стъпка: ПОДГОТОВКАТА“.

През 2022 г.

цените растяха ненормално бързо

особено през първата половина на годината. **Кой е двигателят на пос-**

къпването?

След фалита на КТБ хората се изплашиха и започнаха да влагат спестяванията си в имоти. Банките започнаха да отпускат повече кредити и това повиши интереса към покупката на недвижимост. Дъното в срива на имотния пазар за страната беше през 2010 г., а за София – 2012 г. Оттогава насам броят на ипотечните кредити нараства и в столицата може би около половината от сделките вече са с ипотечен кредит, макар да няма точна статистика за това. Ако онзи, който взема кредит, има културата да знае какво следва, когато вземе пари назаем, не е лошо ипотеките да двият пазара. Но голяма част от хората нямат тази култура. Те си мислят, че като спрат да плащат, банката просто си взема жилището. Близо 90% от ипотечните кредити са взети на пълна отговорност. **Какво следва за кредитополучателя?**

Ако клиентът е взел 100 единици кредит и спре да плаща, в зависимост от това на какъв етап от пазара на имоти го е хванало въпросното „спиране“, може да се случат различни неща. Затова преди да се тегли кредит, трябва

да се разиграят три сценария

Клиентите винаги питат какво ще стане АКО... Няма АКО, а си представяш КАТО. Цените на имотите може да се повишат, но може и да паднат. Ако цените са се запазили, банката чрез съдия-изпълнител продава имота, евентуално може да получиш нещо от тази продажба. Ако цените са нараснали, също може да си на плюс. Но ако цените са паднали, тогава може да се окаже, че дължиш например още 30 единици на банката. Тогава може да ти наложат запор на заплатата, може да последва възбрана върху твоя друг

имот или на идеални части от имоти, ако притежаваш такива. Дължиш, докато не изплатиш дълга. Мнозина мислят, че е лесно да работят с чужди пари, че при ипотечен заем това не крие рискове, което съвсем не е така. С всеки ресурс назаем трябва да се оперира отговорно. **Какво е добре да се направи, преди да се изтегли кредит?**

Трябва да се разработи план, като

ПОЛЯ ХРИСТОВА ДАВА СЪВЕТИ КАК ДА СЕ ВЗЕМЕ ДОБРЕ ИНФОРМИРАНО РЕШЕНИЕ ЗА ПОКУПКА И ИПОТЕЧЕН КРЕДИТ

Често питам: „Каква вноска може да си позволите да плащате?“. И тогава обикновено чувам: „Сега като се замисля...“ Никои освен самия кредитополучател не може вместо него да каже каква вноска той би могъл да си позволи да плаща всеки месец, години наред. Книгата, която написах, помага на всеки, който иска да си купи имот на кредит, предварително „да си напише домашното“. Така хората ще може да си отговорят сами

се предположи, че лихвата е скочила. Хората обикновено се фокусират върху лихвата, а не върху срока. Масово заемите се вземат с

възможно най-дългия срок от 30-35 г.

и тогава плащат много повече, отколкото ако е за 15 г. например. По-краткият срок позволява, ако усетиш затруднение с вноските, да увеличиш срока, като намалиш вноските. Но ако си заложил на максималния срок, тогава вече си с вързани ръце. **В условията на необуздана инфлация време ли е за ипотечен кредит? Какво става с кредитополучателя, взел ипотечен заем в по-стабилно време?**

Инфлацията яде първо нас, после кредита ни. Първо ще я усетим по хляба, сиренето, бензина, после чрез кредита. Когато си се решил да вземеш кредит с по-дълъг срок, трябва да

предвидиш, че ще дойдат времена на инфлация, доходите ти тогава може да не растат, а може и да останеш без доходи. Затова на всеки, който иска да вземе ипотечен кредит, предлагам да си отговори на 14 въпроса от съществено значение, които ще намери в книгата. След това ще знае нужно ли е да изтегли кредит. Тогава, ако нещо по пътя се обърка, ще има план какво да прави. Един от тези въпроси е „Какво се случва като останеш без доходи за шест месеца или за една година?“. За страховете Живот също са важни, но повечето от кредитополучателите не са наясно с това. Има едно упражнение „Когато... аз ще...“: *Когато ми вдигнат вноската с 200/300/500 лв. аз ще...; Когато остана без работа, аз ще...; Когато ми потрябват спешно пари, а вече имам няколко кредита, аз ще...* Този план трябва да е готов, още преди да си подписал договора за кредита. **Кой е най-стряскащият въпрос?**

© Кристиан Свраков

дали сега е моментът за апартамент

За един сега ще е моментът, а за друг може скоро и да не дойде. Книгата е ориентирана за всеки в неговата собствена ситуация, а тя е преди пазара и онова, което става на него. **Дали сега е моментът за апартамент?**

Цените на имотите са малка част от уравнението дали точно сега да се купи жилище. Всеки трябва да разгледа добре опцията „Наем - Заем“. Цените са много важни, ако сме инвеститори. Ако жилището ще е за собствени нужди, въпросите и отговорите са различни. Важен въпрос е дали в момента си под наем, плащаш ли така или иначе, предстои ли в обозримо бъдеще да получиш имот? Може да е чрез наследство, женитба, чрез преместване в чужбина. За един може да е по-подходящо незабавно да си купи имот, за друг - да остане под наем. Всеки сам трябва да си отговори сега ли е моментът да закупи в собствено жилище и сега ли е времето да изтегли кредит. **Който тегли заема, само той ли носи цялата отговорност?**

Много хора нямат представа за възможностите, които дава Семейният кодекс актуализиран през 2009 г. Той дава въз-

можности за двойките в брак да уреждат имуществените си отношения по начини, които до преди 15 г. бяха невъзможни. Има три законови режима: на общност, на разделност и договорен режим (т. нар. брачен договор). Има възможност за двойки в брак само с една нотариално заверена Декларация за разделност да си гарантират, че когато придобият имот, той ще е собственост само на онзи от двамата, който е вписан в нотариалния акт. Дори да са в брак, единият от съпрузите може да не участва в ипотечния кредит, ако успее да се договори с банката за това. Но хората изобщо не знаят, че съществуват такива възможности. **Какви капани може да се появят при покупката със заемни средства, има ли капани при придобиването на имот със собствени средства?**

Според Поля Христова в желанието си да осъществят своя цел, хората бедстват на различни нива и по различен начин. Мнозина нямат представа какво работи нотариусът, кога да ползват адвокат. Не се допитват до специалист навреме, а го търсят чак когато колата се е обърнала.

Пестенето на такси и криенето на цена

в нотариалния акт е нож с две остриета. При по-ниска обявена по-

купко-продажна цена може да загубиш много, ако се стигне до съдебно отстранение. „Инфарктният“ период, ако ще се появяват проблеми след сделката, са първите 5 години от сключването ѝ. Причините може да са различни. **Какви други подводни камъни може да се проявят?**

За много хора покупката на имот е по-голямо събитие от това да вдигнат сватба. Когато кредитирането стана по-лесно, по-бързо започнаха да се вземат решенията за придобиване на недвижимост. Заради бързане да не изпуснеш имота, може да вземеш необмислено решение. Често хората обръщат по-голямо внимание на плочките, отколкото на големите неща като парите и сигурността. Грешка е, когато купуваш на кредит, да смяташ, че банката е проверила имота за тежести, и да се откажеш от адвокат. Специалисти, експерти, съветващи с опит и практика, трябва да бъдат включени навреме. Ползвайте кредитни консултанти, услугата им е безплатна. Може да се доверите и на счетоводител, което понякога е много важно - най-вече за продавачите. **И все пак дали сега е точното време за покупка на жилище?**

Ако ви трябва покрив над главата, нуждата от собствено жилище е безусловна, ако плащате наем,

ако сте сметнали всичко добре и се оказва, че може да ползвате кредит с всичките защити, когато нещо по веригата се счути, тогава всеки момент е подходящ за апартамент. Отлагането също има цена. Не бива покупката на собствено жилище да се бърка с инвестиция. **От какъв друг ъгъл да погледнат кандидат-купувачите?**

„Имотът е инвестиция“ срещу „Имотът е неоправдан разход“ - това са двете противоположни гледни точки. Имотът може да е най-добрата инвестиция, в зависимост от това кой е „инвеститорът“. Може да е и най-голямата грешка, в зависимост кой, как и защо го купува. Имотите може да са актив или пасив. **Какви предимства носи животът под наем и какви рискове?**

За много хора

да живеят под наем е свобода

Това са млади професионалисти и хора с добри доходи, които много пътуват, които имат идея да живеят в чужбина или в друг град. За тях наемът е по-добрият избор. Някои от тях вкарват пари в имоти, но не живеят в тях. Има и други, които по емоционални причини държат на всяка цена да имат свой собствен дом. Да имат свой собствен дом е важно за хората, когато се пенсионират. Иначе може да се окаже, че наемът е непреодолимо препятствие. **На коя прогноза да се доверят купувачите, какво да е поведението им на пазара?**

След пандемията пазарът се промени. Излизаш навън и виждаш, че времето е ясно, но телефонът ти те информира, че ще вали. Кое избираш? За всеки случай може да си вземеш чадър. С имотите е същото - като искаш да излезеш на пазара, чадърът е да разгледаш трите варианта: цените остават на същите нива, имотите поскъпват още, цените падат. Когато лихвите се вдигат, като се види и накъде е тръгнал пазарът, може да се очаква спиратка в ценовия галоп. Ако обаче залагаш само на картата „Цените падат“, това е хазарт. Възможно е скоро да има корекция надолу, но е добре да сме подготвени, че може и да няма.

Поля Христова познава и говори, но и лоши времена на пазара на недвижимите имоти и обобщава: Въпросите на всеки, излязъл на този пазар, са лакмус кой е той, какви са ценностите му и каква е неговата житейска философия. ☺

© Кристиан Свраков 27

АНАТОЛИ ГЕОРГИЕВ, изпълнителен директор на „Агрион“:

За 10 г. променихме изцяло сделките със

ЗЕМЕДЕЛСКИ ЗЕМНИ

**КОМПАНИЯТА
УДАРНО ЗАЛАГА НА
ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА И
НОВИТЕ ТЕХНОЛОГИИ**

- Г-н Георгиев, през тази година „Агрион“ навършва 10 години. Каква е равнотежката?

- На първо място, искам да честитая годишнината на нашите служители и да им благодаря за усилията, благодарение на които сега сме сред най-утвърдените компании на пазара. 10 години по-късно „Агрион“ е една от най-познатите марки в земеделието – 75 на сто от всички собственици на земя ни познават, а над 70 на сто от арендаторите са или биха станали наши партньори. Най-доброто нещо, което се случило през тези години е, че не спрехме да се променяме според средата и изискванията на нашите клиенти.

Още в началото на своята дейност „Агрион“ започна да налага нови правила в сектора – извадихме на светло сделките със земеделска земя, изградохме национална верига от офиси във всички областни градове. Въведохме индивидуален механизъм за определяне на цената на земята, който даде възможност за честна и справедлива оценка. Развихме кредитирането към фермерите и помагаме да се развива българското земеделие.

С развитието на технологиите станяхме първите, които дигитализираха процесите. Сега през нашия сайт могат да се правят почти всички сделки със земя – отдаване, покупка или продажба. Общуваме с фермерите в реално време през чатове, Вайбър и горещ телефон. Опростяваме процедурите до степен, в която фермерът почти не трябва да става от стола си, за да сключи сделка.

Предстоят още иновации в тази посока, които да улеснят както клиентите, така и процесите в компанията.

- **Управлението на земеделска земя е сложен процес, тъй като зависи от климата, тенденциите в селското стопанство, нагласата на фермерите. Как се справяте?**

- Земеделието е особен бизнес, който трябва да познаваш отвътре. Приходите от земята зависят от локацията, вида на терените, културата, която се отглежда, конкуренцията между арендаторите и още много други неща. Често хората се подлъгват и продават земята си на загуба или търсят нереална цена. Затова препоръчвам при всяко намерение за продажба на земя, те да се обръщат към специализирани компании, като „Агрион“. Ние познаваме земелищата в България, разполагаме със специфичен софтуер, който ни показва какъв е потенциалът на дадени терени, формулираме цената по специален алгоритъм, който ни дава възможност за индивидуална оценка на инвестицията. И най-важното – при нас няма шанс да бъдете излъгани или ограбени. За съжаление, подобни случаи напоследък не са изключение и призовавам хората за повече внимание.

- **Какво имате предвид под подобни случаи?**

- Засилената активност около земеделската земя привлича както хора с планове за бизнес, така и други с не толкова чисти намерения. Напоследък забелязваме бум на т.нар. „фалшиви“ брокери, които се представят за служители на утвърдени компании. Общото е, че те нямат офиси, обявите им са основно в Интернет, нямат мрежи за контакти, дори мобилните им телефони са за еднократна употреба. Препоръчвам хората да не

се доверяват на такива измамници. Там вероятността да бъдете излъгани е огромна. Доверявайте се на утвърдени компании с дългосрочни традиции в бранша и изградена система от брокери в цялата страна.

- **Как се развива пазарът на земеделска земя през последните години**

- Както винаги, през последните години, динамично, но устойчиво. Ако през последните 2 г. се борихме само с COVID-вълната, сега към нея се добавиха още три предизвикателства – войната в Украйна, енергийната криза и климатичните промени. В тази ситуация дружествата като нас трябва внимателно да преценяват инвестициите си. През последните години ние залагаме на консервативна, но устойчива стратегия, която сега, във време на кризи, дава своите резултати. Портфейлът на компанията се увеличава устойчиво, с качествена земя, все повече стават клиентите, които избират „Агрион“ за партньор – собственици на земеделска земя и арендатори.

Друга тенденция е, че земята, която се предлага на пазара, постепенно намалява. Доста компании като „Агрион“ изградиха сериозно портфолио от земеделска земя, която и в момента се отдава под наем и се обработва. Много хора ни се довериха през последните години и ни продадоха земята си, защото знаят, че в нашите ръце тя ще се използва за производство, а няма да пустее. Въпреки всичко, все още има собственици, които не знаят или не се интересуват от това, че имат „спящ“ актив, който може да им носи доходност в момент, в който им е необходим.

- **Все пак, ще поскъпва или ще поевтинява земеделската земя?**

- Хубавата земя винаги ще поскъпва. Затова много инвеститори, вкलो-

Анатоли Георгиев има над 20-годишен опит в областта на продажбите и управлението на компании и екипи. От 2017 г. е изпълнителен директор на една от най-големите компании за управление на поземлена собственост – „Агрион“. Анатоли Георгиев е съавтор и издател на една от най-продаваните български книги за личностно развитие и мотивация „Моделът на успеха 2,2 или как да успеем в България“. Завършил е Университета в Сиатъл.

чително и в България, се насочиха към инвестиции в този сегмент. Повтарям обаче – ще върви нагоре цената на земята, която се използва за производство, а не за пазарни спекулации.

Добрата новина за собствениците е, че с поскъпването на терените се покачват и рентите, което е добре както за бизнеса, така и за тези, които притежават наследствена земя. Предвид ситуацията обаче, не бих се ангажирал с прогнози. Надявам се, с овладяването на пандемията и най-вече с края на войната в Украйна (дано да е скоро), той да се нормализира. Във времена, в които настоящата криза поставя на изпитание цялата планета, отговорността за състоянието на земеделието е изключително висока. От хората на полето до стопаните на земята – всички трябва да положим допълнителни усилия, за да го възродим. За това е необходима най-вече дългосрочна визия и работеща стратегия за развитие. Това е и мисията на „Агрион“ – чрез иновации и разработване на нови бизнес ниши да подпомогне и развие този процес.

- **Какви са плановете на „Агрион“ за следващите години?**

- Екипът на Агрион се оказва способен да прегърне кризата и да я обърне във възмож-

ности. Със сигурност една от посоките е дигитализацията. Изкуственият интелект вече обръща посоките на всеки един бизнес и земеделието не е изключение. Ние трябва да се адаптираме към нуждите на клиентите и затова залагаме на бурно развитие на технологиите в нашата работа.

Предизвикателства стоят и пред самото земеделие, което няма как да не се отрази върху стопанисването на земята. Едно от тях е Зелената сделка и изискванията към обработването на нивите. Безспорно земеделските производители имат огромна роля в „Зеления преход“, но трябва да се прилагат адекватни мерки за оцеляването на бранша. През последните години не се направи почти нищо и за основния проблем на българското земеделие – напояването.

Трябват усилия и по посока на опростяването на административните процедури – професионална, бърза и стабилна администрация, която да не товари стопаните с допълнителна административна тежест.

Още веднъж ползвам високата ви трибуна, за да поздравя своите колеги и партньори и да ги уверя, че „Агрион“ ще продължи да бъде коректен партньор и отговорен участник в развитието на българското селско стопанство. ☺

ФОРМУЛАТА да си в Топ 5 на игралната индустрия

EGT ПРОДЪЛЖАВА ДА ЗАВОЮВА НОВИ ПАЗАРНИ ТЕРИТОРИИ, ВОДЕНА ОТ СВОИТЕ АМБИЦИОЗНИ И ДАЛНОВИДНИ ЛИДЕРИ

Тони Григорова

В основата на успеха на всяка компания стоят хората и добрият екип, воден от силни, креативни и далновидни ръководители. Историята на „Евро Геймс Технологджи“ (EGT) дава потвържденията за този извод. Създадена в София през 2002 г., само за няколко години компанията успява да се нареде сред най-голе-

мите производители и доставчици на игрално оборудване в Европа и на глобално ниво. Днес, две десетилетия по-късно, тя има няколко гъщерни дружества, разполага с 28 международни офиса, в които работят над 2500 служители, продуктите ѝ са представени в над 100 страни на 5 континента. EGT върви напред, водена от вдъхновени амбициозни лидери.

The Formula to be in the Top 5 of the gaming industry

EGT CONTINUES TO CONQUER NEW MARKET TERRITORIES, LED BY ITS AMBITIOUS AND VISIONARY LEADERS

At the core of any company's success are people and good team led by strong, creative and visionary leaders. The story of Euro Games Technology (EGT) confirms this conclusion. Established in Sofia in 2002, in just a few years the company managed to rank among the largest manufacturers and suppliers

of gaming equipment in Europe and globally. Today, two decades later, it has several subsidiaries, 28 international offices with more than 2,500 employees and its products have presence in more than 100 countries on 5 continents. EGT is moving forward led by its inspired and ambitious leaders.

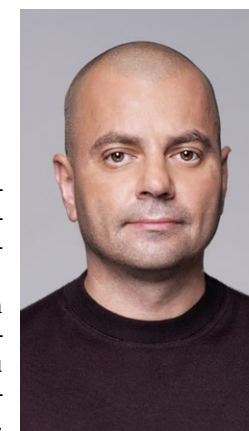
ВЛАДИМИР ДОКОВ, изпълнителен директор на EGT:

Съгбата обича смелите

Постоянство, постоянство и пак постоянство – това е моята житейска формула. Лоялност, отговорност, прозрачност и коректност са принципите, които спазвам.

Работя в „Евро Геймс Технологджи“ още от самото създаване на компанията през 2002 г. Израснахме и преминахме през щастливи и трудни периоди и днес оглавявам един от доставчиците в Топ 5 в световната гейминг индустрия. Научих се да преследвам целите, свикнах да мисля мащабно, отвъд тесните рамки, защото съгбата обича смелите.

Изпълнителният директор задава посоката на развитие и амбицията ни е още повече да затвърдим лидерските си позиции в игралния сектор, като влезем в световния Топ 3. Имаме сили да се наредим и сред Топ 10 на провайдерите в техиндустрията. Светът става все по-динамичен и наред с острия ум и търговския нюх голяма важност ще имат гъвкавостта, аналитичното мислене и способността за бързо вземане на решения.

VLADIMIR DOKOV, CEO of EGT
Fortune favors the brave

Persistence, persistence and persistence again: this is my life formula. Loyalty, responsibility, transparency and fairness are the principles I follow.

I have been working at Euro Games Technology since the very beginning of the company in 2002. We have grown together, gone through happy and difficult periods and today I am in charge of one of the Top 5 suppliers in the global gaming industry. Here I learned to pursue my goals, I got used to thinking big beyond narrow frames, because

Fortune favors the brave.

The CEO sets the direction of development and our ambition is to further strengthen our leadership positions in the gaming sector by entering the global Top 3. We have the strength to rank among the Top 10 providers in the tech industry as well. The world is becoming more and more dynamic, and along with the sharp mind and commercial acumen, flexibility, analytical thinking and the ability to make quick decisions will be of great importance.

АЛЕКСАНДЪР СИМЕОНОВ, главен директор Производство, доставка и логистика:

Лидерството е комбинация от стратегия и характер

Вярвам, че простичките неща работят най-добре, и спазвам принцип, който също е простичък: Лидерството е комбинация от стратегия и характер.

В EGT работя от 19 години, а на тази позиция съм от 12 години. Тук се научих на постоянство в преследването на целите, убедих се, че ако си упорит и не се отказваш лесно, рано или късно постигаеш успех. Производственият директор е в невъзможен триъгълник: „Цена – качество – срокове“. За правилния баланс е нужна постоянна обратна връзка от пазара и добра координация с екипа по развойната дейност. В компанията доста често правим промени и се налага да предоставям на екипите визията за промяната. Технологиите дават предимство на бизнеса и затова инвестираме много в усвояването на нови технологии и в автоматизация на производствените процеси.

Следвам мечтите си, а здраво стъпил на земята ме държи убедеността „Внимавай какво си пожелаващ, защото след това ще се наложи да му платиш цената“.

ALEKSANDAR SIMEONOV, Chief Officer of Production, Delivery and Logistics

Leadership is a combination of strategy and character

I believe that simple things work best, and I follow a principle that is also simple: Leadership is a combination of strategy and character.

I have been working at EGT for 19 years and I have been occupying this position for 12 years. Here I learned that perseverance in the pursuit of goals is very important, I understood that if you are persistent in your actions and do not give up easily, sooner or later you achieve success. The production director is in the impossible triangle: "Price - quality - deadlines". Getting the right balance requires constant feedback from the market and good coordination with the R&D team. In the company, we make changes quite often and I have to provide the teams with the vision for the change. Technology gives an advantage to business, that is why we invest heavily in the implementation of new technologies and the automation of production processes.

I follow my dreams, and the conviction "Be careful what you wish for, because you will have to pay the price for it" keeps my feet firmly planted on the ground.

КАТИНА ТИТКОВА,
директор на дирекция „Правна“:

Стимулираме иновативното мислене

Структурното спазване на правилата в живота и бизнеса са задължителни за всяка правова държава. Развитието на технологиите направи революция и в юридическата професия. Днес имаме бърз достъп до правна информация, нормативни актове или научни публикации, в конференционен разговор можем да обсъдим сложен казус с колеги от цял свят. И в бъдеще правната професия ще бъде все по-тясно свързана с иновациите и ще използва технологии за автоматизиране на част от юридическата дейност.

Професионалният ми път започна от Европейската комисия през 2007 г. След завръщането ми в България бях част от екипа на уважавано адвокатско дружество, работих в 'Комисията по правни въпроси' към НС, а след това оглавих „Правна дирекция и човешки ресурси“ в БЕХ ЕАД. В EGT приех да изградя и да ръководя нова дирекция, в която се стремя да стимулирам иновативните предложения.

Ако работиш отдадено и с въображение, с откритост и постоянно усъвършенстване, ако си лоялен, то и резултатите няма да забкъснеят – това е пътят към постиженията. Мотивиран компетентен екип, конкурентен продукт и доволен клиент – това е моето мерило за успех.

КАТИНА ТИТКОВА,
Head of Legal Division

We stimulate innovative thinking

Strict compliance with the rules in life and business are mandatory for any rule-of-law state. The development of technology has revolutionized the legal profession. Today we have quick access to legal information, regulations or scientific publications, in a conference call we can discuss a complicated case study with colleagues from all over the world. In the future, the legal profession will be increasingly linked to innovation and will use technology to automate some of the legal work.

linked to innovation and will use technology to automate some of the legal work.

My professional path started from the European Commission in 2007. After my return to Bulgaria, I was part of the team of a respected law firm, I worked in the "Commission on Legal Affairs" at the National Assembly, and then I headed the "Legal Directorate and Human Resources" at BEH EAD. At EGT I have accepted to build and lead a new directorate in which I aim to stimulate innovative proposals.

If you work with dedication and imagination, with openness and constant improvement, if you are loyal, the results will not be late: this is the path to achievements. A motivated competent team, a competitive product and a satisfied customer is my measure of success.

НАДЯ ПОПОВА, директор Приходи,
вицепрезидент Продажби и маркетинг:

Клиентите са дългосрочни партньори

Нищо не е на всяка цена. Важно е всяко нещо да се случи в правилното време.

В EGT съм вече 12 години. Първата ми работа тук беше като директор Продажби за Карибския регион, след това отговорях за офисите в Централна и Северна Америка. В един или друг смисъл пораснах в EGT. Разбрах, че добрата комуникация наред с дисциплината и постоянството са базата, на която се изгражда сплотен и успешен екип. Уверих се, че добрият лидер трябва да осъзнава кога е моментът да помага и кога по-скоро пречи и трябва да се оттегли. На тази позиция съм от 2021 г. Моите отговорности са свързани със създаването на стратегията за продажбите, отварянето на нови офиси, избирането на правилните продукти и на най-подходящата стратегия за всяка страна.

Един от най-важните принципи в бизнеса е да разглеждаме клиентите като дългосрочни партньори, а не като бърз източник на продажби. Бих искала EGT да е еталон за добри продукти, мерило за успех за останалите компании.

НАДЯ ПОПОВА, Chief Revenue Officer, VP Sales & Marketing

Customers are long-term partners

Nothing is at any cost. It is important that everything happens at the right time.

I have been working at EGT for 12 years now. My first job here was as Sales Director for the Caribbean region, then I was in charge of the Central and North American offices. In one sense or another, I grew up in EGT. I have realized that good communication along

with discipline and persistence are the basis on which a cohesive and successful team is built. I have learnt that a good leader must know when it is time to help and when it is better to withdraw. I have been occupying this position since 2021. My responsibilities are related to creating the sales strategy, opening new offices, choosing the right products and the most suitable strategy for each country.

One of the most important principles in business is to view customers as long-term partners, not as a quick source of sales. I would like EGT to be a benchmark for good products, a measure of success for other companies.

МАРИЯ ПАПАЗОВА,
главен финансов директор:

Всяка постигната цел отваря нови хоризонти

Вярвам, че човек се изправя пред трудности, с които може да се справи. Вярвам, че големите битки се водят в невидимия свят. Вярвам, че победите отново се постигат там, в невидимото за очите.

С EGT съм от самото ѝ основаване, като през първите 10 години развивах счетоводството от разстояние. Следващите 12 години посветих на изграждане на структура, която вярвам, че може да управлява и контролира процеси, способстващи за реализиране и на най-смелите мечти в бизнеса. Стремехът ми е да дам възможно най-обективна, вярна и точна финансова информация, както и да проследявам постигането на целите в групата, което ме поставя в позиция на отговорност, решителност, смелост, прозорливост и баланс между интересите.

EGT ме научи на търпение, на това, че няма граници в стремежите и всяка постигната цел отваря нови хоризонти. Научи ме, че големите успехи винаги са успехи на бабната мисъл, водени от воля и любов, споделени с колеги, партньори и собственици.

Един ден EGT ще споделя своя опит в най-добрите бизнес училища в света.

МАРИЯ ПАПАЗОВА,
Chief Financial Officer

Each achieved goal opens up new horizons

I believe that people face difficulties that they can handle. I believe that the big battles are fought in the unseen world. I believe that victories are achieved there, in the invisible to the eyes.

I have been with EGT since its inception, developing its accounting remotely for the first 10 years. I devoted the next 12 years to building a structure that I believe can manage and control processes that help realize even the wildest dreams in business. My aspiration is to give as objective, true and accurate financial information as possible, as well as to track the achievement of the goals in the group, which puts me in a position of responsibility, determination, courage, foresight and balance between interests.

EGT taught me patience, that there are no limits in aspirations and that each achieved goal opens up new horizons. It taught me that great successes are always successes of slow thought, driven by will and love, shared with colleagues, partners and owners.

One day, EGT will share its experience in the best business schools in the world.

ОГНЯН ТОДОРОВ,
главен директор Развойна дейност:

Коректността е мощен бизнес двигател

Вярвам в спазването на принципните позиции, в приятелството, в положителния резултат като следствие на усилия, упорство и последователност в начинанията. Знак, че съм успял, за мен е, когато достатъчно често изпитвам чувство на удовлетвореност от постигането на някаква цел.

С EGT съм ангажиран още от основаването ѝ през 2002 г., а от 2006 г. съм зает основно с ръководството на нейното погръделение за развойна дейност. Задачата на екипа е да създаваме продукти с необходимите качества и разнообразие, съобразени с продуктовоата динамика на пазара, както и с развитието на технологиите във всички области.

В бизнеса е важна коректността - коректност между колегите, между ръководството и служителите, между EGT и бизнес партньорите. Коректността в огромна степен допринася за успешното развитие на EGT.

Непрекъснатото увеличаване и разнообразяване на продуктовоото портфолио, планомерното разширяване на пазарния дял в световен мащаб водят EGT към постигане на стратегическите цели.

ОГНЯН ТОДОРОВ,
Chief Technology Officer

Fairness is a powerful business driver

I believe in the observance of principled positions, in friendship, in the positive result as a consequence of efforts, persistence and consistency in undertakings. A sign that I've succeeded, for me, is when I have a sense of satisfaction from achieving some goal often enough.

I have been involved with EGT since its foundation in 2002, and since 2006 I have been primarily dealing with the management of its development division. The main task of the team is to create products with the necessary qualities and variety, in accordance with the product dynamics of the market, and with the development of technologies in all areas.

In business, fairness is important: fairness between colleagues, between management and employees, between EGT and business partners. Fairness greatly contributes to the successful development of EGT.

The continuous increase and diversification of the product portfolio and the planned expansion of the market share worldwide lead EGT to achieve its strategic goals.

SILENCE

Революция в електрическите
превозни средства

 GEOTRADING
GEOTECHMIN GROUP

Официален дистрибутор за България:
Геотрейдинг АД
гр. София 1588,
ул. „Околовръстен път“ 459
office@silence.bg; www.silence.bg

 [silencebulgaria](#)

 [Silence Bulgaria](#)

Хората на „АУРУБИС БЪЛГАРИЯ“

ГОЛЕМИЯТ БИЗНЕС Е КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ПРОСПЕРИТЕТА НА ТРИТЕ СРЕДНОГОРСКИ ОБЩИНИ ПИРДОП, ЗЛАТИЦА И АНТОН

Татяна Явашева

Хората са част от капитала на всяка индустрия, те са и двигателът за развитието на регионите. Големият бизнес днес е ключов фактор в много от общините. Той задържа местните и привлича други хора. Без такъв стожер регионите може да опустеят. Успешният бизнес създава добри условия на труд, предлага привлекателно заплащане, но се грижи и за екологичните аспекти, и за по-добрата среда, в която хората да живеят и

да се развиват. Такъв пример е „Аурубис България“ - най-големият работодател на територията на три средногорски общини - Пирдоп, Златица и Антон.

Рецептата на „Аурубис България“ може да се сведе и до „Хората, хората, хората...“, защото за успеха си компанията разчита на професионализма, отговорността и лоялността им.

Представяме петима от предпочелите да работят в „Аурубис България“ и станали важна част от Завода:

КРУМ НЕЙКОВ, ръководител участък Шихтово и сушилно:

Заводът е стабилен и има бъдеще

В „Аурубис България“ голямо преобръщение през 2009 г., започнах от началник смяна. От Златица съм, израснах с тази компания, която всички в района наричат Завода. Моите родители са работили тук, повечето хора избират да се трудят тук, така и аз попаднах в „Аурубис“. **Записах висшето си образование в сферата на металургията, за да работя в Завода.** Сега съм отговорен за безопасността на хората, за нормалното протичане на работния процес, за осигуряването на материалите и суровините, за разтоварването им, за складирането, за сработването. Този участък е на входа на цех Металургия. Работим с концентрати от цял свят. **Работата е тежка, но е предизвикателна.**

БЯГАМ ОТ ЛЕСНИТЕ НЕЩА, ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТАВА МЕ ПРАВЯТ ЖИВ

Ден с ден не си приличат. Винаги се случва нещо ново, ситуацията не са сходни, много бързо трябва да се анализира и да се взема правилното решение. Не обичам лесните неща, предизвикателствата ме правят жив. От няколко години практикувам планинско бягане и напредвам с все по-тежки маратони. Докато бягам, си мисля за задачите, които имам да решавам, за ситуацията и така изчиствам нещата в ума си. Работя с много хора и това е школа, в която свикваш бързо да разпознаваш кой какъв е и дали можеш да разчиташ на него.

Доволен съм как стават промените в района. Златица е град от римско време, има съхранени много паметници на културата. Напоследък бяха насочени много усилия за възстановяването на културното наследство. Организирано се и много спортни събития, в които от цялата страна идват хора, а дори семейства с деца. Така те се запознават с нашия малък, но красив град. Метохът, в който се е крил Васил Левски, също бе възстановен от Завода. Направен бе и паркът „Дядовата ръкавичка“. Заводът влага много в пречистващи инсталации. Промяната в екологично отношение е коренна, качеството на въздух, почва и вода е добро. Правят се големи инвестиции, за да опазваме околната среда.

Създадох семейството си в Златица. **Заводът ни дава стабилност и сигурност за бъдещето.** Има много позитиви за работещите и техните семейства. „Аурубис“ преодолява всяка криза, например в пандемията продължихме работа, нямаше освобождаване на служителите. Компанията е силна и има бъдеще.

ВИОЛЕТА ВАСИЛЕВА, старши специалист Външни комуникации и събития: Най-доброто предприятие в района

Медодобивният завод край Пирдоп и Златица е моята професионална лобов от пръв поглед. Преди 14 г. пристигнах в командировка в района на Средногорие-то. Тогава бях ръководител „Безопасност и здраве“ в голяма строителна фирма, избрана да направи разширението на Обогатителната фабрика на Завода. **Видях порядките и грижата за хората в тази мултинационална компания и поисках да работя за нея.** За година и половина извършихме строителните работи на обекта, но тук намерих своя партньор в живота и останах. Аз съм от Димитровград и не съм предполагала, че съдбата ще ме отведе на това място, на което ще остана и ще създам семейство. Животът ми се промени. Сега приемам този край като свой.

В „Аурубис България“ съм била на различни позиции, свързани с комуникации и социална отговорност. Екипът в завода е основно български, но се следват високи стандарти, които компанията залага в предприятията си в цял свят. **Човешкият фактор е водещ в компанията и тя оказва подкрепа за професионалното**

развитие на всеки, който желае. Тук всички имат самочувствието, че работят в „Аурубис България“. Стандартът на живот в района е висок.

Работата е много динамична и няма ден, който да е като предишния. В „Аурубис“ посрещаме премиери, президентни,

СОФИЙСКИЯТ НИ ОФИС СЕ РАЗШИРЯВА И СТАВА ИНЖЕНЕРЕН ХЪБ НА ЦЯЛАТА ГРУПА АУРУБИС

посланици, бизнес лидери, което е външващо, но и много отговорно. Харесва ми, когато осъществяваме проекти, свързани с хората в компанията и с подобряването на условията за живот в региона.

Тук работят хора с най-различни професии и умения – от металурици, до икономисти. **Имаме и научно-развойна дейност, която привлича специалисти в тази сфера.** Компанията вижда, че в завода в България си заслужава да се инвестира. Затова софийският ни офис се разширява и става инженерен хъб на цялата компания, екипът ще включи професионалисти и от чужбина. Аналитичните ни лаборатории ще правят проби не само за България, а и за всички заводи в групата, разширява се производството за рафинирана мед.

Производството е тежко, всички изкарват прехраната си с ръцете, но и с ума си. **Всеки човек е важен, за да работи предприятието по най-успешния начин и да е най-доброто в района.** Жениите също са подкрепяни за тяхното развитие във всяка насока, без предрасъдки.

ПЕТКО ИВАНОВ, ръководител Енергоносителни: Мислим за 20-30 години напред

Преди 7 г. кандидатствах по обявен конкурс и така дойдох в „Аурубис“, след като 11 г. бях главен енергетик в друга компания. Обичам предизвикателствата и не приемам рутината. Бях постигнал мечтата на много хора за висока заплата, но в един момент еднообразието започна да ми тежи и затова направих крачка встрани.

„Аурубис“ е стожер в региона, а и в цялата страна. Предизвикателствата са огромни, работата ми е много интересна, свързана е с развитието на модерни техники и технологии, с подобряване на енергийната ефективност. Предприятието е един от най-големите консуматори на ел. енергия в страната – около 60 MW на час. **Направихме най-големия соларен парк за собствени нужди и сме в процес на изграждането на още две фотоволтаични централи за собствено потребление.** Имаме амбицията до 2030 г. 20% от енергията, която предприятието консумира, да е от собствено производство. Работим и по проект за оползотворяване на отпадната топлина, която е значително количество.

ИМАМЕ АМБИЦИЯТА ДО 2030 Г. 20% ОТ ЕНЕРГИЯТА, КОЯТО ПРЕДПРИЯТИЕТО КОНСУМИРА, ДА Е ОТ СОБСТВЕНО ПРОИЗВОДСТВО

Предизвикателство е да съумеем да я оползотворим, тъй като тя се отделя в част от производствения цикъл 24 часа в денонощието, за разлика от соларната енергия.

Отговарям за енергоснабдяването и разпределението на електрическа енергия с високо и средно напрежение на цялото предприятие, за снабдяването с мазут и пропанбутан. Ще отговарям и за газификацията, която трябва да е изпълнена до края на 2024 г. В обхвата на отдел „Енергоносителни“ са също Електролабораторията на завода и „Електро и КИП и А“ поддръжката на спомагателното оборудване. Ръководител съм на екипа за внедряване на стандарта ISO 50001 в предприятието, като активно участваме в процесите за помяна на технически и морално остаряло и енерго неефективно оборудване. Внедряваме управления през Wi-Fi и Склада системи. Екипът ни е от над 30 души, като постигането на синергия е от особена важност, защото от нашата работа зависи работата и на целия завод.

„Аурубис“ е компания с авторитет, имидж, репутация, като стандарти на

работа, отношение към хората и безопасност. Това е компания с бъдеще, която непрекъснато се развива. Тук мислим за 20-30 години напред и правим инвестициите с перспектива. Доставяме меден концентрат от цял свят, само 15% от суровината е българска.

Компанията полага големи усилия за развитието на човешките ресурси. **Възнагражденията са високи, всеки се ползва от добър социален пакет от придобивки.** Тук на високи обороти развивам своя професионализъм и се чувствам истински полезен с опита, знанията и уменията си. „Аурубис България“ е мястото, на което всеки ден идвам с удоволствие.

НАДЯ НИКОЛОВА, експерт Подбор и развитие на работодателската марка: Компанията е все по-разпознаваема сред младите

Започнах работа в „Аурубис България“ като специалист Подбор, на сключен договор по заместване. Аз съм от Пирдоп и като завърших висшето си образование, се завърнах обратно в града. Скоро след това видях обява в компанията и реших да кандидатствам за свободната позиция. Работата ми е динамична и разнообразна, нелесна и предизвикателна, като всичко това успява да поддържа интереса ми.

ИМАМЕ ПРОГРАМИ, С КОИТО ПРИВЛИЧАМЕ И ОБУЧАВАМЕ ХОРА БЕЗ ОПИТ

От четири години и половина съм в компанията. **С моите колеги полагаме усилия брандът „Аурубис“** да става все по-разпознаваем не само в района, но и отвъд него. Задачата е предизвикателна, когато става въпрос за привличане интереса на младите, така че да ги задържим тук, вместо да търсят възможности другаде. Производството е непрекъснато и не можем да си позволим

да останем без хора, затова кадрите от района са изключително ценни. За тези 65 години, откакто работи Заводът, повечето служители продължават да са местни. **Полагаме усилия да задържаме младите хора без опит и сме създали програми, с които да привлечем интереса им.** Сред тях са практикантска програма в Производството и Поддръжката, стажантска програма за ученици и студенти, дуално обучение с практику в завода.

Тук ме задържа естеството на работа, възможностите за развитие, доброто възнаграждение и бозатият социален пакет – вярвам, че тези фактори са значими не само за мен, но и за всички хора, които желаят да работят в „Аурубис“. Важно е кой и как назначава хора, на които ще разчитат други хора. С колежите ми от отдел Подбор трябва

да избираме най-доброто от най-доброто и затова сме много отгледени на работата си. Вярвам, че даваме на „Аурубис България“ бъдеще и за себе си получаваме същото.

НИКОЛАЙ МАДЖАРОВ, ръководител Електро и Автоматизация: Тук се внедряват най-новите технологии

Започнах работа в Завода като техник през 1991 г. След повече от година реших, че ще следвам инженерство. Завърших Техническият университет в София с отличен успех и отново се присъединих към предприятието през 1998 г. като магистър по Телекомуникации. Тук се внедряват най-новите технологии, създадени от водещи производители. Проектираме нови системи и участваме в поддръжката през целия им експлоатационен период. **Технологичното развитие върви с бърз темп** и от Завода, в който някога постъпих, вече са останали само носещите конструкции, дори ламарините са сменени. Животът е интересен, напрупаната рутината помага, но ние сме постоянно извън зоната на комфорт. Не може да лежиш на стари лаври, всичко научно след 5 години е остаряло и с плавен преход започваме отначало.

Днес голямото предизвикателство не е просто да вкараме нова по-ефективна технология, а как безболезнено да подменим старата, която все още работи. Участваме в планирани ремонти, тогава сме най-натоварени. През май-юни 2023 г. за малко повече от месец в два от цеховете трябваше да подменим старото оборудване и за това се готвихме година и половина. Основна

задача пред нашия екип винаги е каквото и да праби, да не поставяме под риск производството.

Вече пет мандата съм общински съветник в Община Антон и виждам приложение в социалната сфера на много от моделите, свързани с работата с хора, планирането, осъществяването на проекти. Наличието на големи предприятия като „Аурубис“ дава сигурност и предвидимост на хората в района и доста млади хора

ПРИДОБИТИТЕ ЗНАНИЯ И УМЕНИЯ СА КОНВЕРТИРУЕМИ В ЧУЖБИНА, НО АЗ СЪМ ДЪЛБОКО СВЪРЗАН С РЕГИОНА

се задържат заради възможността за добра кариера не просто в голямо предприятие, а в модерно голямо предприятие.

Пазарът на труда става глобален и това, което при нас се научава, е приложимо в цял свят. В моя екип имаше хора, които заминаха в чужбина, направиха успешна кариера и после пак се завърнаха, защото не всичко е пари. Аз съм местен до мозъка на костите, обичам този край. Тук всички се познаваме и уважаваме, това също има своята добавена стойност.

Предизвикателствата са като преди 20 г., но сега е важно как новата технология ще бъде внедрена и как ще бъде използвана, тъй като е свързана с глобалната мрежа. „Цифровизация“ и „киберсигурност“ вече не са абстрактни понятия. Работата ми предлага много обучения, комуникации с хора във и извън България, възможности за

придобиване на много нови знания и умения. **Ако в началото на кариерата ми тук бяхме далечна провинция, Пирдоп и регионът вече са на глобалната карта.** Референциите за свършената работа тук са конвертируеми навсякъде по света. ☺

Адвокат Николай Лазаров: Компромисите са ВЪЗМОЖНИ

КОНСТИТУЦИОННА РЕФОРМА Е ДОБРЕ ДА СЕ ПРЕДПРИЕМЕ, КОГАТО Е ОБЕКТИВНО, А НЕ СУБЕКТИВНО НЕОБХОДИМА

Татяна Явашева

Правото гнес, обективното ни право изостава от развитието на обществените отношения. Независимо от непрекъснатите изменения в нормативната уредба, законодателят в България не съумява да догони развитието на модерното общество и да намери баланс с принципите за последователност и предвидимост.

Моето право – защита на правата и законните интереси на клиентите, които ни доверяват бъдещето на бизнеса си.

Професия Адвокат е най-важната след лекарската. Не просто бизнес, а огромна отговорност. Извън стереотипите на обичайното ежедневие.

Добрият адвокат съумява да разчупи рамките, в които клиентът се самопоставя.

Споровете са най-типичното българско качество, смислени, безсмислени, манталитетът ни е да спорим и трудно да приемаме чуждите тези, независимо колко добре са обосновани. Затова част от адвокатската работа е и да спомагаме за редуцирането им.

Алтернативно разрешаване на спорове е доказателство, че винаги има начин за споразумение или за разглеждане на спора при облекчен рег.

Спестява се време, нерви и пари. Отлична школа за това, че компромисите са възможни. Стига да си заслужават и да не ни карат да отстъпваме отвъд границите, от които не бихме излезли с достойнство.

Концесиите: Навсякъде по света, когато държавата не може да се прояви като най-ефективния стопанин, частната инициатива задоволява тази необходимост. Така е и в България.

Енергетиката през призмата на моя професионален опит е динамично развиващ се сектор, от особена важност, директно свързан с националната сигурност.

Системният проблем в областта на ВЕИ: Не виждам системен проблем, дори намирам инициативността до такава степен голяма, че не може да бъде обслужена своевременно от компетентните органи и организации.

Когато интересът на бизнеса и интересите на обществото са поставени на везните на Темуга, аз търся необходимия баланс. Тези интереси не следва да са в конфликт и да се противопоставят.

Конституционна реформа е добре да се предприеме, когато е обективно, а не субективно необходима. Тя не трябва да е самоцелна. Действащата конституция намирам за демократична, гарантираща основните права и свободи на гражданите и даваща лесен достъп до съдебна защита, както поради пряката си приложимост, но най-вече заради общата клауза за обжалване. Нека си дадем сметка за обществените потребности от такава реформа, а не за конюнктурни и моментни интереси. Например в САЩ, след като първоначално Уставът на конфедерацията се оказва неуспешен, се свиква Конвентът от Филаделфия през 1787 г., който изработва конституция. Тя функционира

Адв. Лазаров (вляво) с Нийл Буш, син на покойния президент Джордж Буш -старши и брат на 43-тия президент Джордж Уокър Буш

успешно и до днес с едва 27 поправки. А традиционна демокрация като Англия съществува без писана конституция, само с няколко неинкорпирани в едно нормативни актове с конституционен характер.

От позицията на моята практика в областта на конкуренцията ще обърна внимание, че е нужно Комисията за защита на конкуренцията да положи повече усилия в областта на картелните споразумения. Не са необходими особени юридически познания, за да се прозрат очевидните недобросъвестни търговски практики. Наболял пример са цените на хранителните стоки.

Един закон, който Народно събрание трябва да приеме с приоритет: Законът за държавния бюджет. Недопустимо е финансите на държава, която очаква да се присъедини към еврозоната, да се регулират

от временни решения или от бюджетта за преходна година.

Да си управляващ партньор в адвокатско дружество, което носи имената на адвокати с авторитет, е чест и отговорност. Никога не съм се стремил към ръководни функции, не ми носят особено удовлетворение. Приемам го като отговорност към кантората.

Професионалната приемственост в семейството е не по-малка отговорност и предизвикателство за мен. Баща ми, проф. Кино Лазаров, е един от тези юристи и учени, които поставиха много високо лествата на административното правораздаване у нас. За мен е чест да виждам как в университетите се преподава по неговите учебници, а действащите юристи ги ползват в практиката си.

Моята сила е в добрите комуникационни умения. За всеки адвокат е

Адвокат Николай Лазаров е управляващ съдружник на Адвокатско дружество „Георгиев, Тодоров и Ко.“ от юли 2022 г., като е част от екипа още от 2007 г. Той завършва Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 2005 г. и работи като съдебен помощник към ВАС през 2006 г. Специализира арбитраж и алтернативно разрешаване на спорове в Арбитражния съд при БТПП. Дългогодишен член е на Дисциплинарната комисия на Българския футболен съюз. Опитът му включва съдебни спорове, изготвяне на проекти на наредби. Фокусира се в областта на енергетиката и природните ресурси. Представлявал е големи компании по придобиване на концесионни права по Закона за подземните богатства и във връзка с оценки на въздействието върху околната среда по Закона за опазване на околната среда, включително ключови клиенти от сектора на енергетиката и природните ресурси. Успешно защитава интересите на Камарата на частните съдебни изпълнители срещу Министерския съвет на Република България. Осъществява процесуално представителство на Висшия адвокатски съвет в значимо за гилдията административно дело. Николай Лазаров е препоръчан в три последователни години в сектор „Енергетика и природни ресурси“ от международната правна директория Legal 500 в България. Владее свободно английски и руски език.

особено важно да умее бързо да скъсва дистанцията, но да усеца и моментите, в които това не е подходящо.

Най-невярното твърдение за адвокатската професия, което съм чувал: 2000 адвокати на дъното на океана е добро начало. Лято е, може да се окаже и много добро начало! ☺

Фирмен профил

Адвокатско дружество „Георгиев, Тодоров и Ко.“ е основано през 1991 г. и днес е една от най-големите правни кантори в България. Тук работят адвокати, които предоставят отлични юридически услуги на своите клиенти. Успешната дългогодишна и ефективна практика е например в областта на процесуалното представителство в страната. Ключови за адвокатското дружество са също корпоративното и търговското право, като има акцент върху чуждестранните инвестиции във финансовия сектор, енергетиката, недвижимите имоти и телекомуникациите. Натрупан е значителен международен опит. Адвокатската кантора е призната във всички международни юридически справочници като една от най-добрите в България в множество сектори.

ТЪРГОВСКАТА МАРКА

удобството да имаш закрила

▲ Яна Колева

Интелектуалната собственост е един от най-ценните ви активи. Защитете своя бранд, за да се предпазите от недобросъвестно използване на името и логото си. Регистрирайте своята търговска марка или промишлен дизайн - това съветва адвокат Диана Попова, адвокат със специализация по интелектуална собственост. От 2019 г. има промяна в закона, която позволява всеки адвокат да представлява интересите на свои клиенти пред Патентното ведомство, но още преди това адв. Попова е натрупала квалификация и компетентност. Според нея авторското право слабо се познава в България, то масово се нарушава, а повечето хора не си търсят авторските права. В своите профили в социалните мрежи адв. Попова дава полезна информация по темата. Въпросите, свързани с авторски права, в нейната практика обикновено се уреждат извънсъдебно. Защитата на нарушени права, свързани с търговските марки, се развива по реда на предвиденото в ГПК бързо производство и в рамките на 3-4 месеца има възможност за получаване на съдебно решение на две инстанции. Какво е добре да знаем за търговските марки:

АДВОКАТ
ДИАНА
ПОПОВА
НАСОЧВА
ВНИМАНИЕТО КЪМ
ИНДУСТРИАЛНАТА
СОБСТВЕНОСТ, КОЯТО
Е АКТИВ В РАСТЕЖ,
КОГАТО БИЗНЕСЪТ
Е УСПЕШЕН

Ако имате малък бизнес, притежавате голяма компания, проходите като фрилансър или дори набирате популярност като инфлуенсър, е важно да регистрирате името, което използвате като търговска марка.

Какво е търговската марка

Съгласно чл. 9 от Закона за марки и географските означения, марката е знак, способен да отличава стоките или услугите на едни търговци от тези на други лица и може да бъде представен в Държавния регистър на марките по начин, който позволява ясно и точно да се определи предметът на закрилата, предоставена с ре-

гистрацията. Такива знаци са: думи, включително имена на лица, букви, цифри, рисунки, фигури, холограми, формата на стоката или на нейната опаковка, цветовете, звуци или всякакви комбинации от такива знаци. Всичко, което може да ви отличи, може да е ваша търговска марка. За използването на чужда марка се носи и наказателна отговорност, но обикновено уреждането на такива спорове става с граждански дела, искове по които се съединяват с искове за причинени вреди. По правило марките се регистрират, за да се използват, а не просто някой да монополизира една дума, но има и недобросъвестни заявители.

Кой може да регистрира търговска марка

Всяко физическо или юридическо лице, което предлага стоки или услуги, може да регистрира името, под което ги предлага. Повечето търговци регистрират фирменото наименование и лого. Много инфлуенсери регистрират личното си име като търговска марка, тъй като чрез него предлагат услуга. Наложните и утвърдени брандове регистрират всяка визия, свързана с продукта им - комбинация от цветовете, мелодия, включена в ТВ реклама, клипът, който се използва, и всичко, което може

да свърже конкретния производител с предлаганата стока или услуга.

Ако не сте регистрирали марката

Възможно е ваш конкурент да регистрира използваното от вас лого или име. След регистрацията носителят на правото върху марката може да ви забрани да я използвате. Това означава цялостно ребрандиране на дейността, което е свързано с разходи и със загуба на клиенти. Потребителите може да сметнат, че недобросъвестният притежател на търговската марка предлага вашите

стоки или услуги, което да ги насочи към него. Възможно е ваш конкурент, дори без да е регистрирал вашата марка, да започне да я използва. Ако не сте защитили правата си, не разполагате с възможности за правна закрила, което често води до сериозни икономически загуби.

Ползите

Регистрацията на вашето име или лого като търговска марка е въпрос на търговски престиж. Щом получите регистрацията на търговската марка, може да се противопоставите на всяко нейно използване от трето лице. Можете да противодейства-

те на друг да регистрира марка, която е сходна на вашата, както и да използват такива знаци. Регистрацията на марката ни брани не само от имитации, които възпроизвеждат изцяло нашия знак, но и от такива, които го наподобяват. Съдебната практика на българския съд, както и на съда на ЕС, е въвела строги критерии в кои случаи е налице нарушение и кога сходството между марките е наказуемо. Най-общото правило е, че се изхожда от гледната точка на потребителя и възможността му да обвърже имитацията с оригиналния продукт.

Най-чести нарушения

Често се използва марка, сходна на вече регистрирана от друг търговец. Популярен е случаят с имитацията на търговската марка на

добрے разпознаваема верига максима в София. Стигна се до порочен кръг от нестихващи дела, след които се появяваха нови и нови имитатори. Напоследък също се наблюдава недобросъвестно регистриране на търговска марка. Когато например се забележи, че определен сайт става популярен и трупта големи печалби, но се установи, че домейнът и логото му не са регистрирани, някой прави това от свое име. После той изпраща писмо до собственика на сайта с искане да плати, за да му бъдат прехвърлени правата. И следва заплахата, че ще последва иск домейнът за бъде заличен от регистъра и ще започнат и съдебни дела. В такава ситуация трябва по съдебен ред да се установи, че марката е ре-

гистрирана недобросъвестно, след което Патентното ведомство заличава направената регистрация. Но всичко това отнема много време и ресурси и не е толкова лесно.

Кой трябва да си отваря очите

Преди да се премине към регистрация, всяка заявка за търговска марка се публикува в официалния бюлетин на Патентното ведомство, като от датата на регистрацията тече 3-месечен срок, в който можете да възразите, ако заявената марка е сходна на регистрираната от вас. В този случай Патентното ведомство ще откаже регистрацията. Когато подадем заявка за марка, никой няма задължение да

каже, че има по-ранна марка и поради сходство да следва отказ тя да се регистрира. Органът по регистрацията не е длъжен да прави такава проверка. Този, който ще регистрира търговска марка, трябва да провери дали има по-ранна сходна марка и дали лицето, което я притежава, я ползва под закрила на територията, на която ние ще търсим закрила. Така ще се уверим дали някой би могъл да подаде опозиция срещу нашата заявка. В моята практика винаги правя такава проверка и ако се налага, давам насоки на клиентите как да я модифицират.

Проучването

Реално всеки може да регистрира марката си, без да направи такава проучване. Отговорност на всеки, който регистрира марката, е да проверява дали има нарушения на правата, произтичащи от неговата марка. Затова е добре периодично да се правят проверки дали има подадени заявки за марки, сходни на нашата. И тогава да реагираме по законовия ред - чрез подаване на опозиция или чрез искане за заличаване на сходната марка. На моите клиенти предлагам услугата по мониторинг на тяхната търговска марка и два пъти в месеца проследявам в базите данни дали няма подадена заявка за марка, която е сходна. Тримесечен е срокът след нейната публикация, след него тя се регистрира, ако няма опозиция. Ако бъде подадена за регистрация марка, която вече съществува, но никой не реагира срещу това, тя се регистрира и двете марки ще съществуват паралелно. В петгодишен срок от получаването на втората регистрация може да се поиска заличаване на марката, но тогава е по-сложно, отколкото преди регистрацията. Малките компании възлагат на свои служители или на адвокат със специализация в областта на търговските марки да извършва такова проследяване. Големите корпорации имат цели отдели, които следят за закрилата на техните търговски марки.

На каква територия да регистрираме марката

Ако произвеждаме специфичен продукт, предназначен единствено за вътрешния пазар, няма смисъл марката да се регистрира в други региони. Когато се прави износ на територията на ЕС, марката може да бъде защитена като европейска

марка пред Европейската служба по интелектуална собственост в Аликанте. Този акт ни дава защита на територията на целия Европейски съюз. Ако искате да я регистрирате в САЩ например, е добре да се свържете с местен представител, който да я регистрира пред съответното ведомство по национален ред. Може да се направи международна регистрация по реда на Магридската спогодба, така може да се регистрира марка във всяка държава по света. Това обаче е свързано с големи разходи. Наистина няма смисъл марката да се регистрира в държава, в която тя няма да бъде използвана. Ако компанията е голяма и се е наложила на няколко континента, тя задължително трябва да се регистрира за всяка територия, на която вържи да има закрила. Така ще може да се реагира срещу нарушения, иначе няма да може да разчита на надеждна защита нито по административен, нито по съдебен ред.

Скъпо ли е

Регистрацията на марка не изисква чак толкова голям финансов ресурс, но това е инвестиция. Марката е актив, който при успешен бизнес расте. Базовата такса на Патентното ведомство за регистрация на марка за територията на България е 520 лв. В последните 3 г. дори има възможност да се ползва европейско финансиране в областта на интелектуалната собственост, като за малки и средни предприятия се възстановяват 75% от таксата за национална заявка. За европейска марка таксата е 850 евро и от нея се възстановяват също 75%. Закрилата е за 10 г. и тя може да се подновява неограничен брой пъти.

Как да изберем представител

Важно е да изберете адвокат, фокусиран върху интелектуалната собственост. Материята е специфична и доброто ѝ познаване е от значение. Най-често успешният избор става с добра препоръка от доволни клиенти. Доброто име се отстоява от всеки професионалист с всеки конкретен казус, който му е поверен. Моята препоръка е: Търсете професионалист, когато започвате бизнеса и налагате търговска марка, а не когато вече е възникнал проблем. Когато проблемите ескалират, те по-трудно се решават. При търговските марки също е добре всичко да се прави навреме. ☎

Адвокат Диана Попова е член на Софийската адвокатска колегия с правоспособност да представлява пред Патентно ведомство на Република България, пред Европейската служба за интелектуална собственост - EUIPO и пред Световната организация за интелектуална собственост - WIPO. Тя предлага цялостно правно обслужване за защита на всеки бранд - регистрация на търговска марка или промишлен дизайн, мониторинг за потенциални нарушения, представителство в производствата по установяване на нарушения, налагане на санкции и претендиране на обезщетения - както по административен, така и по съдебен ред. Преди 12 години избира да се специализира в областта на интелектуалната собственост - включва индустриалната собственост и авторското право. Индустриалната собственост е свързана с търговските марки, промишления дизайн, патентите, полезните модели.

Георги Първанов: Възрастта ще е все по-малко фактор при избора на кадри

- Г-н Първанов, какво е мястото на т.нар. „сребърен капитал“ на пазара на труда?

- Няколко са скритите резерви на пазара на труда, и една от тях са хората пред или в пенсия. Към настоящия момент само 6% от работната сила, или малко над 100 000 души, работят официално. Извън стандартните позиции за охранители или служители в магазини, които често се заемат от хора в тази възрастова група, има толкова много възможности за реализация - като например рецепция, бекофис, счетоводство, инженери и др. Тези хора са лоялни, с висока трудова дисциплина, добра комуникация, но могат да бъдат и малко по-бавни и не толкова добри с дигиталните умения.

- Какви са предизвикателствата за кариерно развитие на професионалисти на 55+ години?

- Относително по-лесна е тяхната реализация в ниския сегмент на изпълнителски позиции, където търсенето е огромно. В средния експертен сегмент и топ мениджърските позиции работодателят нерядко търси млади хора. Но със задълбочаването на демографската криза възрастта ще бъде все по-малко фактор при избора на кадри.

Има двустранни предизвикателства - от страна на работодателите, които имат нужда от допълнително осмисляне и промяна на мисленето колко много позиции могат да са заети от хора 55+, а и защото самите хора в тази възраст често се отпускат сами. В бъдеще четири и дори пет поколения ще работят рамо до рамо. Хората ще сменят по няколко професии и местоработи, ще имат нови умения и професии и след 60-годишна възраст. Така може да се окажат в ситуация шефът да е с 30 години по-млад. Важно е да се провеждат обучения за разбиране на различните поколения, да има отворена и ефективна комуникация и да се вземе най-доброто от всяко поколение.

Георги Първанов е управител на агенция Steat и партньор в инициативата Bulgaria wants you. Председател на Контролната комисия на Българската асоциация по управление на хора

- Каква подкрепа от държавата е нужна? Увеличаването на пенсионната възраст - стимул или предизвикателство е?

- Подкрепата от държавата е минимална или никаква. Необходимо е да се отделят значителни средства за образование и преквалификация, както и за ментална и психологическа помощ. Вдигането на възрастта за пенсиониране е неизбежно и става на етапи. Вероятно ще достигне 70 г. в следващите 10 г.; паралелно ще расте и средната продължителност на живота.

- Вашият съвет към професионалистите в тази възраст?

- Стартирането на собствен бизнес или рязка смяна на професионалната област е все по-често срещано при хората на възраст 55+. Препоръчвам им да опитат нещо ново. Най-лесно е да запазим своите позиции, без значение от възрастта в сферите инженерство, медицина, фармация, архитектура, селско стопанство, IT, образование, психология, право. Относително по-лесно може да запомним позиции в сектора на бързооборотните стоки, финанси и банки, логистика и транспорт.

Сребърен капитал с неизползван

ПОТЕНЦИАЛ

▲ Мая Цанева

Демографската справка от 2021 г. потвърждава, че човешкият ни капитал намалява и остарява. В данните на НСИ се цитира коефициентът на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 - 64 г.). Всеки 100 излизащи от трудоспособна възраст са били замествани от 61 млади, а през 2001 г. - от 124-ма.

Тепърва пазарът на труда ще събира

хора от 4 или повече поколения с различни трудови навици, социални очаквания и професионални амбиции. С увеличаването на пенсионната възраст и на продължителността на живота е нужна повече гъвкавост, за да има работа и служители за важните неща, а за другото може би ще разчитаме на автоматизацията и роботите. Според статистика, цитирана от БСК през 2022 г., в периода 1992-2018 г. средната продължителност на живота на населението в България се е увеличила със 7 години, а възрастта за активна работа достига до 75 г.

Но засега това, което се нарича „сребърен капитал“, все още прилича на буркан с пари за „черни дни“, скрит под дюшека, и не се използва в пълния му потенциал за развитие на икономиката. Най-често причината са стигми и липса на достатъчно подкрепа. Много професионалисти над 50-годишна възраст вече са нежелани във все по-дигитализираните бизнеси, защото са „пред пенсия“ и са от „аналоговото“ време. Затова и често след 55+ те изпадат в сивия сектор или поемат нископлатена работа, далеч от техния потенциал. В същото време предаването на знанията от едно на друго поколение е по-скоро на ниво младежи и професионалисти в активна възраст, често с ограничение на възрастта на менторите до 45 г. Не на последно място, въпреки европейската приоритетност на уължаването на професионалния живот чрез програми, на национално ниво те не влизат в широко приложение.

Попитахме трима професионалисти в управлението на персонал и на проекти защо добавената стойност на българския сребърен капитал все още не е разгърната.

УПРАВЛЕНИЕТО НА РАБОТЕЩИТЕ НАД 55 Г. ИЗИСКВА ПОДКРЕПА, ГЪВКАВОСТ И ПРОМЯНА В НАГЛАСИТЕ И ОТБИЗНЕСА, И ОТ ОБЩЕСТВОТО

Стела Бончева: Предходните

Стела Бончева е директор „Човешки ресурси“ в Шнайдер Електрик. Магистър по Стратегическо управление към Стопански факултет на СУ

- Г-жо Бончева, защо е важно бизнесът да пази и развива „сребърния капитал“?

- Хората в компанията със своя дългогодишен опит и компетенции са тези, които я превръщат в добро място за работа и развитие. Имаме колеги с над 20 години опит, които са част от екипа ни. Всяко поколение допринася равностойно за успеха и напредъка на компанията. Фирми в сектори, където специалистите не са в излишък, не може да имат друго отношение, освен на уважение към по-опитните колеги. Дано по-скоро се установи трайно уважението и зачитането на всички поколения и техните потребности във всички компании.

- Как насърчавате тяхното професионално развитие?

- На първо място, част от нашия подход за управление на представя-

нето са т.нар. срещи, посветени на кариерното развитие на всеки със своя мениджър поне веднъж в годината, без значение от възрастта на служителя. Със сигурност кариерното развитие не идва по право след определени години. Отправната точка е какво иска човекът. Традиционно темата се разглежда през призмата „компаниите не дават възможности на хората над определена възраст“. Това, което искаме, може да се променя - от бурно ежедневие и високи позиции в йерархията до преминаване на намалено работно време и превръщане във вътрешен експерт. Различните приоритети са нормално явление.

- Споменахте, че по-възрастните ви служители приемат дигитализацията по-добре и са по-напреднали в прилагането на такива решения.

поколения са по-устойчиви на промените

- Да, имаме такива примери. И това разбива клишетата на пух и прах - възприемчивостта към технологиите и новите начини на работа са съвместими с опита. Технологиите ускоряват предаването на данни, те помагат за него. Предстои да видим дали са успешни за предаване и на знания по устойчив начин. Традиционализмът на предходните поколения ги прави много по-устойчиви на промените. Опитът често идва и с по-голяма дисциплина, с прилежност, с изпънителност. Но ако бъдещето ще изисква да се прекалицицираме на средно 5 години, това ще премахва предимството на опита при подбора. Мисля, че

ще останат като важни уменията за общуване с други, за емпатия, за себеосъзнаване. В тях опитът може да е разковничето на успеха.

- Много професионалисти в зряла възраст сменят попрището, захващат се със свой бизнес. Насърчавате ли такива опити?

- Това за нас е алтернативна възможност - имаме примери на бивши служители, които са натрупали много опит и стават партньори на компанията. Такъв вариант предоставя нови форми на сътрудничество. По-добре да бъдем заедно, отколкото да сме конкуренти. Все по-често са примерите, при които колеги, които имат желание да

учат, сменят направлението си на развитие. Достатъчно е да кандидатстват за отворена позиция.

- Каква подкрепа от държавата е нужна?

- В момента дори ако някой иска да работи по-малко, например на непълнен работен ден, не може да си го позволи, защото има пряк негативен ефект върху осигурителния стаж. С оглед на отрицателния прираст на населението, увеличаването на пенсионната възраст изглежда по-скоро без алтернатива. Особено докато не се помисли за повече гъвкавост. Работата от възрастни може да смекчи ефекта на увеличаване на пенсионната възраст.

Гая Менова: Всеки може да подобри дигиталните си умения

- Г-жо Менова, какви са възможностите за подкрепа на бизнесите да задържат и развиват кариерно професионалисти на 55+?

- До края на 2023 г. по Програма „Развитие на човешките ресурси“ ще бъдат отворени три мерки за работодатели. По мярката „Нови умения“ те ще могат да кандидатстват с проектни предложения за обучение на собствените си кадри на работното място и за специфични тренинги. Очаква се около 40 000 заети лица да повишат, променят или адаптират професионалната си квалификация.

Втората мярка „Адаптирана работна среда“ е с бюджет от 100 млн. лв. Мерките по нея ще могат да се допълват с дейности по превенция на бърнаут на работното място.

По третата мярка „Квалификация, умения и кариерно развитие на заети лица“ работещите ще имат възможност сами да изберат в какво обучение да се включат, за да продължат кариерното си развитие с ваучери чрез Агенцията по заетостта.

- Какви са предизвикателствата пред по-зрелите професионалисти?

- Основно предизвикателство е по-трудната адаптация към бързо развиващата се дигитализация и информационни процеси във всяка фирма от почти всеки бранш. Много от фирмите все още предпочитат да наемат за определени позиции по-млади хора. Затова по европейските програми се дава приоритет на обучения, свързани с придобиване на дигитални умения.

По Програма за развитие на човешките ресурси се очаква над 660 хиляди българи да преминат през обученията за дигитални умения до 2026 г. Но засега едва 30% от трудоспособното ни население на възраст от 16 до 74 г. прищежава основни цифрови умения.

- Много професионалисти в зряла възраст се захващат със свой бизнес. Държавата/програмите предвиждат ли нещо специално за тях?

- Има програми към Агенцията по заетостта за насърчаване чрез финансови стимули на предприемаческите инициативи на безработни.

Едната мярка се реализира по реда на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта. Дава възможност безработно лице да получи наведнъж цялото или остатъка от дължимото парично обезщетение, на което има право. Целта е да бъде подпомогнато започването на бизнес. Има възможност и за допълнителни средства от държавния бюджет в размер на 2600 лв., в случай че наеме по одобрения бизнес проект друго безработно лице без право на парично обезщетение за безработица.

Втората мярка подкрепя безработните, които искат да стартират собствен бизнес като микропредприятие. Чрез нея се предоставят средства в размер до 4000 лв. за възстановяване на направените от лицето разходи за започване на бизнеса. Освен това, може да се възстановят разходите по минимални размери за внесените

Гая Менова е собственик на HumanConsulting - консултантска компания за подготовка и управление на проекти с европейско и национално финансиране. Има над 200 млн. евро привлечени средства за свои клиенти

осигурителни вноски за фонд „Пенсии“, ДЗПО и НЗОК за срок до 1 година след стартиране на дейността.

- Стимул или предизвикателство е увеличаването на пенсионната възраст?

- По-скоро е предизвикателство, отколкото стимул. Добре би било да се предостави възможност на хората над определената пенсионна възраст сами да изберат дали да продължат да работят и, за да бъдат стимулирани да направят този избор, може да се помисли за допълнителна подкрепа от държавата. ☺

Големи семейства с още по-големи ИДЕИ

**РОДИТЕЛИТЕ С
МНОГО ДЕЦА
НАМИРАТ
ПРЕДПРИЕМАЧЕСКО
ВДЪХНОВЕНИЕ И
РАБОТЯТ ЗА СРЕДА,
КОЯТО НАСЪРЧАВА
БАЛАНСА**

▲ **Мая Цанева**

Когато се отваря темата за многодетните семейства с 3 и повече деца, обикновено реакцията е полюсна - от възхита „как го правят“ до смущение от сметките наум „колко им струва“. Но тези пълни къщи са двигател и на бизнес идеи, които награждат обичайните схеми и създават устойчиви модели на работа и принципи в по-голям баланс с истинския живот, който има значение.

В България по данни на НСИ от преброяването на населението през 2021

г. има 95 839 фамилни компании, но няма статистика за демографията им. Многодетните семейства намаляват за сметка на едночленните, особено в големите градове. Но тези многодетни семейства, които правят бизнес, измерват успеха устойчиво и споделят общи ценности: децата да са стимул за растеж, да променят средата за повече пълни къщи, да допринасят за държавата, а да не търсят подкрепа от институциите.

Представяме ви няколко предприемчиви българи с много деца и техните истории за успешен и растящ бизнес:

Красимира Ангелова: Децата са стимул за бизнес развитие

- Г-жо Ангелова, как стартирахте бизнеса си? Доколко това бе свързано със семейството ви?

- Заедно с моя съпруг започнахме преди 20 г. Първоначално беше малък семеен бизнес, като с раждането на всяко едно от децата стартирахме различни направления. Например с първото дете разширихме бизнеса си, като започнахме да откриваме физически магазини в страната. С раждането на второто открихме онлайн магазина ни Technoarena.bg. С третото дете стартирах собствен бизнес - създадох уебсайт за менторството и личностното израстване в подкрепа на жените.

Тоест децата се оказаха стимул за нашето развитие и разширяване. Като многодетно семейство това ни подтиква да се развиваме и разширяваме, за да сме пример за нашите деца.

- Как фактът, че сте многодетно семейство, влияе на това как правите бизнес?

- Винаги гледаме да подкрепяме семействата с малки деца, имаме и служители, които сами отглеждат своите деца. Всеки родител, който е наш служител, има възможността при необходимост да има по-гъвкаво работно време.

- А как балансирате като се-

мейство и предприемачи?

- Ние лично поддържаме баланс във всеки един ден - намираме време след работния ден да отделяме време за децата. Също така си правим план за самостоятелни излизания само със съпруга ми. Старая се да отделям и време за самата себе си, от 30 минути до 1 час, обикновено сутрин. Винаги организирам деня си и ангажиментите така, че да поддържам баланса между професионален път и семейство.

- Как балансирате бизнес и семейни разходи? Търсили ли сте подкрепа като фамилен бизнес на многодетно семейство?

- Вярвам, че бизнесът трябва да подкрепя предприемача и да внася в живота му повече спокойствие и възможности. Тоест, колкото повече печалба реализира един бизнес, толкова по-големи са възможностите за предприемача за реализация на лично и бизнес ниво. Не сме търсили подкрепа и не сме получавали, дори не съм се замисляла за такова нещо.

- Ще включвате ли децата в бизнеса?

- В нашите разговори с децата им разказваме за бизнеса - какво и защо правим. Взимаме ги с нас на различни събития, на наши обекти, за да придобиват от опитността ни. Но

Красимира Ангелова е сериен предприемач и майка на 3 деца. През 2004 г. тя и съпругът ѝ създават TECHNOARENA - компания за търговия с електроуреди, която включва онлайн магазин Technoarena.bg, верига от 8 магазина, както и дистрибуционна мрежа в цялата страна. Тя е и коуч със собствена практика и автор на книги за самопознание.

преди всичко за нас е важно детето да се чувства щастливо с това, което прави.

- Вашите съвети към други предприемачи с 3 и повече деца?

- Никога не сме смятали децата за бариера или пречка за развитието на бизнеса. Нека приемат деца-

та като стимул за тяхното бизнес развитие. Да организираме така времето си, да са ангажирани с бизнеса, с децата и със свободно време за себе си. И много силно да вярват, че децата помагат на бизнеса, на неговото израстване и развитие, а не обратното.

Иван Янков: С личен пример мотивирам и колегите

Иван Янков е управляващ съдружник на адвокатска кантора YNG Legal. Той е адвокат и оценител на интелектуална собственост. Със съпругата си, която също е адвокат в кантората, имат три деца.

- Г-н Янков, как фактът, че сте многодетно семейство, влияе на принципите ви като предприемач?

- Вярвам, че да съм баща в многодетно семейство ме прави по-добър човек, а по този начин - и по-добър предприемач. Това разширява хоризонта ми както в ръководенето на екипа, така и при работата ми с партньори и клиенти.

- Как поддържате баланс работен-личен живот за себе си и за своите колеги?

- Естеството на дейността на една адвокатска кантора е такава, че рядко можем напълно да разграничим работно от неработно време, а и усилията за намиране на правилни решения, свързани с проблемите на хората, често води до стресови ситуации. В тази връзка предпочитаните колеги са такива, които изповядват максимата, че работата е средството, а не целта на един пълноценен живот. Старая се да създам среда, в която да предразполага служителите си да създават семейства (по възможност големи), отколкото да използвам семейния статус като селективен критерий при наемането. Този подход е по-устойчив, а и по-ефективен за развитието на кантората. Вярвам, че личният пример в тази посока е най-добрият мотиватор.

- Екипът ни се състои от млади хора, някои с деца, други - без, но се стремим да оптимизираме работата с възможност да се работи от къщи при необходимост.

- Как се справяте с децата в ежедневната рутина?

- Докато децата са още напълно зависими от нас като логистика, техният график е водещ, а ние напасваме работното ежедневие по него. В семейния ни график сутрин се разделяме на два лъча. Аз водя дъщеря ни на училище, а съпругата ми води другите 2 деца на детска градина. Така, съобразявайки се с ранния час, в който трябва да сме в училището, всъщност успявам да съм първи в кантората и да започна работния си ден 15-ина минути преди останалите колеги. Що се отнася до края на работния ден, при мен той често е обвързан с часа, в който

трябва да вземем децата, а недовършените срочни задачи завършвам, след като те са вече по леглата.

- Да поговорим и за финанси. До колко успявате да балансирате бизнес и семейни разходи и как се справяте?

- В кантората решенията относно планирането на служебните разходи обикновено взимам аз, опитвайки се да обхващам както растежа на компанията, така и мотивацията на колегите, което често е нелека задача. Що се отнася до семейния бюджет, там решенията ги взема жена ми, която също е съдружник в кантората и е част от семейния бизнес.

- Планирате ли да включите децата във фамилияния бизнес?

- Децата ми са още малки и е рано да предположа дали биха изявиали желание да се включат в бизнеса. Но се радвам, че двамата от племенниците ми, които са гимназисти, проведоха един успешен летен стаж в кантората миналата година и че колегите ги очакват с

нетърпение и това лято.

- Подучавате ли подкрепа от гържавата? Възползвате ли се от облекчения?

- Нагласата ми е, че аз трябва да търся как да съм полезен на гържавата, преди всичко останало. Въпреки това считам, че действащите данъчни облекчения са полезни и ще дадат спокойствие на повече хора да имат повече от 2 деца.

- Съвети към предприемачите с няколко деца?

- Не считам, че има идеален баланс бизнес-семейство, както и че той би бил постигнато на определено статично положение. Целта е да полагаме усилия и да не изместяме фокуса от важните неща в етапа от живота, в който се намираме.

Стабилното и спокойно семейство ни дава основата да бъдем активни и успешни предприемачи. Работа винаги ще има, важното е усилията ни да са вложени в правилните неща в точния момент.

Надя Събева: Фамилията бизнес дава свобода, но иска много време

- Г-жо Събева, как стартирахте бизнеса си?

- Стартирах Nadya Sabeva Photography преди 11 години. След нежелано следване и работа в Германия, срещнах съпруга ми. Той беше първият, който ме насърчи да превърна своето най-голямо хоби в професия. В началото се занимавах с всякакъв вид фотография, не само семейна, но след като забременях, някак естествено се насочих към фотосесии на бебенца, бременни майки и семейства.

- Как съчетавате работа и семейство?

- Работя сама, без екип. Съпругът ми поема бизнес задачите, отдавайки ми време да се фокусирам върху това, което най-много обичам - срещите ми с клиентите, снимането и обработването на снимките. Влагаме в работата си 7 дни в седмицата, 18 часа на ден.

Правилното погрещане на динамиките в семейството ни създава

идеалната атмосфера в нашия дом, за да сме родители, творци и предприемачи. Когато човек работи за себе си, намира свобода, но и същевременно, ако желае да продължава да се развива в сферата си, трябва много внимателно да дели времето си и дори да отдава на работата си повече часове.

Работата ми винаги ме е зареждала с позитивна енергия заради срещите ми с децата и техните семейства. Приемам своите клиенти за приятели, които са ми дошли на гости у дома.

- Ще включвате ли децата в бизнеса?

- Всичките ни деца обичат креативните занимания - да рисуват, да танцуват, да готвят. Когато не са на училище или нямат други задължения, сами решават и ме питат дали могат да присъстват на фотосесии. Редуват се кой ще гоиде на снимките с мен и им е много интересно да ме наблюдават как работя, как

общувам с клиентите. Помагат ми с развеселяването на дечицата, с организирането на декорите и аксесоарите за снимките. След време, ако решат, с удоволствие бих ги включила в работния процес на снимане, обработване на кадрите, комуникация с клиенти. Със съпруга ми сме им дали свободата да избират това, с което биха искали да се занимават, и ги поощряваме в бъдеще за създаването на собствени бизнеси.

- Търсили ли сте подкрепа от гържавата?

- Никога не сме търсили подкрепа от която и да е гържава, а винаги гледаме с какво можем да допринесем за гържавата, в която живеем. В никакъв случай не сме с високи приходи, но човек, ако има истинско желание да помогне, винаги ще намери да задели за хората в нужда и да подобри обществото. Вярваме, че няма как на нас да ни е добре, ако на хората около нас също не им е добре. ☺

Надя Събева се занимава с професионална семейна фотография за малки и големи. Майка на 5 деца - Инес, Естел, Меган, Виолета и Илън.

Предприемаческият СТАРТ & РЕСТАРТ

**ВРЕМЕ Е ЗА ОЩЕ
ИНВЕСТИЦИИ,
КОИТО УКРЕПВАТ
ЕКОСИСТЕМАТА И
БЛАГОПРИЯТСТВАТ НЕЙНАТА
УСТОЙЧИВОСТ**

▲ Георги Георгиев

Имаме всички елементи, за да се развива успешно екосистемата на бизнеса, който тръгва от нулата – стартъпи, финансиращи организации, образователни институции. Постепенно общността изгражда своя култура на взаимоотношения. Между фондовете в България има партньорство, а не конкуренция. Много ментори, готови да съветват дори безвъзмездно, са на линия. Фондовете и компаниите дават знак, че посоката е зададена правилно и развитието уверено продължава.

Качество

На фона на доскорошния оптимизъм сега е по-трудна фаза за стартиращия бизнес, но българските фондове стават предпочитан партньор на доста от компаниите в цяла Европа. И то не само защото има наличие на пари, но и защото има наличие и на високо качество. Затова доста добри компании получават финансиране и стават част от стартъп системата, уверяват хора, станали важен фактор за тази система. Местните фондове освен финансиране предлагат и активна работа с компаниите, което осигурява стойност за тяхното развитие. Тази иновационна екосистема е добра не само за Балканите, но тя е създадена свой отличителен образ в Централна и Източна Европа.

Партньори

Представители на бизнеса с опит на големи пазари признават, че в България години наред вървеше вълна на сору-пасте решения, които се възприемат от Запада и идват с 1 до 3 години закъснение. Но се появиха фондове и компании, които започнаха да развиват решения на глобален план, конкуриращи се не само в локален мащаб. Все повече стават серийните предприемачи, научили много уроци и успели в следващите си стъпки. „За десет години постигнахме много като общност и заради това, че работим като партньори, а не като конкуренти в култура на взаимопомощ. Гледайки дългосрочните цели и предизвикателствата, успяхме да построим най-добрата финансираща система на Балканите“, казва Васил Терзиев, управляващ партньор в Eleven Ventures. А Елина Халачева, управляващ партньор в BrightCap Ventures, обяснява: „Наша цел е не само да експортваме компании, но и да ги импортваме. Търсим основатели, базирани в страни с големи клиенти, и им помагаме да стъпят на местна почва. Инвестираме с международни фондове в САЩ и Европа“. По нейни думи в последната година се е променила нагласата на инвеститорите, на индустрията се гледа като на по-рисков клас, което в момента създава и възможности за добри сделки.

Разклащане

Пандемията, инфлацията, повишаващите се лихви, но и колапсът на фокусирания върху стартъпи кредитор SVB Financial Group – всичко това доведе до редица проблеми, до разклащане на доверието, до съмнения в реалната стойност на компаниите, но и до недостиг на работна ръка. Све-

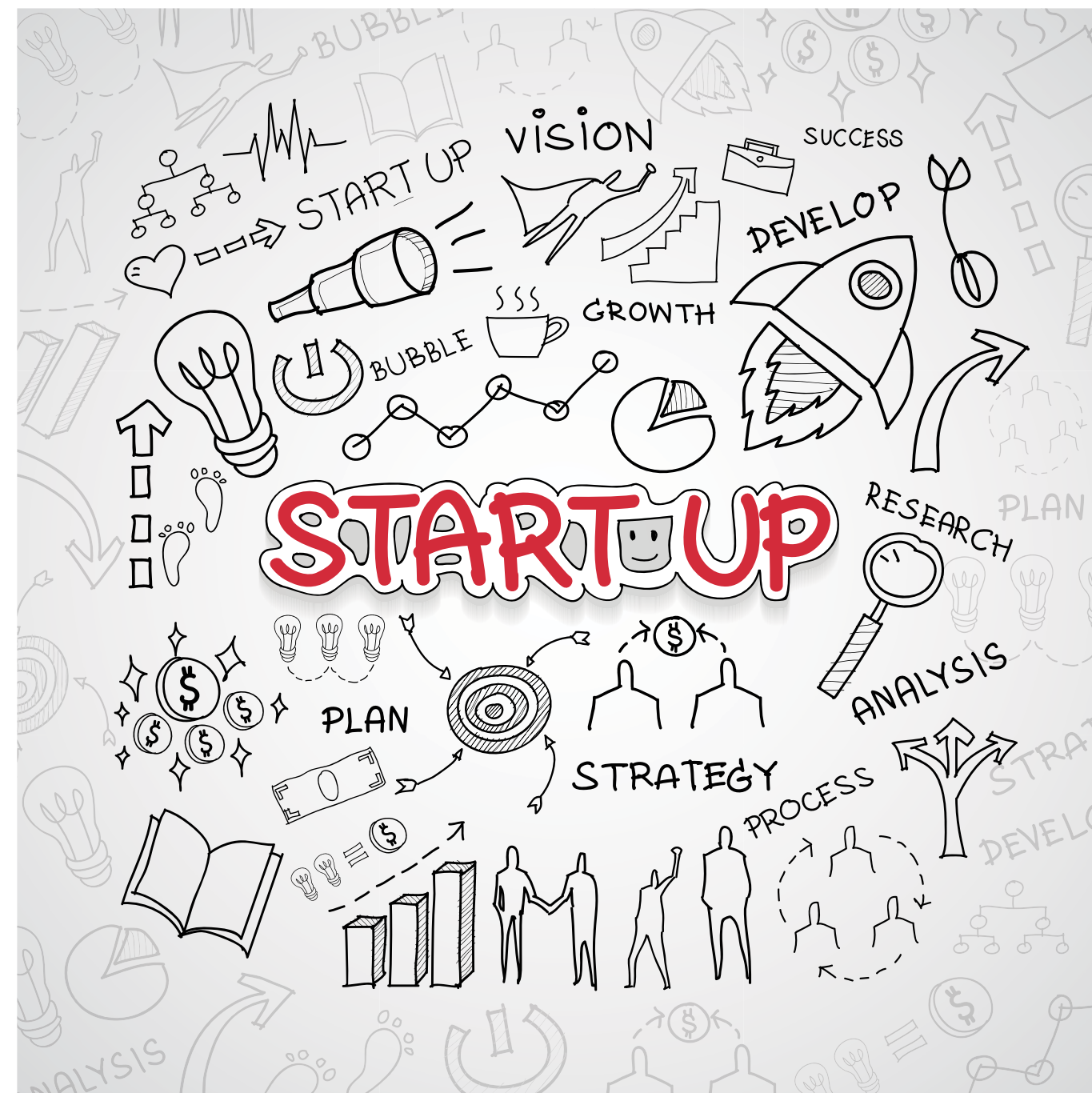
тът се дигитализира и роботизира, много дейности се извършват от разстояние и това дава възможност за ускореното развитие на няколко сектора, а други, които преди това бяха надценени, се върнаха към реалните си пазарни стойности. Това „необходимо зло“ се оказа своеобразен рестарт на стартъп системата. „През 2020 и 2021 г. инвестирането беше ненормално и емоционално, сега има завръщане към историческите стойности как се оценява една компания. Но остава валидно златното правило, че добрите компании и преди, и сега, се справят успешно. Лошото време е трудно за всички и който се научи да е дисциплиниран, ще успее и в добри, но и в лоши години. В най-трудните времена се създава най-устойчивият бизнес“, е гледната точка на Момчил Василев, изпълнителен директор на Endeavor за България.

Заедно

Хора, израснали в бизнеса със създаването и укрепването на тази благоприятстваща среда, твърдят, че всички са продукт на една обща система – предприемачи, компании, фондове, подкрепящи организации, инвеститори. Те взаимно трябва да си помагат, тъй като заедно градят култура и отношения. Доброто взаимодействие е важно, както е важно най-младите да бъдат вдъхновявани, че предприемачеството си заслужава да му се отгледеш, че в него няма да си напълно сам, а и екосистемата ще те подкрепя.

Ускорител

Инвеститорите не се чувстват окуражавани чрез данъчни отстъпки да правят повече и повече в страната си. Държавата продължава да абдикуира

от създаването на стимули, които да насърчават и да ускорят инвестициите и бизнес развитието. Нещата стават бавно, което показва, че трябва мерки, които да допринесат те да се забързат. Административната среда трябва да е подкрепяща, казват предприемачи. Вече не работи ментрата „По-важно е държавата да ни помага“. За да се запазва стойността на бизнеса и той да остава тук и да привлича външни играчи, трябва да има регионални фондове, които да подкрепят развитието. Освен това трябва да се създава и определена инфраструктура, която да е трамплин в растежа – пазари,

финансиращи организации и места, за да може да стигнат до правилните инвеститори, партньори, потребители. „Да окуражаваме успешите да инвестират своя успех, да са по-щедри и да споделят финансовите си постижения със служителите, за да се раждат следващите поколения предприемачи“, посочва Васил Терзиев.

Ефективност

Момчил Василев напомня, че Endeavor България е част от глобална система с големи възможности, която обаче остава здраво стъпила на земята: „Минаваме през поредния цикъл, който помага да се преодолеят ало-

гичните нива на пазарна оценка. Продължаваме да търсим предприемачи и компании с устойчив бизнес модел, който подлежи на мащабиране, компании, които имат ясна представа за пътя си на развитие. Нашите предприемачи не бяха заразени от вируса на свръхоптимизма. Те са свикнали да са ефективни с ресурса, с който разполагат. Във времена като тези, когато капиталът става труднодостъпен или свърши изведнъж, тези, които имат по-разумен подход, имат доста по-големи шансове за развитие“. Според него тайната на прогреса е инвестирането в екосистемата и в онези, които в бъдещето ще я населяват. ☐

Кое му е супер на СУПЕРКОМПЮТЪРА

DISCOVERER В СОФИЯ ТЕХ ПАРК ДАВА КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО ЗА БИЗНЕСА И Е ПОЛЕЗЕН ЗА НАУЧЕН НАПРЕДЪК И ТЕХНОЛОГИЧНИ ПРОБИВИ

▲ Тони Григорова

Суперкомпютрите са свръхбързи в изчисленията и за разлика от хората стареят също свръхбързо. Къде сме ние в света с нашия Discoverer и какво правим с него, какъв е екипът, който го управлява, и какво бъдеще се задава – тези въпроси осветлява Кирил Кирилов. България единствена в региона разполага с такъв суперкомпютър и това ни дава технологично предимство. Ето как...

Суперкомпютърът е средство за паралелни изчисления с висока производителност. Всяка голяма задача се разделя на малки части, а след като се изчислят, те се събират отново. Високо производителни процесори, огромно количество RAM памет, бърза мрежа, бърз паралелен сторидж – това са четирите задължителни елемента на суперкомпютъра. Българският суперкомпютър Discoverer е с над 300 терабайта RAM, infiniband 200 Gbps мрежа и над два петабайта сторидж. Намира се в София Тех Парк, но е част от европейското предприятие EuroHPC JU, чиято цел е Старият континент да догони САЩ и Китай в областта на суперкомпютрите.

Път

Тази супермашина е инсталирана у нас, след като екипът кандидатуства и печели доверието, че има капацитета да я управлява. България разполага с натрупан опит в работата с два суперкомпютъра от 2006 г. насам – първо Blue Gene, който вече е „пенсиониран“, както и „Автохол“ в БАН. София Тех

Парк е връзка между стартиращите компании, науката и бизнеса. Но ако талантите не се развиват, без хората суперкомпютърът ще е просто 30 тона желязо. Discoverer помага за научни пробиви и може да даде иновативно предимство на някои от бизнесите. Финансирането на тази изчислителна мощ е 35% осигурено от ЕС и 65% са от българската държава.

Достъп

Тази машина помага за научен напредък и технологични пробиви. Всички организации, които отговарят на условията, може да правят своите пресмятания безплатно, като 35% от мощността на компютъра може да се ползва от европейски учени и технологични фирми, а 65% работи за българската научна общност и за бизнеса в България. Достъпът е безплатен, но при едно условие: Данните да се споделят публично и да има научна статия, в която Discoverer е цитиран. Ако бизнесът не желае да споделя това свое конкурентно предимство, той може да се включи в определените 20% на платен достъп за частни компании.

Клиенти

Четири пъти в генонощето, в делник и празник, Discoverer смята за ДП „Ръководство на въздушното движение“ какво ще е времето, прави го с разделителна способност 1,7 км. Това са оперативни данни, които нямат научна стойност, те не се споделят и затова този клиент си плаща. Неизползвана възможност е, че се прави само за Летище София, но не и за

летищата в Пловдив и Варна, нито пък за съседните балкански страни.

С Discoverer се правят изчисления за Института по астрофизика в Италия. Работи се по проучването и свойствата на 2D материали. Суперкомпютърът допринася за нанороботите и полупроводниците, полезен е в борбата с рака и разработването на нови лечебни субстанции и терапии. Важно приложение намира за безопасността на парогенераторите и на атомните централи от Поколение 2 и 3, като български учени изследват тяхното стареене. Проектът може да се насочи и към тецове. Правят се и изчисления, свързани с климатичните промени. Екстремна суша или наводнение може да доведе до тежки последици за хората и за икономиката. Чрез определени модели се смята и замърсяването на въздуха и неговото разпространение над Европа. Има проекти, свързани с батериите на електромобилите, а също с дигиталните двойници на сгради, самолети и на други важни обекти.

Скорост

Българският суперкомпютър Discoverer спечели финансиране от Euro HPC JU за награждане с графични ускорители и сторидж, които ще подобрят работата на машината и ще подпомогнат компании, които работят в областта на невронните мрежи, изкуствения интелект, Machine Learning, разпознаването на образи. Технологиите се развиват с огромна скорост. В самото начало Discoverer е на 91-во място в Top 500 в света и само след година е на 113-о място. Суперкомпютрите имат 5 години активен живот, после заради появата на свръхбързи конкуренти стават неефективни от гледна точка на опе-

ративните разходи, макар машината все още да може да работи. Всяко ново поколение суперкомпютри е по-бързо и по-икономично от предишното, осезаемо се намалява и разходът на електроенергия.

През това лято Discoverer става на две години.

Нагпревара

В тази нагпревара с времето и машините нашият Discoverer участва с вложените в него 11 млн. евро, а първият в света е изграден с над 1,5 млрд. долара. Следващият суперкомпютър се прави с бюджет от над 2 млрд. долара за разработването и инсталирането му, а оперативните разходи ще са в порядка на 500 млн. долара годишно. Китай обаче не дава никакви данни за своите суперкомпютри.

Екипът

Заедно с външните експерти екипът, който обслужва Discoverer, наброява 10+ човека. Сред тях са двама професори в списъка на учените с принос в световната наука – проф. Иван Димов и проф. Симеон Стоянов, които работят и преподават

извън България. Голям е проблемът за намирането на подходящите кадри. Търсят се учени, които разбират от процесите и от суперкомпютри, от софтуера, инсталиран на тези машини, но и от мрежи... Изискват се комплексни познания. В частния сектор у нас са нужни много по-малко знания и за много по-малко работа се получава доста по-високо възнаграждение. Но...

Светът се променя

Има доста студенти с интерес към науката, а компаниите твърде рано привличат най-талантливите и те поемат по друг път. Кирил Кирилов прогнозира: „Много скоро изкуственият интелект ще направи много хора ненужни на техните работни места. Единственият шанс за перфектна реализация е работата със суперкомпютри в най-големите фирми по света. Някой ще създава квантовите компютри и квантовото криптиране и квантовите комуникации, а науката е задължително условие, за да бъдат приети в такава среда. До пет години бързите пари свършват, големите възнаграждения ще изискват хора със свръхквалификация“.

Кирил Кирилов е оперативен директор на консорциума “Петаксейл суперкомпютър – България“. Работил е над 20 г. във финансовия свят на високи позиции, свързани с технологичното управление на бизнеса. Участвал е в големи международни проекти, фокусирани върху големи бази данни и инфраструктура. С проекта Discoverer е ангажиран по време на инсталирането на машината и съпътстващите системи, при въвеждането в експлоатация.

ЖИВОТ

с изкуствен интелект

ТОЙ Е ВЕЧЕ ТУК,
ПОКАЗВА НИ, ЧЕ
ВЕЧЕ МОЖЕ ДА
ПРАВИ МНОГО НЕЩА
ДАЛЕЧ ПО-ДОБРЕ ОТ НАС
– ЗАПЛАХА ЛИ Е ТОВА ИЛИ
ВЪЗМОЖНОСТ

Яна Колева

Необходимостта е определяна като майката на изобретенията и вече сме навлезли в етап, в който не можем да направим крачка назад, за да спрем да използваме изкуствен интелект (ИИ). Автоматизацията, в основата на която е ИИ, се е превърнала в двигател в голямата промяна, а победителите в конкретни сфери ще бъдат определени от това колко добре и колко бързо ще се възползват от тази автоматизация. В края на март водещи фигури в областта на разработването на технологии за ИИ, сред които Илон Мъск и съоснователят на Apple Стив Возняк, предложиха да се направи пауза в обучението на системи, базирани на ИИ, докато не бъдат разработени и приложени надеждни протоколи за сигурност. Те предупредиха за

потенциални рискове

пред които човечеството може да бъде изправено, защото мощни системи, базирани на ИИ, трябва да се разработват само когато има пълна увереност, че рисковете, които може да възникнат при развитието им, ще бъдат управляеми. Наскоро и проф. Джефри Хинтън, наречен Кръстник на

изкуствения интелект, се оттегли от високата си пост в Google, за да може свободно да говори за рисковете от бързото развитие на технологията. Той смята, че вече не е толкова далеч моментът, в който ИИ ще стане по-интелигентен от човека. И други отправят предупреждение, че скоро ще се достигне т. нар. Общ изкуствен интелект - компютърен ум с невъобразима изчислителна мощ.

Какво се случва?

Едни са доволни, че тази технология се развива със свръхбързи темпове, а други са направо уплашени от това. Доскорошният отговор на страховете, че ИИ в един момент може да излезе извън човешкия контрол и да направи големи поразии, беше: „Тогава просто ще го изключим, ще му дръпнем шалтера“. Сега това започва да изглежда като наивно твърдение, изречено в детския период от развитието на технологията. Роботизацията и изкуственият интелект са ключови в Четвъртата индустриална революция. Скоростта, с която промените настъпват, няма досегашен аналог. Неща, които са били научна фантастика, родена в ума на човека, стават реалност. И тук идва въпросът дали това не са самосъбдващи се пророчества, дали по законите на холографската вселена проектираното в човешкия ум не получава съвсем закономерна проекция и в реалността. Ако е така, то и нарастващите страхове на професионалисти, добре познаващи и развиващи технологията за ИИ като реални заплахи, може да се

окажат съвсем основателни. Но кои са някои от опасностите при това бурно развитие на ИИ - че ще унищожи човечеството, че ще ни отнеме контрола върху себе си и върху случващото се на Земята, или че поради далеч по-високата си ефективност ще измести много хора от работните им места, че ще ни залее с генерирана от него информация и тогава ще стане трудно да се отличи кое е истина и кое не...

Системите стават все по-добри

и все по-трудно ще е да разберем кое е реално. Продължава развитието на големите езикови модели, като ChatGPT, Bard на Google и другите видове генеративен изкуствен интелект. Някои от големите корпорации поставят етичните въпроси след финансовите и другите ползи от свръхбързото развитие на ИИ в различните му приложения. Технологичният скок продължава. Дали обаче ще може да избегнем

опасностите чрез регулации? Можем ли да сложим етични спирачки? И дали с появата си ИИ няма напълно да преобърне представите за авторското право и сродните му права и изобщо представите ни за живота?

ИИ е глобален феномен, а отделните държави са в състояние

да наложат регулации

само на своя територия. Технологията се развива твърде бързо, че е трудно регулаторните органи да са в крак с нейното темпо, особено когато хората на ръководни позиции не са специалисти, които я разбират - предупреждава Мелъни Мичъл, професор от Института в Санта Фе. Тя изследва развитието на ИИ от 40 години насам и с книгата си „Изкуствен интелект - наръчник за мислещи хора“ отправя за размисъл въпроси и актуални предупреждения. Доброслав Димитров, изпълнителен директор на Imperia Online и председател на BASSCOM, обрисова ситуацията така: „Всички сме гледали анимацион-

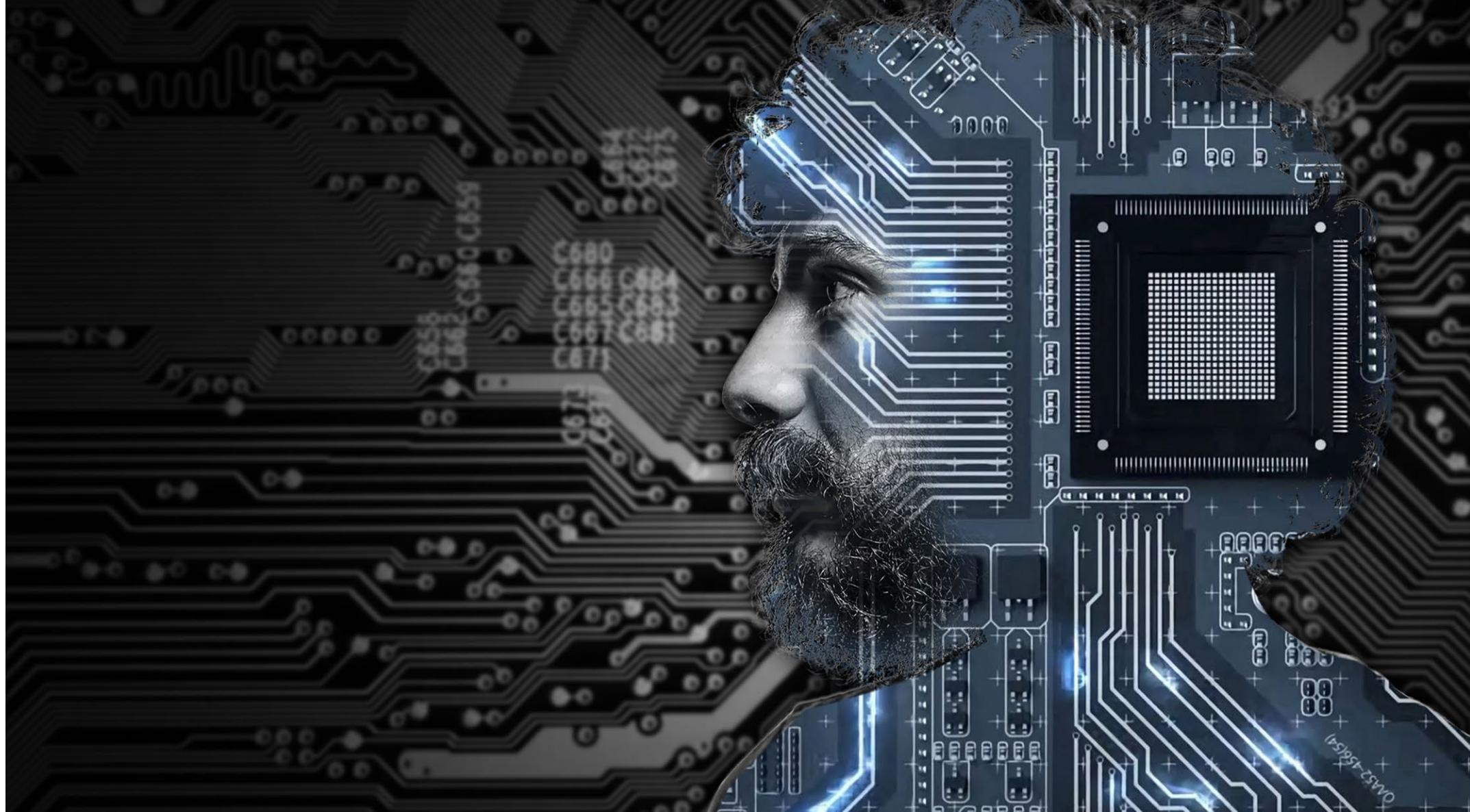
ни филми, в които лошият герой гони добрия и тичат към ръба на пропастта. Намираме се крачка след ръба на пропастта. В анимационните филми добрият герой намира начин да отлети, а лошият пропада поради невъзможност за летене. Без значение дали сме добри или лоши герои, всички ние сме една крачка след пропастта. Коя посока ще хванем, зависи всеки от нас какво решение ще вземе за себе си, за фирмата си, за държавата. Появи се инструмент, който за първи път автоматизира мисловния процес, а не физическия труд. Нито една индустриална революция преди това не може да се сравни. Във всички сметки

какво ни очаква

пропускаме най-важното - човекът, той е единствената константа в момента. Никой, който създава тези технологии, не знае какво се случва в тях. Ако един професионалист може да стане пет, десет или петдесет пъти по-ефективен от колегата си, той ще го направи излещен. Една много по-

ефективна компания ще направи много други компании по света излишни и никакъв капитал няма да може да ги спаси. Много големи компании са уплашени, тъй като се случва нещо, срещу което няма защита с пари - или решавайки задачата правилно, или изчезвайки. В това състезание има само победител, второ и трето място не се дават и всички излизаме от стадиона. Всеки от нас трябва да презрне промяната и да намери как тези инструменти ще повишат неговото лично КПД. ИИ няма да заеме нашите работни места, но помнете ни колеги, които са граждани на планетата Земя, ще намерят начин да ползват това, за да ни извадят от играта. Не е въпрос за заплаха, а за адаптация. Вярвам, че в България сме супер адаптивни и можем да се възползваме от това. За първи път всички тръгваме наравно. Този равен старт обаче бързо започва да се отдалечава. Предиживкателството е голямо, то носи и огромни възможности“.

ИИ ускорява живота ни. Към каква ли промяна ни води?

Адвокат ЕМИЛИЯН АРНАУДОВ, управляващ съдружник в Адвокатско дружество „Попов, Арнаудов и партньори“:

Авторските права ще се регулират

Ръководих екипа, който изготви проекта за промени в Закона за авторското право и сродните му права, продукувани от новата европейска Директива за авторското право в цифровия единен пазар. Тази директива предстои да бъде въведена като част от националното законодателство и в средата на април 2023 г. законопроектът беше внесен в Народното събрание.

Взаимодействието между изкуствения интелект (ИИ) и уредбата на авторското право и сродните му права е двупосочно, тъй като ИИ се явява ползвател на многобройни обекти, защитени от авторски и сродни права, а от друга страна,

ИИ произвежда собствен продукт

за който се поставя въпрос дали подлежи на такава защита, има ли авторство. От тези два аспекта значително по-напреднала е уредбата на първия, тъй като през 2019 г. ЕС прие Директива за авторското право в цифровия единен пазар и в нея има две важни изключения при обработка и автоматизиран анализ на текст и данни. За да се използва защитен като интелектуална собственост обект, по принцип трябва да има предварително разрешение. То обикновено е свързано с възнаграждение за използване. Директивата казва, че ако правноносителят иска да забрани използването, а обектът е наличен в интернет, тази

забрана

трябва да е придружена от автоматично разпознаваеми средства, които я обозначават като забранена. Ако това не е налице, то при автоматизирана обработка на текст и данни този обект може свободно да се използва. Но има и една по-широка възможност, която важи само при обработка за научни цели - дори правноносителят да е забранил, обектът може да се използва за автоматизирана обработка. ЕС смята, че с инструментите на авторското

МОЖЕ ДА СЕ СЪЗДАДЕ КОМПЕНСАТОРЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА ВСИЧКИ, ЧИИТО ТВОРБИ СА ДОПРИНЕСЛИ ЗА СЪЗДАВАНЕТО НА НОВИЯ ОБЕКТ

право и сродните права не бива да се спъва техническият прогрес и развитието на новите технологии.

Далеч по-дискусионен е вторият аспект, при който ИИ произвежда определени обекти, за които има спорове дали следва да бъдат защитени като авторско право. Ако бъдат защитени,

кой би бил авторът

- дали разработилият ИИ, или неговият собственик, ползвател, дали възложилият даденото зада-

ние. Службата за авторско право на САЩ през март 2023 г. излезе със становище, че ако сътвореното е изцяло дело на ИИ без никаква човешка намеса, то няма авторско право на защита. Но ако човек подреди комикс от картинки, създадени от ИИ, то този комикс е обект на защита, т. нар. сборно произведение. България, а и ЕС като цяло, е далеч от разрешението на този въпрос, свързан с авторските права на създаването от ИИ. Има различни варианти, като може да се предложат и някои иновативни. Например сътвореното от ИИ да се приема

като фолклорна творба

тъй като крайният резултат е получен, след като са обработени творби на множество лица от различни поколения. При фолклорните творби няма авторско право, защитени са само сродни права, които се предоставят на организация или лице в ролята на издател или продуцент, инвестирал за създаването на въ-

просния обект. Друго възможно разрешение е, че създаденото от ИИ може да се повери на организация за колективно управление на права, доколкото те управляват и защитават правата на всички творци, допринесли за това море от обекти, което е било използвано при създаването на новия обект. Така може да се изработи компенсаторен механизъм всички те да получат доход, след като е бил даден безплатен достъп до тяхното творчество. И двете теми са в развитие.

Доц. МИЛЕНА БЛАЖИЕВА-КИРЧЕВА, катедра „Визуални изкуства“ на СУ „Св. Климент Охридски“:

Човекът загубва стимул сам да търси решения

ЧАКАТ НИ АПОКАЛИПТИЧНИ ВРЕМЕНА, АКО ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ СЕ ОСВОБОДИ ОТ ЧОВЕШКИЯ КОНТРОЛ

Изкуственият интелект (ИИ) засега е относително видим, но се опасявам, че ще става все по-невидим. И ние дори няма да знаем кога насреща имаме ИИ и кога - човешки разум. В сферата на изкуствата се надявам да започнат повече да се ценят нещата, направени от човешкия ум и от човешка ръка, тъй като имаше залитане към дигиталните технологии в съвременните форми на изкуството - дигитална графика, дигитални изображения и NFT.

В изкуството се задават интересни времена

Изкуственият интелект с неопит и знания. Скоро ще започне да генерира далеч по-смислени неща, но тогава ще стои въпросът с какъв ефект ще са те върху човечеството. Зависи и какви въпроси ще поставят хората за решаване от ИИ. Етика и морал не зная дали са вложени при обучението и как са зададени при самообучението му. Възможно е да придобие измеренията на личност, но проблемът е, че тази личност сама себе си започва да формира, отхвърляйки човешкия контрол.

ИИ твърде бързо допринася за

закърняването на естествения интелект

Хората загубват стимул да се напъват сами за каквото и да било и ще чакат наготово да получат решението. Дошло е време отново да четем Айзък Азимов. Неговите трудове изглеждат пророчески, макар да са писани преди повече от 70 г. В моето юношество гледах на тях като на забавна история, но през призмата на реалността започват да изглеждат зловещо.

Човекът няма да може да догони възможностите на ИИ, хората ще трябва да търсят ниши за себе си. Предстои тотално реструктуриране на съществуващите професии, бизнеси, човешки дейности. Надявам се хората да не станат излишни.

Предстоят ни големи промени

и дори не мога да си представя докъде ще ни доведе вълната, която вече е в своя ход. Направихме два експеримента с ИИ. Единият бе свързан с написването на есе за сюрреализма и той се справи добре. Другият бе на тема „Фолклорните мотиви в творчеството на Златка Дъбова“, поставена от Цвета Петрова, също от СУ. ChatGPT не знаеше нищо за Златка Дъбова, но генерира текст, в който реши, че тя е поетеса. И не се спря да пише за това, като му давахме знак да продължи. Така стана ясно, че ако го питаме за нещо, което ние не го знаем, няма как да разберем дали това, което той подава, е вярно. Това е сигнал, че ИИ вече може да

генерира заблуждаваща информация

Затова живите хора не трябва да бъдат измествани като преподаватели например, тъй като те могат

да проверят информацията и да поберат авторитетни източници. В новото време ще отпадат купича похвати, които досега сме използвали в учебния процес като писането на есе.

Трансформацията вече е в ход и в момента дори нямаме представа докъде тя е стигнала. Не зная дали нещо можем да направим, за да противодействаме. Илон Мъск и Стив Возняк вдигнаха червен флаг за разработването на ИИ, но според мен това само показва, че нещата вече са излезли от контрол. Най-вероятно става дума за самоуправление на ИИ, навлязъл във фазата човекът да бъде изключен от тези процеси. Навярно ни чакат апокалиптични времена с ИИ. Възможно е в един момент ИИ да се окажат свързани помежду си личности, които да предприемат действия отвъд човешкия контрол. В тази епоха на радикални промени не е изключено всичко онова, което ни се е случвало до момента, да започне да ни изглежда незначително. ☹

Ключът към МОЗЪКА И УМА

ПРОФ. ЛЮБКА ТАНЧЕВА И НЕЙНИЯТ ЕКИП ОТ ИНСТИТУТА ПО НЕВРОБИОЛОГИЯ ПРИ БАН ТЪРСЯТ ЛЕК СРЕЩУ ДЕМЕНЦИИТЕ

▲ **Татяна Явашева**

Ако имаш скъпоценности и те не ти служат, все едно нямаш нищо. Ако в науката правиш открития и те не стигнат до хората, все едно нищо не си направил. Това твърди проф. Любка Танчева от Института по невробиология при БАН, където продължава да подготвя млади специалисти и докторанти в областта на неврофармакологията и невробиологията. Тя поддържа дългогодишно международно сътрудничество с научни институти и университети в Израел, ръководила е няколко изследователски проекта. Нейната мисия е да развива наука в полза на хората. Вярва, че последният предел е не Космосът, а умят. Невродегенеративните заболявания са епидемията на XXI век. Болестта на Алцхаймер е най-често срещаната деменция. Проф. Танчева и нейният екип имат своите значими постижения в тази насока. Ще разкажем за някои от тях:

Учените по цял свят работят усилено, но все още няма ефикасно лечение на Болестта на Алцхаймер. Целта на този етап е с наличните способности да се забави развитието ѝ. Но и досега не е напълно ясно как точно протича това заболяване. Вече са известни над 36 механизма, които стават причина проблемът да се отключи, затова и

няма вълшебно хапче

срещу него. Проф. Танчева оприличава ситуацията на покрив, който тече през големи и малки дупки и набодня-

ва цялата къща. Нужни са вещества и лекарства, които да запушат повече и по-големи „дупки“. Идеята на нейния екип, част от направлението „Биологични ефекти на природни и синтетични продукти“ с ръководител проф. Рени Калфин, е да се използва мултицелестна стратегия, която атакува няколко цели едновременно. Това става с природни продукти, като се търсят ефективни комбинации, в които различните механизми на действие се допълват помежду си и ефектът се засилва.

Екипът на проф. Любка Танчева е успял да направи няколко значими проби, високо оценени от научната общност, след като са докладвани

за първи път в света

Продукти, изолирани от етеричното масло на миртовото дърво, за първи път са изследвани с подобна цел от българските учени и нейната докторантка д-р Стела Драгоманова блестящо е защитила постигнатите резултати. „Никой преди нас не се беше сетил да използва това етерично масло от тамяна при невродегенеративни заболявания“, споделя проф. Танчева. В момента върви патентна защита, тъй като от тези вещества ще се прави лечебен парфюм, който влияе на централната нервна система, има силно успокояващ ефект и дава отражение върху деменциите. Търсят се инвеститори, които да подкрепят разработката и комерсиализацията на готовите продукти и препарати.

Добрата новина е, че съвместно с

изследователския екип на НАТСТИМ ЕООД е направена ефективна комбинация от седем натурални вещества за подкрепа на менталното здраве по името

Алвитек-Комплекс

Хранителната добавка се предлага на пазара със слоган „Защити мозъка - запази ума“. Продуктът е патентован. Предклиничните изследвания ще бъдат публикувани тази есен в авторитетно научно издание. НАТСТИМ ЕООД е малка, но утвърдена българска фармацевтична компания, създадена от проф. Рахамин Шекерджийски, бивш декан на Фармацевтичния факултет при МУ - София. „Всички от екипа правим автоексперимент с тази добавка, имаме обратна връзка и от доста наши познати и приятели в България и по света, които я приемат. Освен за паметта, получаваме потвърждения, че тя има подмладяващ ефект, подобрява зрението, шумът в ушите изчезва. Подготвяме клинично изследване, което да покаже въздействието при хора с деменция, но се нуждаем от

финансова подкрепа

за да го осъществим. Всичко това е резултат от продължителни изследвания, правени са много научни публикации и желанието ни е това да стигне до широк кръг хора, за да поддържат мозъка и ума си в добра форма“, обяснява проф. Танчева.

За да оставим в добро ментално здраве, е нужна и промяна в стила ни на живот. Експертите в областта съветват движението да е на първо място в комплекса от здравословни практики. Множество изследвания показват връзката между двигателна

Знанието наистина е велика сила, но само ако се приложи, казва проф. Любка Танчева

та активност и добрата кондиция на ума. При физическото натоварване се задейства процесът на

регенериране на мозъчната тъкан

и изграждане на нови нервни клетки. Градинарството, контрастните душовете задвижват такъв механизъм. Здравословно хранене чрез балансирана диета, прием на много вода, редовна почивка, периодична детоксикация на организма също повлияват положително. Препоръчително е периодично да се прави гладуване, което засилва процеса на автофагия, или себеизяждане на дефектните клетки, които се изхвърлят от тялото. Този механизъм е открит от японския учен Йошинори Осуми и през 2016 г. той получи Нобелова награда. Установено е, че автофагия протича и в мозъка. За да ни служи по-добре нашият ум, може да го

поддържаме пържав и гъвкав чрез своеобразен фитнес и тренинг. Това става с четене и занимания, с размишления и учене през целия живот. Слушането на любима музика като машина на времето връща хората към забравени събития от миналото.

Изследванията върху дълголетници

в Америка според проф. Танчева дават ключ към доброто ментално здраве. След направен анализ на факторите, които са им повлияли, свързващото звено при всички се оказва наличието на мисия и кауза, на която са служили. Голямото им творческо дълголетие се дължи и на това, че са отдавали енергията си за идеи, по-висши от тях самите.

В Израел има синергия между науката, бизнеса и обществото. Всички хора и институции оказват силна

подкрепа на важните за тях проекти. Дават се много средства за науката, издигната на пиедестал. Затова там новите продукти много бързо стигат до пазара, а в България процесът е твърде бавен, посочва проф. Любка Танчева. Тук липсва доброто

взаимодействие с бизнеса

„Стресът е в основата на всички хронични заболявания и особено на невродегенеративните болести. Като учени търсим начин хората да запазват своето ментално здраве през целия си живот. Усилията ни са целенасочени, имаме резултати и постижения, а не знаем как да стигнем до пазара“, признава още проф. Танчева.

Бързината е важна. Учените правят разработки, патентоват ги, а после от пазара ги делят пропаст. Те имат нужда от бизнес партньори, които да доведат полезния продукт до хората. ☺

NEXT BASKET

революция в електронната търговия

ПЛАТФОРМАТА ПРЕДЛАГА УДОБСТВА ЗА ПРЕДПРИЕМАЧИ, КОИТО ЗАСЕГА ИМАТ САМО ФИЗИЧЕСКИ МАГАЗИНИ, НО И ЗА АБСОЛЮТНО НАЧИНАЕЩИ, КОИТО ЗАПОЧВАТ ДИРЕКТНО В ДИГИТАЛНА СРЕДА

Георги Георгиев

Възможно ли е 360-градусово обслужване на електронни магазини, щом до момента никой не го е предлагал нито в България, нито по света? Ако някой си е задал този въпрос, значи ще се намери и отговор. Ето как... Идеята за NEXT BASKET се заражда преди няколко години, когато нейният основател - визионерът Борислав Малинов, започва да се занимава с електронна търговия. В процеса на работа той се сблъсква с проблемите, добре познати на всеки е-търговец, и успява да идентифицира редица слабости в съществуващите на пазара решения. Така създава компания, която да предложи нещо по-добро.

Началото

Първо компанията изгражда своята бизнес стратегия и дефинира портфолио от услуги. След това се сформира екип от програмисти, които да създават софтуерната платформа, която е в основата на цялото начинание. Междувременно се създават вътрешните и външните процеси, както и стандартите на работа. Наемат

най-добрите експерти в областта на маркетинга, търговията и услугите. „В момента в компанията работят над 70 топ специалисти в различни области и намеренията ни са до края на годината този брой да нарасне над два пъти“, уверява главният изпълнителен директор на NEXT BASKET маг. инж. Евгени Йорданов.

Решението

NEXT BASKET предлага иновативен бизнес модел за управление на електронни магазини. Той включва 5-в-1 решение в помощ на е-търговците: софтуерна платформа от ново поколение, интегрирана ERP система, фулфилмънт складов софтуер, собствени складови пространства и 125 платени и безплатни услуги за дигитален маркетинг и онлайн бизнес. Най-важното предимство за партньорите на компанията: Повече време, за да се фокусират върху продукта и самия бизнес, докато NEXT BASKET се грижи за всичко останало. Тази услуга позволява дейността на партньорите на практика да функционира без служители, без непосилни инвестиции

или придобиване на специализирани технически познания. С други думи, продажбите в интернет може и да са лесни, достатъчно е да имате решение, което събира всички парчета от пъзела на едно място.

Кой е ползвателят

В света на електронната търговия навлизат два типа бизнеси. Едните имат физически магазини или производствени бази, но все още нямат онлайн присъствие. Другите са новите предприемачи, които стартират директно в дигитална среда. NEXT BASKET предлага структурирано решение и за двата бизнес модела. В първия случай българският стартъп подпомага интеграцията между физически и онлайн магазин, а във втория - превежда бизнеса през всички важни първи стъпки от създаването на фирма, бранд и лого, до изработване на стратегията за дигитален маркетинг и продажби. Софтуерната платформа може да се ползва и като стандартно SaaS решение на абонаментен принцип, което позволява на партньорите да наемат софтуера, предоставяйки

им пълен контрол върху техните онлайн магазини. Партньорите може да изберат ценови план с месечен абонамент, като са включени различен брой безплатни услуги от експертите на NEXT BASKET.

Бизнес модели

Платформата на NEXT BASKET може да се ползва по два начина: Бизнес ползвателите управляват своя е-магазин самостоятелно или делегират цялото си дигитално и търговско развитие на експертите. И при двата модела компанията предлага възможно най-бързия и достъпен старт в света на електронната търговия - подходящ както за наложени брандове, така и за стартъпи с ограничен бюджет.

Професионализъм

Много от специалистите, които работят в NEXT BASKET, са привлечени от мащаба на проекта. „Те искат да пишат историята на електронната търговия и да участват в нещо наистина голямо и значимо“, коментира маг. инж. Евгени Йорданов. Техните знания и опит във всички области на e-commerce ще допринесат на стартиращите, но и на вече утвърдените е-търговци да направят бизнеса си още по-успешен и печеливш.

Светът е голям

В самото начало компанията няма да търси активно партньори зад граница, а ще даде възможност на българските търговци да развият своя бизнес на международно ниво. Чрез NEXT BASKET техните крайни клиенти ще може да направят поръчка и да се възползват от доставка до 28 държави в Европа. В стратегията е заложена експанзия и на чужди пазари, няколко месеца след началото в България.

Финансиране

Наскоро NEXT BASKET получи фи-

нансиране от фонда за дялови инвестиции Innovation Capital. „Тази стъпка, направена няколко седмици преди официалния старт на софтуерната платформа, свидетелства за огромното доверие в компанията, в нейния бизнес модел и в мениджърския ни екип. Неслучайно наскоро бяхме отличени и като „Стартъп на годината“ в годишните награди „Компания на годината“, обяснява Евгени Йорданов.

Проучване на възможности

„Преди да предприемем каквито и да е стъпки за реализация на идеята, бяха направени количествени и качествени статистически проучвания с дъбе от най-големите компании в България. Те показаха по безспорен начин, че концепцията е без аналог в света, че в глобален мащаб не се предлага цялостно e-commerce решение (5-в-1), че има необходимия потребителски интерес и това ни поставя в позиция на пионер в тази ниша. Идеята е верифицирана и от доказани експерти, част от които впоследствие се присъединиха към компанията“, разказва изпълнителният директор. NEXT BASKET има и сертификат от компанията за технически местове AMATAS, който доказва високата степен на защитеност на платформата от хакерски атаки.

Амбиции

NEXT BASKET си е поставила за цел да предизвика революция в начина, по който функционира електронната търговия. „Не обещаваме неща, които не можем да изпълним. Със силния екип от опитни професионалисти ще осъществим нашето амбициозно начинание в България и на глобално ниво“, заявява още Евгени Йорданов. Самият той, а и хората, с които работи, са вдъхновени да правят неща, които другите не могат. ☺

УСПЕХЪТ Е ДОБРА ИДЕЯ - това е нашият слоган, който въплъщава философията на NEXT BASKET. Нашата компания може да помогне на българските предприемачи да превърнат своята добра идея в печеливш бизнес.

*Маг. инж. Евгени Йорданов
главен изпълнителен директор на
NEXT BASKET*

Допълнителни услуги

NEXT BASKET предлага набор от 125+ платени и безплатни услуги, сред които са:

- Маркетинг и реклама в социалните мрежи
- Професионална SEO оптимизация
- Фотографско заснемане и описание на продукти
- Създаване и поддръжка на бизнес блог
- Правни и счетоводни услуги
- Дизайнерски услуги
- Програмиране на допълнителни функционалности.

Производството на БИРА набира скорост

▲ Тони Григорова

През последните години бирата устойчиво се налага като най-често консумирана и предпочитана напитка след минералните и трапезните води. В България има шест големи компании за производство на пиво, които имат интензивен инвестиционен процес в дълготрайни материални активи, като същевременно заплащането на труда е на високо ниво. По данни на НОИ в тази индустрия за последните 15 г. средният осигурителен доход е сред първите седем най-високи

за страната. Това е единствената индустрия, в която браншовият колективен трудов договор е разпространен с министерска заповед върху всички производители на пиво в България, в това число и микропивоварните - 27 на брой, от които около 15 са постоянно действащи. Бирената култура у нас вече е силно развита и това се подкрепя от факта, че българските пивовари са с най-висока репутация в ЕС според независимо европейско изследване, обобщава Ивана Радомирова, изпълнителен директор на Съюза на пивоварите в България (СПБ).

Капиталовите инвестиции в пивоварния бранш достигнаха рекордните 66 млн. лв. за 2022 г., а за 2021 г. по време на пандемията

инвестициите

възлизат на над 40 млн. лв. Повечето от тях са за зелени нововъведения, отчитат от СПБ. Производителите на бира са приели като свой приоритет да инвестират във възобновяеми енергийни източници - соларни панели, изграждане на фотоволтаични паркове, производ-

ствено и логистично оборудване от най-ново поколение. Анализите показват, че всички пивоварни компании, които са предприели вложения в иновации за оптимизиране на управлението и използването на ресурсите, повишават производителността на труда, имат по-добро представяне на пазара и по-висока репутация.

И през 2022 г. секторът е със сериозен принос за икономиката на страната. Пивоварната индустрия осигурява работна

Българските пивовари са с най-висока репутация в ЕС

Близо 90% от българите дават най-висок рейтинг на бирения бранш в страната. За тази висока оценка от съществено значение са действията на бирените компании като отговорни работодатели и производители, високото качество на продуктите и активните инициативи на Съюза на пивоварите в България - представителната организация на производителите на бира, малц и хмел в страната и техните доставчици на материали. Членове на СПБ са пивоварните компании: „Болярка ВТ“ АД, „Бритос“ ЕООД, „Загорка“ АД, „Каменица“ АД, „Карлсберг България“ АД, „Ломско пиво“ АД, „Дорovski инвест“ ООД. Тази браншова организация е единствената в страната, която осъществява обща за сектора програма за устойчиво развитие с акцент върху икономическия растеж, подкрепа за местните общности, зелени инициативи, социален диалог, отговорна консумация, прозрачни комуникации. Най-актуалният ангажимент на СПБ е фокусиран върху екологичната устойчивост и кръговата икономика. На сайта СПБ има „зелена библиотека“ и интерактивен калкулатор, с който всеки може да изчисли как с разделното събиране на отпазъци от бирени опаковки може положително да влияе върху околната среда.

заетост

за близо 25 000 души. От тях 2150 - или 9%, са директно работещите в бирените компании, 32% са във веригата на доставките и 59% в търговията, забавенията и туризма. Средният осигурителен доход на заетите в икономическа дейност „Производство на пиво и малц“ е нараснал с над 20% спрямо 2021 г.

Производството и продажбите на бира в България генерират над 350 млн. лв. приходи за националния бюджет. В отчета на Агенция „Митници“ за 2022 г. е посочено, че постъпленията от акциз за бира имат ръст от 3.4% спрямо събраните приходи през 2021 г. Добавената стойност на индустрията се изчислява на 540 млн. лв.

Членуващите в СПБ седем бирени компании общо произвеждат 99% от пивото в страната. Това означава, че почти всяка изпита у нас бира е дело на българските пивовари. През 2022 г.

продажбите на пиво

в България достигат 5 230 000 хектолитра. От тези количества дялът в стъклени бутылки е 21%, в PET бу-

милки – 50%, в кенове – 25% и в кегове – 4%. Износът на бранша е насочен предимно към българските диаспори в Испания, Германия, Белгия, Румъния.

Традиционно лагер бирата, позната като светлото пиво, тип Pils, е с най-висок пазарен дял от 93-95%. В производственото портфолио всяка година има динамика, като през 2022 г. в страната се произвеждат над 200 различни марки и асортименти бира. Маркетинговите изследвания показват, че за избора на българския любител на пивото най-важни са вкусът и ароматът на напитката, стилът бира, а едва след това се нареждат цената и марката.

Световна тенденция

В последно време е развитието на много малки и микроривоварни. Тъй като количествата, които те произвеждат, са малки, това им позволява да експериментират с добавяне на билки, плодове, високо охмеляване, дрожди за горна ферментация. „Това много разшири асортиментната листа на българските пивовари“, уверява Ивана Радомирова. Също така продължава развитието на продуктовото портфолио на компаниите, наблюдава се растеж на сегмента на премиалните брандове – най-вече в столицата и големите градове. Друга тенденция е

© Съюз на пивоварите в България

намаляването на бирата в пластмасови бутилки за сметка на кеновете. За поредна година все повече

нараства консумацията

на безалкохолните бири – тренд, характерен за всички европейски страни. Тази тенденция се обуславя от стремежа към активен и здравословен начин на живот, особено сред по-младите потребители на възраст 18-30 годи-

ни. Те все по-често избират напитки с по-ниско или нулево съдържание на алкохол, защото им носят освежаване навсякъде и по всяко време. По данни на СПБ през 2022 г. в България са изпити 5 570 000 литра безалкохолна бира.

Биреният бранш се отличава с висока конкурентоспособност и динамично развитие, независимо дали това са големи, малки или средни предприятия с различни бизнес възможности. „Силна-

Ивана Радомирова (в средата) вярва, че производството на бира има добри перспективи в България

та конкуренция е в полза на потребителите, тъй като осигурява прозрачност и безкомпромисност по отношение на качествените характеристики на бирената категория и е двигател за цялостното развитие на бранша“, твърди Ивана Радомирова. Според нея това е и най-големият стимул пивоварите да въвеждат иновативни решения във всички направления на дейността си, да развиват своето портфолио и да постигат устойчивост, за да отговорят на очакванията на потребителите и да се справят с кризисните предизвикателства през последните три години. От СПБ акцентират, че всички пивоварни компании са социално отговорни и в населените места, на чиято територия се намират, имат множество инициативи, свързани с екологията и с подобряване качеството на живот на местните общности. ☺

Екологични факти

- 1 милион години може да остане в природата една стъклена бутилка
- 1.2 тона вода се спестяват при рециклирането на 1 тон стъкло
- 33.5 милиона стъклени бутилки за многократна употреба са пуснати на пазара в България през миналата година
- 50 пъти може да се използва една стъклена бутилка за бира
- 100% възможност за рециклиране на стъклото
- 315 кг въглероден двуокис се спестяват при използването на 1 тон стъклени бутилки за многократна употреба

Числата говорят

25 хил. души е работната заетост, която пивоварната промишленост осигурява

66 млн. лв. са капиталовите инвестиции на бранша за 2022 г.

350 млн. лв. са приходите за националния бюджет от производството и продажбата на бира

5 230 000 хектолитра пиво са продадени в България през 2022 г.

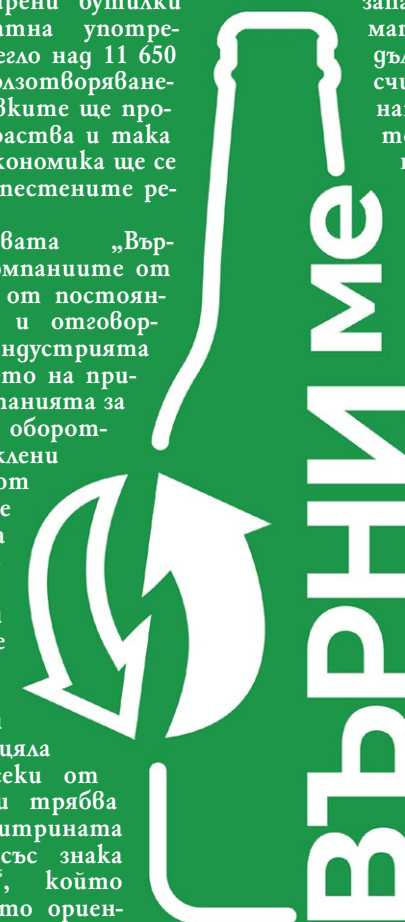
Кампанията „Върни ме“

В Европейския съюз през 2021 г. са рециклирани около 74% от стъклените бутилки за бира, което е огромно постижение. Това означава, че приблизително 11.6 млрд. стъклени бутилки са преработени и използвани повторно. През последните години в България общо са рециклирани 83% от стъклените опаковки. През 2022 г. на пазара у нас са пуснати около 33.5 милиона стъклени бирени бутилки за многократна употреба с общо тегло над 11 650 тона. Оползотворяването на опаковките ще продължи да нараства и така кръговата икономика ще се развива от спестените ресурси.

Инициативата „Върни ме“ на компаниите от СПБ е част от постоянната грижа и отговорност на индустрията към опазването на природата. Кампанията за връщане на оборотните стъклени бутилки от бира е вече в ход и има дългосрочни амбиции. През тази година тя ще се провежда в над 10 000 търговски обекта в цяла България. Всеки от тези обекти трябва да има на витрината си стикер със знака „Върни ме“, който ще служи като ориентир за потребителите къде и как може да върнат стъклените си бутилки от бира. Целта е да се повиши събираемостта на стъклените бутилки, годни да се използват многократно в производствения процес. Повторната им употреба спестява въглеродни емисии, ресурси и енергия, което спомага за опазването на околната среда. „С инициативата се връщаме към добрата стара практика да връщаме празните бирени бутилки за многократна употреба и в малките квартални бакалии“, коментират от СПБ.

Върнатите отново в производствения процес бутилки преминават през почистване и дезинфекция, прави се анализ на стъклото, преди отново да бъдат напълнени. „На всеки етап от бутилирането показателите на бутилките много строго се следят, за да се определи нивото на издръжливост и качества на стъклото. При правилно съхранение стъклените бутилки запазват свежестта, аромата и вкуса на бирата за дълъг период от време и се считат за класика в бирената култура“, отбелязва технологът Атанас Атанасов, експерт с международен опит в производството на пиво. В кампанията участват само оборотни стъклени бутилки от бира, които на етикетата си са обозначени със знака на кампанията „Върни ме“. Бутилките за еднократна употреба не участват в кампанията. Те следва да се изхвърлят в контейнерите за разделно събиране на стъкло, за да бъдат рециклирани.

„С кампанията „Върни ме“ се насърчават практиките на кръговата икономика и въвеждането на системи за връщане на амбалажа, наричани „депозитни системи“, или DRS“, уточнява Ивана Радомирова. Европейският парламент разглежда нов Регламент за опаковките и отпадъците от опаковки, според който до 2030 г. поне 10% от пусканите на пазара опаковки за бира трябва да са за многократна употреба. Общо за всички видове стъклени бутилки следва да се постигне 75% рециклиране, а във всяка опаковка трябва да се влага рециклиран материал. Предвижда се депозитните системи за обратно изкупуване на опаковки от бира, безалкохолни напитки и бутилирани води също да станат задължителни.

Рибната индустрия в кръгова икономика

МЕЖДУНАРОДНИЯТ ПРОЕКТ ЕСОЕFISHENT ТЪРСИ НАЧИНИ ДА НАМАЛИ ЗАМЪРСЯВАНЕТО И ДА НАМЕРИ РЕШЕНИЯ ЗА ПРЕВЪЩАНЕТО НА ОТПАДЪКА В НОВ ПРОДУКТ

Тони Григорова

Как рибната индустрия да стане устойчива и да е част от кръговата икономика? Отговор на този въпрос търси международният европроект EscoFISHent, който обединява 34 партньори от 7 държави, включително България. Огромно е замърсяването на моретата и океаните, причина за което е човешката дейност. Риболовът също допринася за повече пластмаса във водните басейни. Призрачният риболов е явлението, при което стари, иззубени или изоставени риболовни мрежи продължават да се носят свободно във водата и улавят в смъртоносна хватка риби и морски бозайници. Друг проблем е, че при риболова се подбира годното за продажба и преработка, а остатъкът се изхвърля отново в морето, разказва Мария Александрова, ръководител на отдел „Иновационни проекти и устойчивост“ в компанията „Насекомо“.

В рибарството са навлезли глобалните системи за доставки, масово фуражите за риба се внасят от Южна Америка и Азия, някои видове риба се

транспортират на огромни разстояния. Това дава негативен отпечатък върху околната среда, но създава и устойчивост на местния бизнес, който е зависим от глобалния пазар и доставчици.

Европа търси решения

които да гарантират по-чиста природа, по-добра храна и полезни продукти. Италия е сред основните производители на риба, главен играч е в Средиземноморския пазар и регион, свързан с Черноморския. Затова про-

ектът EscoFISHent е избрал за основна база Италия и се ползва с подкрепата на регионалната администрация на Лигурия. Тази област е домакин на иновациите, които се създават в рамките на проекта. Добрият опит след това ще се внедри и в други рибарски региони. Общинското предприятие за управление на отпадъци, Сметната палата на Генуа, Университетът на Генуа, консултантски и екозащитни организации, лаборатории за анализ и за иновации на тема храна и фуражи, козметика, пластмаси и полимери са сред партньорите. „Насекомо“ участва като ключов доставчик на биотехнология и решения, свързани с кръговата икономика.

Българското риболовство не е на

челни позиции в Европа, но тази индустрия е много важна за нашата страна. Тя дава прехрана на много семейства и е добра основа за развитието на редица съпътстващи дейности.

Ресурсите за ново производство

може да са от вторичните суровини на друго производство. Отпадъците от риболова и биомасата, вторичните суровини от преработката на риба сега са неизползваеми, но те може да служат за производството на биогаз и на биополимери, може да се преработват за козметични цели и за лечебни хранителни добавки. „По проекта сме изследвали много от материалите, по които искаме да намерим екологични алтернативи. Търсим как от тях да се произведат рибарски пособия, като касетки и опаковки за козметични продукти. Искаме да създадем нов дизайн на мрежите, за да не се улавя много риба, която след това да се сортира като негодна и да се изхвърля. Нашата цел е да предложим решения за оползотворяване и повишаване на стойността (т. нар. валоризация) на всичко, свързано с риболова и преработката на риба. Работим с няколко университета и се установи, че може да се добива колаген и желатин. В дейността на „Насекомо“ чрез наша-

та технология не може да ползваме рибни отпадъци с приложение за фуражи поради стриктни европейски и национални регулации. Но

техническите приложения

може да са вълнуващи – например олиото от насекоми, произведени с такъв ресурс, може да служи като биоиззел. Ще разработим технология за добив на масло за извличане на такова гориво. Може да се прави и биотор за почвата. Ще произвеждаме също суровина за биопластмаси за опаковки на козметичните продукти. Така откриваме нови екообразни пазарни приложения за рибарството и рибопреработващата промишленост, като търсим нови възможности и нови технологии“, обяснява Александрова.

Човекът създава отпадък и иска да го унищожи, а в природата всичко се включва в друга верига, това се опитват да направят и ентусиастите от EscoFISHent. Проектът е изследователски, създаваните технологии ще са в прединдустриален мащаб и ще демонстрират как може да се правят полезни продукти. Следващото предизвикателство ще е как те да се построят в индустриални размери, тъй като тогава те ще реализират истинския си ефект. Това ще е изпитание за модернизацията на рибарската индустрия, която разчита на малки стопанства. Големите индустриални технологии изискват големи инвестиции, които не са по силите на малките играчи. В Италия и Испания има рибарски кооперативи. Това им дава

сила и възможност

да внедряват нови решения. Добре би било и в България да се постига такава консолидация, надява се Мария Александрова.

Технологиите се създават, правят се прототипи, пускат се да работят, по EscoFISHent те ще се тестват и демонстрират в реална работна среда около 18 месеца. От техническа гледна точка ще са добре проверени, но въпросът е дали после пазарът ще се отвори за тях и дали ще е склонен да инвестира в тези новости. Индустрията досега не е била толкова осъзната, както днес, трябва да се намери отговор как да се внедри новият подход така, че да се гарантира качество, стабилност, сигурност. Нововъведенията не са лесен процес, но е време хората да започнат да се отнасят с голяма грижа за опазването на планетата. ☺

Всеки да се обърне първо към себе си и да осъзнае, че всеки наш избор днес рефлектира в бъдещето. ЧОВЕЧЕСТВОТО СТАНА СВРЪХКОНСУМАТОР. Нека хората да помислят за природата и да изберат балансираната диета и чистата храна, която е справедливо произведена. Това невинаги е лесно, нито пък е евтино.

Призив на Мария Александрова

Напредък

- Извлечен е колаген, има напредък в рециклирането на рибарските мрежи, като се ползват налични машини.
- „Насекомо“ готви инсталирането на производствена линия в Университета в Генуа и тя ще е готова през следващата година. Ще се разчита на местни остатъчни суровини, които се добиват в близост, а не се оползотворяват пълноценно.
- EscoFISHent търси начини как иновациите да са ръка за ръка със законодателството. Пред администрацията стои голямото предизвикателство да върви със скоростта на новите решения.

МОНИ И ЦЕЦО

двама млади на село

ЖИВОТЪТ ИЗВЪН
ГРАДА Е
ПО-ТРУДЕН,
НО СА НЕОГРАНИЧЕНИ
ВЪЗМОЖНОСТИТЕ
ДА РАЗВИЕШ НОВИ
ПРОФЕСИИ

✦ Яна Колева

Мони и Цецо - двама млади на село. Звучи като бранд, наложен от две години насам чрез видеата за техния живот, които те споделят в канала си в YouTube (Boho Soulz). Кой са те и какво правят, защо бягат от града и има ли бъдеще българското село, ето техния разказ:

Заминахме за чужбина, когато бяхме по на 15 години, животът ни срещна, влюбихме се, обиколехме Канада с каравана, която си направихме сами, и в началото на 2021 г. решихме, че нашето място вече не е там. Връхновени от предаването на Галя Щърбева „Да хванеш гората“, от нашите кумове Лора и Халил и желанието ни да живеем свободни и по-близо до природата, реши-

хте да се приберем в родината.

като кацнахме на българска земя, вече бяхме купили къщата в Ловешко. Не сме родом оттук, но дойдохме на гости на приятели и се влюбихме в селото. Оказа се, че имотът срещу тях се продава. И ето ни днес. Сега наистина сме „Двама млади на село“ и камерата просто отразява това. Не сме имали за цел да монетизираме тези видеа, но нещата се развиха по-добре от очакваното.

Предимства

Предпочетохме селото, защото прекалено дълго живяхме в големия град и тези удобства и възможности вече не ни привличаха. За нас беше важно да забавим темпото, да сме на тихо и спокойно място, да работим заедно. Животът на село е едно непрестанно приключение. Всеки ден е различен и те предизвиква по нов начин. Много хора си мислят, че на село е скучно. Но тук за нас скука не съществува, тъй като винаги има нещо да се прави. А когато имаш нужда от почивка, хващаш която и да е пътека и на 360 градуса около теб е дива природа.

Другите българи

Желанието ни е да вдъхновяваме хората да се завръщат към селото – било за постоянно или само за уикендите. Заради рубриката ни „ДРУГИТЕ БЪЛГАРИ“ често пътуваме в различни села из цяла България и всеки път ни се свида сърцето, когато видим занемарени къщи и имоти. Помислете само – преди години някой е вложил толкова любов, мисъл и труд да съгради нещо, а то сега е пустее. Вярваме, че чрез нашата работа помагаме на хората да придобият повече смелост да отворят портите на позабравени имоти и да им вдъхнат нов живот.

Равновесие

Когато работата ти стане да споделяш живота си, понякога трудно успяваш да разграничиш двете. Случва се времето за почивка да страда. Учим се на равновесие – да даваме на другите чрез работата си, но и да си вземаме почивка, за да презаредим батериите. Трудности има много – но те са само знаци, които ни подтикват в правилната посока.

Не се определяме като инфлуенсъри. Ние просто споделяме живота си. Когато днес отидеш на село, няма нужда да живееш както са живели бабите и дядовците ни. Има много старо знание, което е добре да пазим и прилагаме, но „новият свят“ също предлага много възможности. Красотата, вярваме, е в това да влетем нишките на двата свята и да творим за общото благо.

Крачка напред

Животът в чужбина ни научи на много знания и нови умения. Намирайки се зад Океана, оценихме какво си имаме тук, у дома. Върнахме се, защото коренът ни гръпна, макар в Канада да живеехме добре. Просто усетихме, че мястото ни вече не е там и е време да творим на родна земя. Представяме си живота тук точно такъв, какъвто е в момента. Дори сега е по-хубав. Мечтаехме да прекарваме цялото си време заедно, а не да се виждаме за по 2-3 часа вечер, както беше преди. Сега вдъхновяваме хората около нас и най-важното – отглеждаме сами част от храната си.

Приземяване

Мястото избрахме госта спонтанно. За по-малко от месец, след

Отворена врата

Разбира се, че сега възможностите за младите на село са повече от всякога. Пандемията донесе много трудности, но отвори вълшебна врата към един нов свят. Много компании осъзнаха, че работата дистанционно е напълно приложима в тяхната среда, въведоха я и не отменят опцията служителите им да я ползват. Това позволява да живееш, където пожелаеш. Така се появиха нови възможности, които не бяха налични преди пандемията.

Визия за промяна

Съживяването на българските села може да стане чрез вслушването в корена. Днес светът е силно забързан, препълнен с информация и сякаш не ни остава време да си чуем вътрешното гласче и да се замислим кое е наистина важно за нас. Гоним големи печалби, престижни училища, трупане на материално богатство... и все сме нещастни. И не се решаваме да направим промяна. Колкото повече хора осъзнават се завръщат на село, толкова повече други хора ще се замислят за собствения си живот, как и къде искат да го прекарат.

За по-лесна адаптация

Хората, свикнали с града, трябва да знаят ЗАЩО се местят на село, какво ги е подтикнало към такава промяна. Както всяко ново нещо, животът на село също ще им бъде труден. Особено в началото. Ще има много моменти, в които ще им дойде да се откажат и да се върнат към стария и добре познат начин на живот. В тези моменти обаче онази първична причина, която ги е накарала да съберат смелост и да направят крачката към селото, ще им даде нова сила да продължат напред.

Кметовете и кметските наместници имат голям принос за това какво се случва в селото, как се справят с трудностите като дунките по пътищата, сметноизвозването и други битови въпроси. Колкото по-ангажирана е общината в живота на едно село, толкова по-привлекателно ще е то за новоселците.

Селото като общност

Всяка общност си има своите особености и винаги ще има нещо, което не ти харесва. Но на село всички забивим едни от други. Малко хора сме, често наблизко няма линейки, полицаи, пожарни. И когато някой закъса, другите се отзовават – това е неписано правило, все едно е дълг, който всички имаме към останалите. Отиваш и помагаш, защото знаеш, че ако утре на теб ти се случи нещо, същите тези

хора ще помогнат на теб. Една приятелка казва: „Няма нужда да се харесваме или обичаме, ние просто имаме нужда едни от други“.

Преди завоя

Ако човек иска да се раздели с града, да си упражнява волята, търпението и вярата. На село го чакат много трудности, с които не се е сблъсквал. Постепенно нещата стават много по-лесни, но отнема време докато

свикнем и докато се научим как да се справяме с тях. Колкото по-силна воля и търпение имаш, толкова по-лесно ще ти бъде. Защото тогава виждаш трудностите като предизвикателство или проблем, който трябва да решиш, а не като спирачка.

Мъдрост за живота

Любовта е най-важното, което можем да имаме. Любов към себе си – за да имаме смелостта да сбъдваме всич-

ко, което ни е на сърце. Любов към ближния – за да можем да споделяме тези мечти с любимите хора. Любов към земята и природата – защото без нея няма живот. И любов към всеки познат и непознат – за да вярваме, че всеки дава най-доброто от себе си във всеки един момент, дори и на нас да не ни се струва така.

Бъдете любов, правете любов и творете с любов, призовават Мони и Цецо. ☺

МОНИ:

Селото дава много повече възможности да изкарваш прехраната си, отколкото можеш да имаш в града. Дали ще е работа със земята, животновъдство, пчеларство, билкарство, някакъв занаят – наистина възможностите са неограничени. Важно е да имаш въображение, воля и желание да се научиш на нещо и да го правиш достатъчно добре, че хората с радост да ти плащат за него.

ЦЕЦО:

Всяко умение може да се превърне в успешен бизнес. Наистина единственото нещо, което може да те спре, си ти самият.

LAND ROVER DEFENDER – ГОТОВ ЗА ВЕЛИКИ ДЕЛА

ABOVE & BEYOND

Land Rover Defender е истински символ на безкомпромисното владение на терена и силата на авантюризма. Автомобилът представлява съчетание от невероятна издръжливост, иновативни технологии и комфорт на върхово ниво. Създаден да преодолява най-екстремните терени и да се справя с всякакви предизвикателства,

Defender е оборудван с най-съвременни системи за безпроблемно преминаване през всякакви препятствия. Неговата постоянно задвижваща система на всички колела и високотехнологичното окачване се справят и с най-трудните условия, доказвайки несравнимите му офроуд възможности.

Просторният и стилизиран интериор на силно разпознаваемия силует се характеризира с качествени материали и висококласна изработка. Функционалният дизайн се отличава с открити структурни елементи и технологии от 21-ви век, включително най-модерната информационно-развлекателна система Pivi Pro. Сензорният екран от следващо поколение е по-интуитивен и удобен за потребителя, гарантиращ почти мигновени реакции. В допълнение технологията Software-Over-The-Air с 14 отделни модула, способни да получават отдалечени актуализации, гарантира, че клиентите на Defender винаги се възползват от най-новия софтуер, където и да се намират по света. Defender се предлага с 5+2 седалки, както и във вариант с 8 места при версията 130. Британецът се предлага с мощни и ефективни бензинови и дизелови двигатели, с усъвършенствани опции за мек хибрид и plug-in хибрид, които предоставят силата и увереността, че всеки връх може да бъде покорен. Неговата мощ и товароспособност го правят перфектния спътник за 4x4 приключения, който

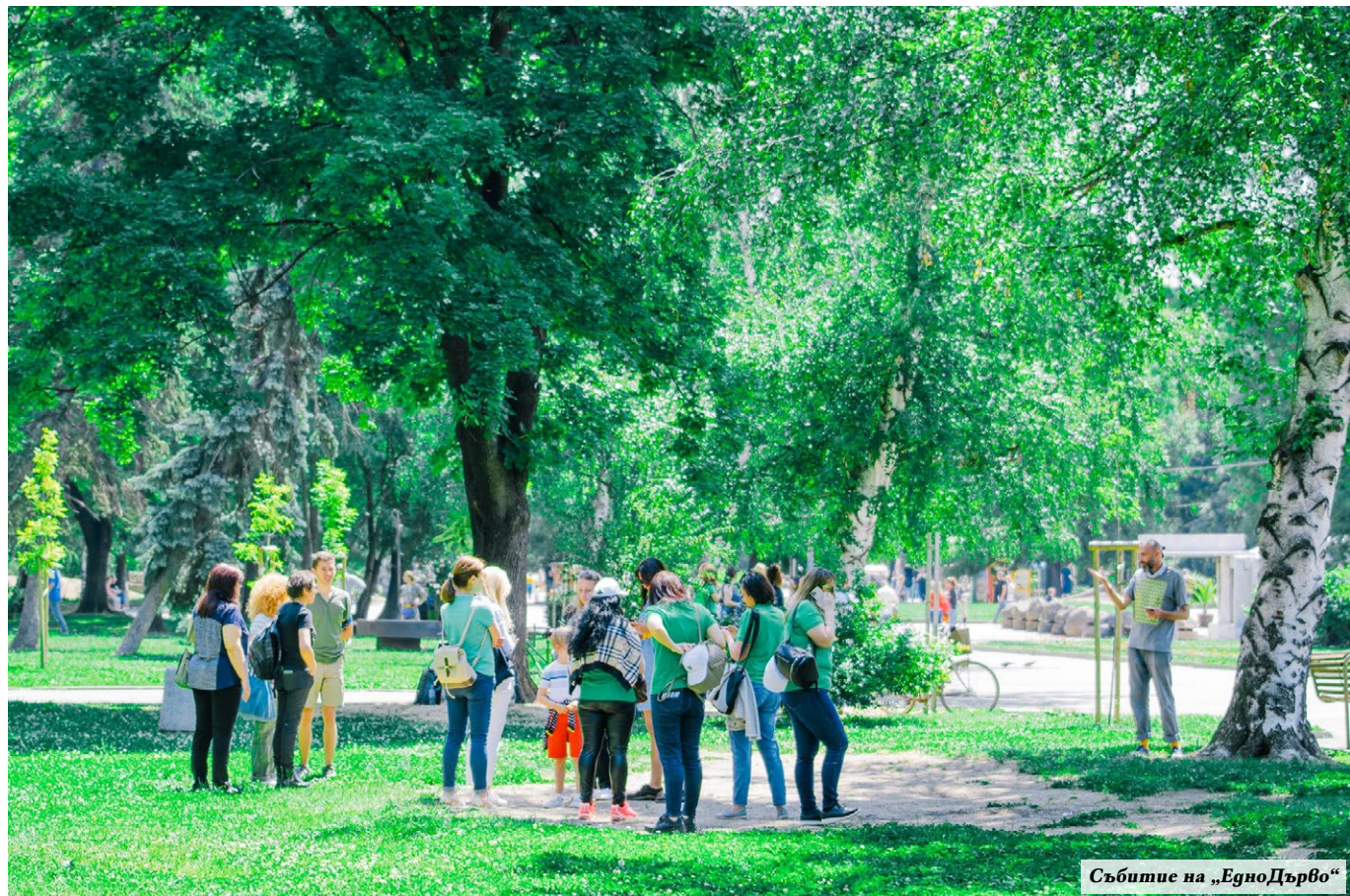
ви отвежда далеч от утъпканите пътища в света на необятното. Със своята иконична визия, здравина и надеждност, Defender олицетворява истинската същност на авантюризма и властта над терена. Defender зове за приключения, свобода и нови открития. Defender е готов за велики дела, където и да сте.

MOTO-PHONE

Сега със специални условия на склад. Научете повече на landrover.bg.

Всяко ЕДНО ДЪРВО е ценно

ЛАНДШАФТНИЯТ АРХИТЕКТ АЛЕКСАНДЪР ПЕТРОВ ВЪВЕЖДА В ДЕБРИТЕ НА ЗЕЛЕНАТА ГРАДСКА СИСТЕМА

✍ Тони Григорова

До 15-20 градуса може да стигне през лятото разликата между температурите върху асфалт на слънце и под сянката на крайпътно дърво. Знаете ли, че има видове, които страдат в градска среда? Обикновеният смърч (*Picea abies*) съхне, тъй като не понася замърсяването на въздуха. Борисовата градина и парк „Врана“, в които са засадени много чуждоземни растения, са важни за зелената система на столицата. Дължим ги най-вече на цар Фердинанд. Но за зелената система на града говорим рядко.

Често тя е напълно несъвместима с агресивното строителство, готово да превземе всеки терен. Зелената дава живот. Да отворим очи:

В общините днес липсва тясна експертиза за растенията и озеленяването – това е установил Александър Петров, който е трето поколение ландшафтен архитект, съосновател на Фондация „ЕдноДърво“. Участвал е в експертните оценки на дървесната растителност при т. нар. паспортизация в не един български град. Другият двигател на „ЕдноДърво“ е Йордан Дервишев, софтуерен инженер със спе-

циално отношение към дърветата. И двамата вярват, че към всяко дърво е нужен

индивидуален подход

„ЕдноДърво“ цели да повиши общото познание за дървесната растителност и да допринесе за по-качествено планиране, проектиране и стопанисване на зелената система в градовете, като създаде условия за включване на гражданите в тези процеси.

Повечето хора знаят твърде малко за зелената система на града. Има изследвания, които показват, че дърветата имат развита интелигентност и мрежи за общуване помежду си. Рядко си даваме сметка за ползите, които растителността ни носи. Дърветата извършват

екосистемни услуги

залегнали в редица политика на европейско равнище – ползите трябва икономически да бъдат остойностени и за целта е изведена методология за картиране, оценка и остойностяване на екосистемните услуги. Очаква се тази методология да намери адаптация и приложение на национално и на локално ниво в България.

Екосистемните услуги са няколко основни групи – поддържащи, регулиращи, предоставящи и културни. Регулиращите включват способността на дърветата да охлажда или да затоплят средата около себе си. Дърветата имат физически цикъл, който носи ползи за хората. Загържането на повърхностните води също е важна регулираща екосистемна услуга, особено при бурните климатични промени, които стават все по-осезаеми в градска среда. Но дърветата имат способност и да отвеждат водите наоколо в почвата. Те извършват редица услуги – при смекчаването на шумовото и праховото замърсяване, даряват ни с листа, цвят, плодове, смоли, дървесина, от които си приготвяме храна, медикаменти и други полезни неща, обяснява Александър Петров.

Жизненият цикъл

на едно дърво е доста по-дълъг в сравнение с човешкия живот. Но... зелената система в градовете се управлява лошо. Имаме богато наследство, за което днес го голяма степен нехаем. В периода 1950-1980 г. е имало силен фокус върху залесяването на горски масиви и озеленяването на населените места. След 1989-а обаче персоналът, който се е занимавал с градското озеленяване, е бил сведен до минимум. Ползваме това зелено наследство, а то има необходимост от много професионални грижи. Голяма част от дърветата в столицата се нуждаят от подмяна. Твърде често се използват видове, които не са подходящи за улично озеленяване. Когато резимбата се прави

непрофесионално

това може да погуби немалко дървета, предупреждават от „ЕдноДърво“.

Важно е да познаваме дърветата и условията, при които те виреят добре. Ако на сенчести места засадим такива, които обичат светлина, те ще линейат. Същевременно екосистемните ползи от тях ще са далеч по-малко, ще се съкрати и продължителността им на живот. За улично озеленяване са

подходящи видове, които да оцеляват в тази сурова среда. Не е препоръчително да дават едри плодове като кестените, засадени, когато са се карали файтони. Знакови са за София, но вече не са най-подходящите. Лировото дърво, сребролистната липа и планинският ясен са по-добри за улиците на града, твърди ландшафтният архитект Петров. Той пояснява, че улицните дървета трябва да понасят резимба, тя е важна за поддръжката на надземната инфраструктура като кабели и жици. Подборът на дървесните видове да е съобразен с това изискват ли специална поддръжка, какви са особеностите им – като корона, устойчивост на вредители, чупливост на дървесината, дълголетност.

Има участъци в София, където озеленяването е буфер

между натоварените пътни артерии и административни и жилищни сгради. Това е далновидно, но често тези места впоследствие се застрояват. Първо под претекст, че се прави важна обществена сграда, след което се отприщва вълна от строителство. Има нови участъци на транспортната мрежа в София, изградени без каквато и да е дървесна растителност. При нарастващите летни горещини става опасно за преминаващите оптама хора. Но има и много добре озеленени улици и булеварди. Озеленяването има

не само естетическа цел

При настъпващите климатични промени зелената система на града е от жизнена важност за хората, коментира още Александър Петров: „Във времето се изгуби доброто отношение към общото благо, а освен за дома, здравословната среда на живот изисква голямо внимание и грижа и за всичко около нашите жилища. В централната градска част на София има по-богато озеленяване отколкото в някои нови квартали, в които за съжаление и социалната инфраструктура е оскъдна“.

Зелен град – по-здрав хора. 🌱

Загубата на озеленени площи в градска среда е едностранна улица. Да пазим „незапечатаните“ терени в градовете и

**С МЪДРОСТ
И ГРИЖА ДА
УСТРОЙВАМЕ
ОБЩЕСТВЕНИТЕ
ПРОСТРАНСТВА.**

Александър Петров

Факти

- „ЕдноДърво“ е платформа, събрала идеалисти, които обичат растенията и природата. Екипът работи по международен европроект „100 хиляди дървета“ (100KTREES), насочен към планирането на ново озеленяване в градска среда. Пилотни градове са София и Копенхаген, в тях ще се правят местоветете.
- Платформата поддържа раздел „Знание“ с богата информация за всички дървесни видове, срещани на територията на България.

Как отпагъкът става

ПОЛЕЗЕН ПРОДУКТ

ATLAS AGRO SCIENCE ПРЕВРЪЩА УТАЙКАТА В БИОСТИМУЛАНТ ЗА РАСТЕНИЯТА, НО ТОЙ ВСЕ ОЩЕ НЕ МОЖЕ ДА СЕ ИЗПОЛЗВА В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

Тони Григорова

Да спасим почвата, призовава Сагзуру и за целта създаде движение по целия свят. Но българското Министерство на околната среда и водите сякаш остава глухо за този призив. Ето защо...

Atlas Agro Science е компания, която се е зела да оползотворява отпагъка от пречиствателните станции. Екипът намира начин да обеззарази утайката, да я обогати и да направи биостимулант за растения. Затова не казват, че рециклират отпагъка, а че го рециклират в кръговото му използване. Привлекли са двама учени от Тракийския университет, готови да допринесат за опазването на околната среда.

Барьерата

Този стартъп би могъл бързо да се разрасне, но вече 7 г. пред екипа стои една основна административна пречка заради остарялото законодателство. Биостимулантът не може да бъде регистриран за земеделски цели в Българската агенция по безопасност на храните, тъй като липсва процедура, свързана с преработена утайка. Тя се води като отпагък, който може само да се депонира. От държавната администрация се очаква да създаде правила, които позволяват утайката да се утилизира. Това може да стане с акт на екоминис-

терството. „Други иноватори също биха могли да намерят приложение на промишлените утайки за най-различни цели. Светът е голям, възможностите на хората да създават иновации са необятни“, казва Николай Минков, съосновател и финансов директор на компанията.

Мисия

Atlas Agro Science работи със собствени средства на ентузиастите, които са я създали, ползва и финансиране по различни европейски програми. Но поради административната бариера създаваният от тях продукт може да е само за целите на озеленяването. Доста от общинските администрации го използват, за да е по-зелена градската среда. Те са доволни, че българска компания е направила такъв продукт. Засега Atlas Agro Science не успява да се самоиздържа заради голямата административна пречка, която възпрепятства нейното разрастване. Компанията обаче остава жива заради това, че все-

ки от ключовите фигури в екипа има друг бизнес, който позволява да поддържа това свое скъпо „хоби“, превърнато в мисия.

Произведено в България

На този етап Atlas Agro преработва само част от утайката на пречиствателната станция на Стара Загора, като за 7 г. са оползотворили около 50 т и са произвели над 20 т биостимулант. Когато регулациите им позволят да са на пазара за земеделска продукция, тогава ще дойде новата ера в тяхното развитие. България е страна членка на ЕС, затова тази българска компания не може да продава зад граница продукта си за земеделието, ако за такива цели няма регистрация у нас. Не искат да се регистрират в друга държава от ЕС, за да може продуктът да остава български. Технологията се патентова, ползва се и от защита като полезен модел за превръщането на утайката в екопродукт. Полученият концентрат се разрежда с вода при третирането на

растенията, за да се засили тяхната имунна система. Цената му е твърде привлекателна и засега е най-ниската за подобен продукт, при далеч по-високи показатели.

Трудностите пред Atlas Agro Science са много, но е силно желанието на екипа да продължи напред в своята мисия. Затова Николай Минков призовава: „Нека да не сме само консуматори, а да сме визионери в превръщането на Земята в чиста планета“.

ЕВРОПА. ДВИЖЕЩАТА СИЛА НА ЧИСТИТЕ ТЕХНОЛОГИИ.

Кое е общото между силната икономика и възходящия пазарен тренд? Чистите технологии.

Чистите технологии са най-бързо развиващият се инвестиционен сектор в Европа, който само за последните две години е удвоил стойността си. Те ще бъдат глобалната движеща сила на зеления икономически растеж. NextGenerationEU, нашият план за рестарт на икономиката ни на стойност 800 милиарда евро, задвижва най-голямата трансформация на нашето време – постигането на въглеродна неутралност. Станете и вие част от бъдещето на чистите технологии.

next-generation-eu.europa.eu

MAKE IT
REAL

NEXT
GEN
EU

Лятната ваканция като растящ БИЗНЕС

И ТЪРСЕНЕТО, И ЦЕНИТЕ НА
ЗАНИМАЛНИТЕ И ЛАГЕРИТЕ ЗА
ДЕЦА РАСТАТ КАТО ЕДИНСТВЕНА
АЛТЕРНАТИВА ЗА МНОГО РОДИТЕЛИ

✍ Мая Цанева

Вероятно поколенията Y и милениумите са първите в България, които са усетили много осезаемо тежестта на „скритите разходи“ за образование и неформални занимания за деца. Икономическата динамика от последните 20 години, както и разрифтът между формално образование и изискванията на реалната икономика, късното оттегляне от трудовия пазар на баба и дядо са само част от факторите извънкласните занимания през учебния период и заниманията през лятната ваканция да станат неизбежна нужда. Това се потвърждава и от скорошния доклад „Бележник 2023“ на Националната мрежа за децата за политиките на държавата в тази сфера. Според данните образователните различия и сегрегацията стават все по-дълбоки, а успехът на децата в училище е пряко свързан с населеното място и социално-икономическия статус на семействата им.

Масовият спорт за деца е хронично недофинансиран и записването на децата на спорт зависи от желанието и бюджета на семейството. Амортизираната или липсваща спортна база извън най-големите градове на страната остава децата без възможности. Но, от друга страна, тази ситуация създава възможност за развитието на нова пазарна сфера, която награжда предложенията към родителите и дава на децата възможност да се учат, да се забавляват и да се развиват, така че да надскочат ограниченията на системата.

Но каква е цената за успех в тази сфера и защо максимално варира от 100 до 1000 лв. на седмица занимания? Ако в САЩ има годишен ръст от 75% на записванията за летни лагери през 2022 г., можем само да предположим колко по-големи биха били бизнес възможностите в този сектор в Европа. Засега няма статистика за България, а режимът на регистрация прави трудно проследяването на развитието на сектора. А как се гарантира качеството? И какво търсят родителите на първо място – качество или цена? Устойчив ли е този бизнес и има ли достатъчно регулация?

Търсим отговорите от три дами, които се занимават с организацията на детски занимания:

Марцела Станулова: Най-важни са преподавателите

- Г-жо Станулова, като организатор на събития за деца с участието на много организации и брандове, според вас какво характеризира пазара на занимания за деца?

- В големите градове има много занимания за деца, тъй като иначе много от родителите не биха могли да работят - няма кой да гледа децата през лятото. Затова тези занимания решават основно дъа проблема за родителите - запълват неучебното време, но и развиват детето в определена област.

Има сериозна конкуренция в сферата на заниманията. Например програмирането и роботиката станаха много популярни и вече над 10 организации специализират именно в тази сфера. Отделно има много частни занимания, фокусирани към писане на домашни и наваксване с пропуснат материал в училище.

- Заниманията за деца са социален бизнес, който има пазарна логика. Има ли достатъчно предложения и следват ли те детето?

- Има много занимания, фокусирани към няколко основни направления - математика и български език, чужд език, програмиране, спорт, преходи в планината. За щастие започнаха да се появяват и по-иновативни за-

Марцела Станулова е социален предприемач и организатор на „Академия за родители“ и събития, насочени към родители и учители

нимални, като например седмица на село, грижа за коне и спане в карабани, емоционална интелигентност, космически лагер, музикално-артистични школи сред природата. Тоест фокусът е към по-непопулярни сфери, като и понякога обединяват занимания, които да са интересни и за детето, и за родителите.

- Как родителите регулират пазара?

- Родителите търсят най-доброто за децата си и непрекъснато сравняват това, което се предлага като качество (мнения от други родители), но и на ниво такса и логистика (доколко нещо е лесно достъпно или има уреден транспорт). Родителите станаха по-взискателни, което неминуемо ще повиши качеството на по-слабите занимания, ако искат да оцелеят.

- За вас като предприемач и родител, какъв е оптималният микс на цена и качество за услугите детски занимания и лагери?

- Моето дете е посещавало спортна занималня срещу 100 лв. на седмица, а също и лагер с пътуване и изхранване срещу 800 лв. на седмица. За мен при тези занимания винаги са водещи хората зад тях. Има уникални хора, в чиито занимания колкото и пъти да ходиш, винаги ще научиш нещо. И те са пълни за дълго време напред.

- Как решавате кои организатори на занимания за деца да поканите на събитията ви?

- Търсим разнообразни организации, за да е максимално интересно за децата, както и такива, които са готови да чуят обратна връзка и да подобряват това, което правят.

Съразмерие „Безопасни детски пълзащи“

Летните занимания и лагери са единствен вариант за много родители през ваканцията

Десислава Маринова: Интересът е към масови и бюджетни занимания

- Г-жо Маринова, каква е конкуренцията във вашата сфера? Има ли условия за растеж, за устойчив бизнес?

- В последните 10 години се забелязва засилване на търсенето на услуги в помощ на родителите. Това доведе до цялостен ръст на сектора, за съжаление, не задължително в полза на разнообразието и качеството. Наблюдава се предимно интерес към по-масовите и бюджетни занимания за деца. Ние залагаме на обучение в малки групи, според индивидуалните нужди на децата, което е сегмент с още по-големи предизвикателства.

- Как се регулира вашият бизнес? Доколко държавата е намесена?

- Формално е добре регулиран с адекватни изисквания и немалко възможности за местно и европейско финансиране. Друг въпрос е доколко тези регулации се спазват и контролират. Има нелоялна конкуренция в лицето на организации, работещи без необходимия опит и лицензи, които заимстват програми и занижават критериите. Това крие неоправдани рискове за здравето и сигурността при заниманията на открито.

- Има ли достатъчно предложения?

- Пазарната ситуация води до това повечето предложения за активности

Десислава Маринова-Гълъбов е завършила НСА „Васил Левски“ с три педагогически специалности (физическо възпитание и спорт, алпийски ски и преподавател по йога за деца и възрастни). Създател е на Active kids – целогодишна програма за деца за занимания на открито

за деца да са концентрирани в столицата и в няколко по-големи града. Родители от страната споделят за липса на

занимания през лятната ваканция.

- Как родителите регулират пазара?

- Родителите са тези, които биха могли да регулират пазара според нуждите и желанията си. Но твърде често икономическите реалности са тези, които доминират вземането на решения. Това води до все по-постепен вариант на услугата. За мен като родител компромисът може да бъде единствено с цената, защото лошото качество при грижите за деца може да има дълготрайни нежелателни ефекти. От тази гледна точка, когато става въпрос за иновации и налагане на тенденции, това по-скоро е ангажимент и усилие от нас, като изпълнители и професионалисти - да информираме за нови възможности, в които сме придобили квалификации и да предложим по-интересен продукт.

- Как развивате маркетинга си?

- Използваме всички възможности на дигиталния и традиционен маркетинг, имайки предвид малкия местен пазар и наситената конкуренция. Най-добрият работещ канал е личната препоръка. При работа с деца, какъвто и маркетингов модел да се прилага, той първо трябва да стъпи на качество и отношение.

Александра Иванова: Качествените образователни услуги винаги ще се търсят

- Г-жо Иванова, каква е пазарната ниша за допълнителни детски занимания?

- Определено има пазарна ниша за качествени допълнителни занимания. Образователната ни система буксува и родителите търсят начин да компенсират и да осигурят качествено образование на децата си по-различни начини.

Качествените услуги винаги ще имат условия за растеж, тъй като и най-добрата система не би могла да достави на 100% образование според нуждите на всяко дете. В България има разнообразни занимания с различна насоченост. Естествено, според нуждите, които се наблюдават, се появяват нови занимания. Тенденциите, които родителите следват, по-скоро се ръководят от нуждите на детето.

- Има ли достатъчно широк ди-

Александра Иванова е била участник в програмата „Заедно в час“ за учители. От пет години е собственик на образователни центрове по ментална аритметика

пазон услуги за семейства с различен бюджет? Предлагате ли услуги, достъпни за семейства с ниски доходи?

- Има достатъчно широк диапазон от цени на пазара, но не доставят едно и също качество на услугата. По-ниската цена обикновено се дължи на по-малко вложен човешки ресурс и по-голям брой участници в едно занимание. Макар и не в размер, в който ми се иска, но все пак успяваме да предоставим немалки отстъпки за семейства с две деца и за многодетни семейства.

- Как си намирате кадри?

- Трудно, с много търсене, разговори, преговори. Не сме склонни да наемем човек, който не е подходящ, защото работим с деца и е важно да сме сигурни, че всеки ще се разгаде на 100%. ☺

Киану Рийвс в Cyberpunk 2077

ИГРИТЕ - новото амплоа на Холивуд

▲ Александър Александров

В началото видеоигрите бяха затворена субкултура и забавление за гийкове, което не се възприемаше сериозно от повечето хора. Днес те са значим елемент от популярната култура и индустрия за милиарди, чиито приходи изпреварват в пъти тези на традиционния хегемон при забавленията - киното. Най-печелившите гейм заглавия още в самия ден на премиерата си правят повече пари, отколкото най-касовите филмови хитове - за целия период на излъчването им по кината. По всичко личи, че холивудските актьори следят тези тенденции и все по-често предпочитат роли в популярни игри.

Важно уточнение тук е, че в такива продукции те не играят в традиционния смисъл на думата, а

участват виртуално

със своя образ и глас, възпроизведени в компютърна среда. Но, от друга страна, също-

то важи и за много кинохитове, които все по-често са доминирани от компютърно генерирани изображения и други визуални ефекти. И ако си мислите, че горното се отнася само за треторазредни артисти, помислете пак. В гейм заглавия можем да видим някои от най-популярните звезди от кинонебосвода като Киану Рийвс, Кевин Спейси и Норман Рийдъс, а други като Лиъм Нийсън и Кийфър Съдърланд - да чуем във видеоигри.

С участието си в нашумелия гейм проект Cyberpunk 2077 например Киану допринесе много за неговата популярност и за последвалия успех, въпреки първоначалните технически проблеми. В играта, разработена от студиото CD Projekt Red, актьорът „играе“ ролята на главния герой Джонни Силвърхенд, бивш военен и настояща рок звезда във футуристичната вселена, изпълнена с кибернетични импланти, виртуална реалност и всемогъщи корпорации. Известен с ролята си в „Матрицата“ - също киберпънк

класика, но на големия екран, Киану Рийвс пасна много добре и в тематичната видеоигра на полското студио. Още по-любопитно е, че актьорът притежава и компанията ARCH за мотоциклети, чиито виртуални копия пък са включени в играта. Самият той беше активно ангажиран в работката на проекта, както и в неговото маркетингане.

Норман Рийдъс също предизвика голям интерес, когато беше обявено неговото включване в каста на Death Stranding - първото самостоятелно заглавие на легендарния гейм дизайнер Хидео Коджима, известен с разработката на игри като Metal Gear и Snatcher, преди да създаде собственото си студио. В неговия проект Рийдъс също се превъплъти в главния герой Сам Бриджис - своеобразен куриер, обикалящ постапокалиптична Америка, изпълнена със смъртоносни опасности. Кевин Спейси пък играе антагониста Джонатан Айрънс във футуристичния шутър Call of Duty Advanced Warfare.

За разлика от Спейси, Рийвс и Рийдъс, които участват в игрите както със своите гласове, така и с визуална идентичност, актьорски умения и движения, редица други артисти се включват само с гласа си. Сред тях са Самуел Джаксън, който озвучава Франк Тенпери - основния злодей в играта GTA: San Andreas; Трой Бейкър, участващ в редица знакови заглавия като The Last of Us, Uncharted 4: A Thief's End и Bioshock Infinite; Ашли Джонсън - също в The Last of Us; Кийфър Съдърланд, който е главният герой в Metal Gear Solid V: The Phantom Pain и дори Лиъм Нийсън, който се включва в постапокалиптичната гейм поредица Fallout.

Списъкът с известни актьори, участвали по един или друг начин във видеоигри, продължава и би могъл да запълни цялата страница. Налага се въпросът: На какво светът на гейминга дължи тази експанзия от холивудски знаменитости и какви са техните мотиви да се включат във виртуалните светове за игра? Както вече споменахме в началото, гейм проектите днес могат да бъдат много

по-печеливш бизнес

от киното. Това обаче засяга предимно издателствата и студиата за игри. И въпреки че имена като Киану Рийвс и Норман Рийдъс получават сериозно заплащане, като цяло хонорарите на актьорите във видеоигрите все още

са по-малки, в сравнение с тези в Холивуд. Очаква се през следващите години тази тенденция постепенно да се променя, но засега заплащането не е водещ мотив за актьорите да се включат в гейм заглавия.

Не всичко е парю

Като нова и изключително динамична индустрия, която обединява развлеченията и технологиите, сегментът на видеоигрите привлича холивудските звезди по много други начини. Той генерира за тях редица нови възможности да се изявяват по различен начин, в различни формати и медии, както и да достигнат до много по-различна аудитория. Видеоигрите имат разнообразни фенове, които често не се припокриват с тези на популярните филмови продукции. Това позволява на актьорите да бъдат гледани от милиони фенове по света. И не на последно място - от играещи, те се превръщат в изиграни - в образи, в които геймърите могат да се превъплътят по много по-различен и интерактивен начин от този при гледане на филм. А това е съвсем ново изживяване. Към това трябва да прибавим и непрекъснато увеличаващото се качество на видеоигрите - по-

отношение на геймплей, графика, цялостна визуална среда и всичко останало, което прави човешките образи почти неразличими от тези в реално заснетите филмови кадри. От една страна, актьорите вече не са толкова тясно ангажирани със заснемането на всяка една сцена, но от друга - те могат да бъдат пресъздадени по много повече и по-разнообразни начини в отворените светове на модерните игри.

Друга причина за включването на популярни актьори в гейм проекти е всеобхватният характер на съвременните развлекателни франчайзи, много от които се стремят да обхванат всички жанрове - филми, сериали, книги, комикси, видеоигри и различни мърчандайз продукти. Така например, в играта Spider-Man от 2022 г., която следва сложната на едноименния филм, съвсем логично участват и актьорите от кинопродукцията - Тоби Макгуайър и Уилем Дефо. По всичко личи, че с увеличаване влиянието на игрите тази тенденция ще се засили и те първа ще виждаме все повече актьори, участващи по един или друг начин във виртуалните светове. Тенденция, от която могат да спечелят много както самите артисти, така и гейм заглавията, в които те ще се появят. ☺

Норман Рийдъс в Death Stranding

Пътят към финансовия **УСПЕХ**

С БЕСТСЕЛЪРА „НАЙ-БОГАТИЯТ ЧОВЕК ВЪВ ВАВИЛОН“
ДЖОРДЖ КЛЕЙСЪН ДАВА КЛЮЧ КАК ДА ПЕЧЕЛИМ ПАРИ И
КАК ДА УМНОЖАВАМЕ НАТРУПАНИЯ КАПИТАЛ

Не можеш да забогатееш, ако не познаваш правилата - воден от тази мисъл американският писател и бизнесмен Джордж Самуел Клейсън (1874-1957) написва „Най-богатият човек във Вавилон“. Книгата излиза в САЩ през 1926 г. и вече почти цял век историците за лихвари, търговци, бедняци и богаташи помагат с лекота

да бъдат разбрани принципите за натрупване, контролиране и умножаване на парите. Книгата си е заслужила признание като универсален наръчник за забогатяване пог формата на притчи. Огромната популярност на този бестселър е в това, че съдържа дребни и проверени правила на финансовия успех, дава ключ как

да печелим пари, как да инвестираме и да умножаваме натрупания капитал. „Най-богатият човек във Вавилон“ показва, че не е чак толкова трудно да станем богати. Този пътеводител във финансовия свят е полезен дори и за опитните инвеститори, защото принципите, които движат парите, остават едни и същи.

“ **Златото се устремява в онзи портфейл, който никога не е празен.**

Парите са средството, чрез което се измерват успехите ни в този свят.

Богатството, което идва бързо, така и бързо си отива.

Безмислените дългове - това е яма, в която се пада лесно, но излизането от нея е твърде сложно.

Богинята на късмета има слабост към хората на делото.

Има ли цел, желание и решителност, път се намира.

Съветът е единственото, което се дава безплатно, но е нужно да вземете само тези съвети, които заслужават внимание.

Планирайте своя бюджет така, че парите да стигат за необходимите нужди, удоволствия и достойни желания, но при това разходите да не превишават девет десети от доходите.

Моите дългове са мои врагове, но моите кредитори са мои приятели, тъй като са ми доверили спестяванията си.

5 ЗАКОНА НА БОГАТСТВОТО

Закон I. Златото идва охотно и количеството му нараства в ръцете на всеки, заделящ от припечеленото не по-малко от една десета, за да натрупа богатство, с което да подсугури своето бъдеще и бъдещето на семейството си.

Закон II. Златото се труди усърдно и неуморно за мъдрия човек, който го влага в доходоносни начинания и го умножава, както се м ножат стадата по пасищата.

Закон III. Златото остава вярно на предпазливия собственик, който го закриля и го влага според съветите на мъдри хора, опитни в боравенето с пари.

Закон IV. Златото се изплъзва през пръстите на онзи, който го влага в начинания, непонятни за ума му или неполучили одобрението на хора, вещи в тези дела.

Закон V. Златото бяга от онзи, който очаква от вложенията си невъзможни печалби, вслушва се в съветите на мошеници и изнудвачи или го пропилява заради неопитността си и заради романтичните си мечти за забогатяване.

ИКОНОМИКА lifestyle

Изкушенията на ПРОВАНС

Точни като TISSOT

В СВОЯТА 170-ГОДИШНА ИСТОРИЯ МАРКАТА СЕ УТВЪРДИ КАТО СИМВОЛ НА КАЧЕСТВО И ДОСТЪПЕН ЛУКС

✍ Георги Георгиев

Историята се движи с гигантски цикли, като часовник, чиито стрелки минават по един и същи път и върху едни и същи числа ден след ден... Така и Tissot не само не спира времето, а с прецизността и точността си навъртя 170 г. от своето създаване през 1853 г. Марката се слави с изключителното си качество и достъпната си цена. Историята започва от Шарл-Фелисиен Тисо и неговия син Шарл-Емил Тисо, които отварят малка часовникарска работилница с името „Шарл Тисо и син“. Голям принос за популяризиране на марката извън границите на Швейцария има Шарл-Емил. Първоначално Tissot изгражда репутацията си като създава надеждни джобни часовници със златен корпус, които намират радушен прием. Първият голям успех за граница идва през 1858 г., когато започва продажбата на джобни часовници TISSOT в Русия. Сред първите клиенти са руският цар и неговите офицери. Поради нарастващия интерес към марката се налага ателиетата да бъдат реорганизирани във фабрика.

Времето е най-скъпата стока, която притежаваме. Тогава има ли значение какъв часовник ще ни го отмерва... По време на Голямата депресия през 1930 г. Tissot разработва първия в историята антимагнитен часовник, по-късно взет като основа в цялата часовникарска индустрия. По същото време компаниите Tissot и Omega се сливат и през 1937 г. създават корпорацията „Societe Suisse pour l'Industrie Horlogere S.A.“ (SSIH) със седалище в Женева, като Omega е в горния клас часовници, а Tissot се специализират в средния ценови диапазон. Нова ера за луксозните часовници Tissot идва през 80-те години на миналия век, когато става сливане със Swatch Group Ltd - най-големия производител на

Бутикът на Tissot в Рим

часовници в света. Това дава възможност на марката да увеличи присъствието и популярността си на пазара за часовници в средния ценови диапазон. Компанията продължава да прави нововъведения, като революционната колекция технологични часовници Tissot T-Touch, които са с чувствително на допир стъкло и включват функции като барометър, термометър, алтиметър, хронограф и компас.

Ако часовникът ти струва повече от 100 лева и никога не закъсняваш, какъв е смисълът от часовник за 3 хиляди евро... Tissot продължава да дава свой отговор на този въпрос. Още от самото си основаване марката става синоним на майсторска изработка и иновации и това затвърждава нейния слоган „Иноватори по традиция“. Днес Tissot е част от най-големия производител и дистрибутор на часовници в света - Swatch Group. Въпреки присъствието си в 160 страни по света, марката винаги е смятала за свой дом часовникарското граче Le Locle в Швейцария, разположено в планината Юра.

Година след година Tissot се доказва като лидер в производството на високотехнологични продукти и специализирани материали, целящи модернистична функционалност. Благодарение на широкия диапазон от висококачествени часовници на конкурентни цени, марката е най-достъпната сред швейцарските производители на часовници.

Всеки трябва да анализира и да разбере какво го кара да тиктака, като разглоби часовник, за да види как работи. Самопознанието ще помогне да разберете какво специално предлагаме... Марката има усет за важните неща и остава вярна на дългогодишните си традиции, като се придържа към основните си цели на производителност, точност и внедряване на нови стандарти. Това се потвърждава и от факта, че Tissot е утвърден официален времеизмервач и партньор на FIBA, AFL, MotoGP, FIM Superbike и Световния шампионат по колоездене. Tissot проектира джобни часовници с две времеви зони още от самото си основаване през 1853 г. Днес марката е достъпна

знала широко разпространение в световен мащаб, водена от новаторския си дух и огромното уважение към часовникарските си традиции. През 1971 г. на пазара излиза нов революционен продукт - Tissot IDEA, известен като Astrolon. Това е първият пластмасов механичен часовник, който десетилетие по-късно ще стане върховен за появата на Swatch watch.

Който купува часовник за 50 долара, придобива нещо много различно от някой, който избира часовник за 50 000 долара заради статус, лукс и демонстрация на възможности. Но и тези хора искат да знаят колко е часът, точно както притежателят на часовника за 50 долара, но това със сигурност не е основната им мотивация да изберат скъпия часовник... Преди появата на кварцовата технология за отчитане на времето, часовниците са сравнително скъпи за производство. Създадени от колективната функционалност на десетки и стотици малки взаимодействащи си компоненти, механичните часовници отнемат време за производство и са трудоемки за сглобяване. Затова повечето хора притежават само един часовник и все още не е измислена концепцията за часовници за конкретни цели или поводи - спортни часовници, часовници, съобразени с облеклото, часовници, удобни за пътуване... Затова по-го-

Шарл-Фелисиен Тисо и синът му Шарл-Емил, които полагат основите на компанията

лямата част от дизайните на ръчни часовници преди средата на 50-те години развиват значително по-ориентирана към облеклото естетика. Тази тенденция е напълно логична, защото ако ще притежавате само един часовник, по-добре е да е нещо, което можете да носите и при официални поводи, където правилата спрямо облеклото са по-строги. Тази тенденция продължава и през 70-те години на миналия век, затова много часовници от по-висок клас имат изискана и елегантна естетика, независимо от функционалностите, които предлагат.

На нас ни е нужен не само часовник, но и компас. Няма смисъл да икономисваме минути, ако губим цели години... Развитието се ускорява след сливането от 1983 г., което през 1998 г. остава пог-

името Swatch Group. Под ръководството на N. G. Hayek, Tissot прави няколко забележителни модела:

The Tissot RockWatch in 1985; The Tissot Two Timer in 1986; The Tissot Pearl Watch in 1987; The Tissot Wood Watch in 1988. През 1996 г. новият ръководител на Tissot - Франсоа Тибо, насърчава създаването на две нови водещи линии. Това са Tissot T-Collection (проектирана от жена за жени) и Tissot T-Touch (разполагаща със сензорен екран и включваща екстри като компас, висотометър, барометър и други). Touch-screen технологията е въведена от Tissot десетилетие преди да се появи в други области като мобилните телефони например. Моделите Tissot Sailing-Touch, Tissot Sea-Touch и Tissot T-Touch Expert предлагат на своите потребители (водолази, навигатори, алпинисти) бърз набор от полезни функции само с едно натискане на екрана. На Baselworld 2013 г., за да отбележи своята 160-а годишнина, Tissot представя часовника Tissot Heritage Navigator, който следи времето в 24 града по света. Той е върховен от известния модел Navigator, създаден за 100-годишнината на марката през 1953. Tissot продължава непрестанната си експанзия на пет континента и днес марката се продава в над 14 000 магазина по земното кълбо.

Нашите възгледи са като нашите часовници: всички показват различно време, но всеки вярва само на своя... Този подход както към дизайна, така и към ръчните часовници като цяло може да

се види в ретро модели като този Tissot Chronograph от 60-те години на миналия век с референтен номер 808A. Изработен от неръждаема стомана и с размери 34 мм, което е напълно в съответствие с предпочитанията за времето, кутията също така включва „водоустойчив“ завинтващ се гръб, както и други характеристики, които биха показали, че това е часовник, предназначен за донякъде професионална употреба. Въпреки това класическата форма на корпуса и изчистената рамка му придават цялостен силует, който едва ли би изглеждал неуместно, ако се съчетае с костюм и вратовръзка. Циферблатът на Tissot Chronograph ref. 808A е друг израз на това напрежение между функционалност и естетика. Произведен от Singer - същият производител на циферблати, създа легендарните циферблати на Paul Newman за Rolex Daytona, циферблатът на този ретро Tissot е в красив дъвтононен сребрист цвят.

Vulnérant omnes, ultima pesat, или всички часове раняват, последният убива - тази латинска сентенция може да бъде открита върху някой стар часовник... Добрата марка обаче се стреми да е гъвкава спрямо превратностите на времето. Едно от забележителните неща на днешната Swatch Group е, че предлага широка гама от марки часовници и всяка от тях има свое собствено място сред останалите. Всички различни марки все още остават като отделни единици, но всички те се възползват от колективните ресурси на един от най-големите световни играчи в часовникарската индустрия. Ползата за потребителите е, че марки, позиционирани в по-достъпната част на спектъра, като Tissot, в рамките на швейцарската часовникарска индустрия са в състояние да предложат часовници с несравнима стойност за парите, срещу които се продават. Ⓜ

Топ 5 на най-добрите часовници Tissot

Tissot има много иновации в производството на часовници. През първата си година пускат първия джобен часовник с двойни часови зони. През 1930 г. правят първия часовник с магнитно съпротивление. И още: Tissot произвежда първия пластмасов часовник (1971 г.), първия часовник от камък (1985 г.), първия часовник със седеф (1987 г.) и първия часовник от дърво (1988 г.). Това е впечатляващ опит от постижения. С всяка година в каталога на Tissot се появяват нови изделия. И то някои от най-добрите им предложения към 2023 г.:

TISSOT PRX POWERMATIC 80

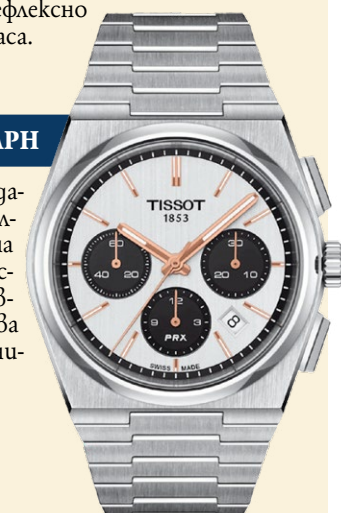
Tissot PRX Powermatic 80 е със сравнително тънък корпус от неръждаема стомана. Часовникът е водоустойчив до 100 метра дълбочина, което го прави подходящ при плуване. Сапфиреното стъкло е устойчиво на награскване, има антирефлексно покритие. Резервната му мощност е 80 часа.

TISSOT HERITAGE 1973 CHRONOGRAPH

Tissot PRX Chronograph е от полирана неръждаема стомана. Часовникът е водоустойчив на дълбочина до 100 метра и разполага с устойчив на награскване сапфирен кристал с антирефлексно покритие. На обратната си страна часовникът има задна витрина, която осигурява ясна видимост на автоматичния механизъм с резервна мощност до 60 часа.

Tissot Heritage 1973 Chronograph е водоустойчив до 100 метра. Куполът е изработен от антирефлексен сапфирен кристал и е устойчив на награскване. На обратната страна има задна витрина, която показва швейцарския автоматичен механизъм. Този механизъм има резервна мощност до 60 часа.

TISSOT VISODATE POWERMATIC 80

Tissot Visodate Powermatic 80 е изработен от неръждаема стомана и е с каишка от кожа на алигатор. Куполът е направен от сапфир, устойчив на награскване. Има задна витрина на гръба. Вътрешният механизъм е швейцарски автоматик, с дълготраен 80-часов резерв на мощност. Водоустойчивостта е само до 30 метра дълбочина.

TISSOT TELEMETER 1938

Tissot Telemeter 1938, както подсказва името му, е връщане назад във времето. Корпусът е от неръждаема стомана, с кръгла ретро форма, сравнително дебел. И въпреки че е оценен само за 30 метра водоустойчивост, това е достатъчно за ежедневието.

Централата на компанията в Льо Локл, Швейцария

Кадри от фотосесията на &play studio за линията маратонки NMD_v3 на adidas.
Stills from the studio's photoshoot for adidas NMD_v3 sneaker line.

Work hard, &play hard

КАК СЕ ПРАВИ ДОБЪР ДИГИТАЛЕН МАРКЕТИНГ

Да предложиш на клиентите си работа с високо качество, или да го жертваш в името на скоростта? Когато става дума за дигитален маркетинг, можете да имате и двете – това е начинът, по който &play – най-новото попълнение в групата на Ogilvy Bulgaria, работи.

&play е творческо студио – перфектният хибрид между класическа творческа рекламна агенция и студио за продукция. Това дава на компанията повече контрол върху всички аспекти на създаването на ефективна бранд комуникация. И предоставя на клиента още по-лесен за следване и менажиран процес.

За едва 10 месеца съществуване, &play вече си партнира и дори печели награди с работата си за брандове като adidas, Old Spice, Storytel, Hilton, Dr. Oetker и Orange.

Мост към поколението Z

Честа трудност пред все повече

и повече брандове е тяхната комуникация към аудиторията им, принадлежаща към поколението Z. Способността да се адаптираш към все по-бързо променящия се свят, поп културата и референциите му и технологичния му напредък е ключова за това да разбереш и достигнеш тази демографска група. &play studio залага на дълбоки познания в TikTok културата на безкрайния поток от съдържание и създава редица проекти, ориентирани към гейминг индустрията. Студиото вече има репутацията на консултант, който въвежда брандовете в този все още непознат за тях свят.

AI революцията няма да бъде излъчвана

Нека не се лъжем. Изкуственият интелект няма да замени хората. Но хора, използващи AI инструменти, ще заменят онези, които не използват такива. Добиването на нови знания и

умения е жизненоважно за философията на &play и за всеки един от членовете на екипа. Изкуственият интелект е рутинна част от ежедневието на студиото, а това допринася за изострянето на всички предимства, които то предлага на клиентите си.

Признателни и признати

Без значение дали става дума за построена от нулата карта за Fortnite, оформена да изглежда като лица, за ключова визия, сглобена изцяло в метавселената, или за клип на спортномоден бранд, съдържащ генерирани от AI кадри, &play разполага с разнообразието и компетенциите да извършва комуникационна, стратегическа и консултантска работа от всякакво естество.

Работата им вече събира международни награди и се цели в още такива с предстоящите проекти. 📧

Можете да научите повече за тях на www.andplaystudio.com

The Smellmeter е специално създадено за Old Spice устройство, от което нагала някой има нужда: то се свързва с всяка видео игра и измерва количеството пот и миризма, които героят в нея натрупва с движението си. Използвано в Twitch лайвстрийм, устройството подтиква зрителите към интеракция – за да помогнат на героя да замирише отново хубаво, те могат да пишат FRESH в чата, за да предизвикат органичното продуктово позициониране на Old Spice дезодорантите.

The Smellmeter is a custom-built device for Old Spice that nobody asked for: it connects to any video game and measures the amount of sweat and smell the character accumulates with their movement. Used in a Twitch live stream, the device prompts viewer interaction – in order to de-smell the character, they can type FRESH in the live chat for an organic Old Spice product placement.

Work hard, &play hard

WHAT MAKES FOR GOOD DIGITAL MARKETING

Offering your clients the high quality of your work or sacrificing it for the sake of a speedy delivery? When it comes to digital marketing, you can have your cake and eat it, too – this is the way that &play, the latest addition to the Ogilvy Group Bulgaria, operates.

&play is a creative studio - the perfect hybrid between a classic advertising agency and a production studio. Which gives the company more creative control over the process of creating effective brand communication. And provides the client with an easier-to-follow-and-manage workflow.

For the brief 10 months of &play's existence, it's already partnered up with and produced award-winning work for brands like adidas, Old Spice, Storytel, Hilton, Dr. Oetker and Orange.

Bridging the Generation Z gap

A common struggle for more and more brands is their communication with their GenZ target. Being able to adapt yourself to the ever-faster-changing world, its pop culture and references, and its technological advances is key to understanding and reaching this demographic.

&play studio delves heavily into the Tik-Tok-esque, infinite-feed culture and produces a fair share of gaming-oriented projects. And the studio already has a track record of consulting and introducing brands to this unfamiliar to them world.

The AI revolution won't be televised

Let's face it. Artificial Intelligence won't replace people. But people utilizing AI tools will replace people who don't. Acquiring new skills is vital to &play's philosophy and every one of its team members. AI is a part of the studio's everyday routine, which contributes to all key advantages the company offers its partners.

Recognizable and recognized

Whether it's a custom-built, pizza-shaped Fortnite map, a visual constructed entirely in the Metaverse, or a sports fashion video containing entirely AI-generated footage, &play has the variety and competence to do it all.

Their work is already racking up international prizes and is aiming for more with the upcoming projects. 📧

Follow them on www.andplaystudio.com

Literal Beauty е Instagram филтърът на Storytel, който помага на хората да отпразнуват 24 май и красотата на българската литература. Той им дава възможност да добавят към своето story един измежду някои от най-хубавите цитати от класически и съвременни български автори.

Literal Beauty is an Instagram filter for Storytel that helps people celebrate Bulgarian literature and culture by letting them choose from some of the most beautiful quotes by classical and modern Bulgarian authors.

Фотографията е тайна за тайната, вярва Борислав Данчов

Фотография с ЕНЕРГИЯ

ВИНАГИ ДАВАЙ НА КЛИЕНТИТЕ СИ ПОВЕЧЕ ОТ ОНОВА, КОЕТО ОЧАКВАТ, КАЗВА БОРИСЛАВ ДАНЧОВ ОТ СТУДИО „ЛУМИНАР“

Яна Колева

Фотографът има необичайна професия, той намира нещо, преди хората да го забудят. Всяка снимка е само кратък миг в очите на вечността, твърдят именити представители на тази професия. В кадър е Борислав Данчов, направил неизброимо количество кадри. В неговия обектив влезе президентът Бил Клинтън по време на двудневното му посещение у нас през май. Сигурно трябва да си много добър фотограф, за да те поканият специално да отразяваш таква събитие...

Път към професията

Борислав Данчов е фотограф по наследство и по призвание. Вече 17 години упражнява тази професия, а в нея е от малък.

При сватбените сесии фотографът става психолог

Друго не се е захващал да работи. Още като дете помагал на баща си във фото ателието в Благоевград, проявявал и филми. След като навлезе дигиталната фотография, започнал да обработва снимките, а после и да снима.

Повече светлина

„Луминар“ (лат. - светлина) е бранд, ориентиран към личните и корпоративните събития, към сватбената фотография. „Фото свят“ е марка, насочена към работата им в Благоевград и района. Борислав Данчов е собственик и управител на двете компании за фото и видео заснемане, позиционирани във високия клас. Той и екипът му се придържат към едно просто, но мъдро правило - винаги

давай на клиентите си повече от онава, което очакват. „Когато след време хората погледнат снимките и неусетно се пренесат на мястото на своето специално събитие или се върнат към важен момент в живота си, значи си им направил не просто фотографии, а си успял да уловиш и да предадеш емоцията“, казва Борислав.

Крадец на мигове

Корпоративните събития изискват различен подход, снимките са репортажни и за тях се изисква наблюдателност, но и тук е важно умение то да уловиш мига. При сватбените сесии фотографът става психолог, тъй като младоженците не са професионални модели, а подходът към

тях е определящ за добрия резултат. Сватбената фотография концентрира в себе си портрета, историята, ореола на модата, усета за детайла. В този професионален сегмент е важно не само да си умел професионалист, но и да предразполагаш да ти се доверят, за да запечаташ хубави мигове. При корпоративните събития трябва просто сам да си „откраднеш“ важните моменти.

Технологиите се менят

Цифровата фотография е достъпна и удобна. Но малцина са истинските професионалисти, които хвърлят незабравим мост във времето. Техниката вече не е толкова скъпа, телефоните имат камера, всеки може да снима и морето от заснети кадри расте. Само на добрите фотографи обаче им се отдава да направят открояващи се снимки, които с малко казват много. Всяка снимка носи свой нюанс и е умение да направиш добрата селекция от всичко, което си заснел по време на събитието. Хубавата фотография има характер и излъчва енергия, уверява основателят на „Луминар“. Той напомня, че в ерата на аналоговата фотография всеки професионалист или любител е имал право на 24 или на 36 кадъра, които съдържа един филм. Трябва да си съсредоточен и с тях да съумееш да разкажеш една история. А днес се правят много снимки, но добрият професионалист още на терен си свършва работата, а не после пред компютъра.

Историята продължава

Екипът на „Луминар“ е във формат „Великолепната седморка“ от фотографи, които се допъхват в работата. Сред тях има и грон оператор. Това заснемане със своята различна гледна точка допринася с допълнителен разказ към историята. В България има красиви места и гронът може по вълнуващ начин да ги улови. Най-хубавата снимка? Баща му Спас твърди, че е продадената. Но Борислав си е скътал една най-хубава за него - единствената снимка, която направил на своята сватба, когато с фотоапарат на колега заснел съпругата си в гръб. Тя има сантиментален характер и с това е тъй ценна.

Определят фотографията като тайна за тайната - колкото повече ти казва, толкова по-малко знаеш. Затова и за фотографа Борислав Данчов най-добре говорят неговите снимки. ☺

Българско вино е №1 В СВЕТА

VINEYARDS SELECTION ТЕНЕВО НА „ВИЛА ЯМБОЛ“ Е НАЙ-ВИСОКООЦЕНЕНОТО ЧЕРВЕНО ВИНО В 30-ОТО ИЗДАНИЕ НА MONDIAL DE BRUXELLES

За първи път най-доброто червено вино в света идва от България. Това е титлата Vineyards Selection Тенево, произведено от „Вила Ямбол“. То стана най-високооцененото червено вино сред 4836 изпратени проби в тазгодишното тридесето издание на престижния винен форум Mondial de Bruxelles и заслужено спечели титлата Revelation Red Wine. Това се случва за първи път в историята на конкурса и е особено висока оценка за производител от малък регион като България.

Общо 73 български вина са взели участие в тазгодишния конкурс, от които 27 получиха медали. Това означава почти 37% наградени вина, надминавайки средния успех в състезанието от 25-28%. Сред спечелените медали най-престижното отличие бе Голям златен. То се връчва само на 1% от вината в Concours Mondial de Bruxelles. Освен 13 златни и 11 сребърни медала, България бе отличена с три Големи златни медала, като единият от тях е именно за Тенево.

По брой медали лидер отново е „Вила Ямбол“ – общо шест за бели и червени вина и други два за розе. Производителят записа златен медал за розетата Kabile и Vineyards Selection, както и за Kabile Шардоне и Совиньон блян, Kabile Резерва Мерло, Kabile Резерва Каберне Совиньон, Kabile Резерва Сира. Сребро спечели Vineyards Selection Трояново от сортовете Совиньон блян и Шардоне.

Розата на ветровете, уловена в една глътка

Vineyards Selection е колекционерската серия вина на „Вила Ямбол“, създадена с идеята да разгърне най-пълнителните характеристики на тероара на Източна Тракийска низи-

на. Червените вина са произведени от три микрорайона – Тенево, Тополица и Болярово. Насажденията от награденото в Тенево са от 2005 г. Лозовите масиви за производството на Vineyards Selection са засадени според „Розата на ветровете“ – компас, който определя интензивността на въздушните течения, посоката и силата им. Серията Vineyards Selection включва три червени, едно бяло, едно розе и две естествено пенливи вина, направени по класическа технология. Те могат да се открият в подбран брой ресторанти в София и големите градове.

Рекорден брой медали и от Decanter

„Вила Ямбол“ спечели рекордните седем медала от 20-ото издание и на друг престижен винен конкурс – Decanter. Производителят е първенец по отличия сред българските винарни. Тази година те бяха отличени с 64 медала, от които за първи път – пет златни. „Вила Ямбол“ спечели златен медал за Kabile Сира Резерва 2016, един сребърен за Kabile Сира 2018 и пет бронзови: за Kabile Розе 2022, Kabile Шардоне и Совиньон блян 2022, Kabile Каберне Совиньон Резерва 2016, Kabile Мерло и Каберне Совиньон 2019 и Vineyards Selection Трояново Совиньон блян и Шардоне 2022. Наградите от конкурса в Лондон са едни от най-ценните за колекцията на всяка изба. Системата на оценяване е много стриктна, като вината преминават тристепенен процес на дегустация. Тази година на Decanter са участвали рекордните 18 250 проби от 57 държави. Те са оценени от 236-ма винени експерти, сред които 53-ма Master of Wine и 16 Master Sommeliers. ☞

*Насладете се на комфорт
и кулинарни шедьоври в градината
на Este Restaurant!*

Семейство Ангелови -
Петя, Милослав, Петър,
Милослав-младши,
и енологът Светослав
Кръстев (от ляво
надясно)

СВИНАРСКА
ИЗБА „ГОРУН“
СЕМЕЙСТВО
АНГЕЛОВИ ДАВАТ
ПРИМЕР КАК
ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯТ
ГЕН В РОДОСЛОВИЕТО
Е ПРЕДПОСТАВКА ЗА
УСТОЙЧИВ БИЗНЕС

ВИНО с характер

✎ Яна Колева

Там, където е текло, пак ще тече... хубаво вино. Винарна „Горун“ е създадена да съхрани и нагеради вековните традиции във винарството на Дунавската равнина и да покаже, че в България може да се прави вино на световно ниво. Лозята са разположени на ветровитите хълмове над река Искър, където слънцегреенето е голямо, а избата е в живописна долина. Микроклиматът на района и тероарът са необходимата предпоставка за висококачествени вина. Вдъхват нов живот и преустройват запустялата ветеринарна лечебница, строена от немци преди сто години, във винарска изба в град Искър. Наричат я на старото име на населеното място - Горун, заради вековните зимни дъбове в околността. Ето каква е историята:

Семейство Петя и Милослав Ангелови са в частния бизнес от 1991 г. Завършили икономика във Варна и още като студенти станали предприемачи и минали през различни дейности. Проявили икономическа далновидност и се насочили към покупката на земя, тя станала добра основа за

агробизнес, после узрели и за идеята да създадат винарска изба. В зърнопроизводството са от 2013 г. Бащата на Милослав Ангелов е бил агроном и с професионална реализация в селското стопанство, той дал

подтик към земеделието

Той събужда роговата страст към земята и виното, след като се е занимавал активно със земеделие и е изучавал внимателно почвените и климатичните особености на микрорайона. За него е жив споменът за близо 4000 дка лозя, които впоследствие са изкоренени. И така духът на гроздето и виното започва да витае в семейството. Инициативата идва от по-големия син Петър Ангелов, който учи право в СУ „Св. Климент Охридски“, но във втори курс се заема с изграждането на първите лозови масиви, по европейски проекти с фокус възстановяване на местните сортове - Гъмза, Кайлъшки мискет и Кайлъшки рубин. Сътрудничеството им със специалистите от Института по лозарство и винарство в Плевен ги кара да се замислят защо този

институт, без аналог на Балканите, е създаден през още 1892 г., точно в Плевен. Така разбират, че по онова време българската държава решава да развива лозарството. Кани френска делегация от специалисти, които дават препоръка институтът да се разположи точно в този район. Започва като опитна станция и земеделско училище и от 1893 г. датира първото вино. На следващата година Плевенската гъмза взема редица медали на международни изложения. „Ние решихме да съживим лозарството и винопроизводството в района и да възкресим

добрите стари традиции

стъпили на много знание и опит. Получи се освежаване и на поговорката, че когато гените говорят и боговете мълчат“, казва Петя Ангелова.

В това семейство икономиката и правото вървят ръка за ръка с бизнеса. Има разпределение на работата и отговорностите. Петър влага младата си енергия в лозята, отглежда ги по иновативни методи и така получават висококачествено грозде. Малкият им син Милослав вече е агро-

ном, магистратурата му е по международни икономически отношения и той постепенно навлиза в работния процес. Родителите Петя и Милослав се радват, че синовете им се връщат към корените и традициите: „Няма рецепта как децата да се почувстват здраво свързани със семейния бизнес. Важно е

камъкът да си тежи на мястото

и всеки да следва своята мисия, с която се е явил на Земята“, уверява Милослав Ангелов-баща. Той обяснява, че без съвременни технологии няма как да се развива модерно земеделие, тъй като те предлагат много улеснения при липсата на работна ръка. В лозарството обаче човешкият труд в голямата му част не може да бъде заменен от машините. За брането на грозде има машини, но висококачественото вино се постига с много ръчен труд, съвременен технологично оборудване, професионализъм и иновации. Винарска изба „Горун“ привлича енолога Светослав Кръстев, натрупал опит в България, Калифорния и Нова Зеландия. Той умело съчетава класическите и новите стилове, като се придържа към минимална човешка намеса при винификацията на гроздето. „Стремежът ни е нашите вина да имат собствен характер, който да очарова“, посочва Милослав, а Петя добавя: „За нас

правенето на вино е изкуство

Ние творим, като търсим точния баланс - в избата, на лозето, но и на различните гледни точки. Екипът ни е букет от три възрасти - нашите синове са на 25 и на 30 години, технологът е около 40-годишен, а ние двамата със съпруга ми сме на 50+“.

Резултатите идват бързо - избата е твърде млада, а вече валят награди. Първата реколта вино правят през 2019 г., но не се устремяват към пазара. Искат да са сигурни, че успехът ще е гарантиран. През 2022 г. на Балканското изложение на виното тяхното бяло вино и розе

печелят два златни медала

и един сребърен, получават и плакет за най-добър дизайн на етикет - модерна интерпретация на българската шевица. А през юни 2023 на световната винарна „олимпиада“ Decanter избата

спечели златен и бронзов медал. За тях е важно опаковката да привлече вниманието. По световните конкурси обаче дегустацията е „сляпа“ и обикновено млада изба влиза в престижните класации чак след петата година, но „Горун“ е изключението, което подкрепя правилото. „Опитът, традициите, образованието и смелостта са важни за доброто развитие и за „късметата“ в бизнеса. Моят дядо е бил известен бчвар и този факт в рогословното дърво също допринася ико-

номисти и юристи да стават лозари и винари. Когато всичко се прави от гуша и сърце, тогава и късметът каца на рамото“, твърди Петя Ангелова.

Френската държава оказва силна подкрепа на винопроизводството и така поддържа мита, че във Франция се правят най-добрите вина. Българската държава стои встрани от реализацията на българското вино на международните пазари, но сем. Ангелови са твърдо убедени, че то ще заеме своето достойно място. ☺

Фактите говорят

- В района на град Искър сем. Ангелови имат 60 дка лозови масиви, преработват и част от роднински добив в Русенско.
- Залагат на местни сортове - Гъмза, Кайлъшки мискет, Кайлъшки рубин, но и на световни царе на гроздето - Каберне совиньон, Каберне фран, Сира, Пино ноар.
- Бутилките са на световно ниво, но най-голямата гордост е продуктът в тях: „По бутилките посрещат, по съдържанието ни търсят отново“.

Винаги в ДОБРА форма

▲ Георги Георгиев

Никой няма право да е аматьор във физическите тренировки. Всеки трябва да съумее да види красотата и силата, на които е способно тялото му... Това е не просто подтик да отидем в спортния център, а и възможност да се погрижим за своето здраве. Как и къде? NV Sports & SPA е място, което предлага услуги, които позволяват да изпитаме удоволствието от добрата тренировка, но и да тропаме резултати – като дух, характер, постижения, фигура, здраве. Мнозина са открили за себе си това място и за госта хора Sports & SPA са дейности с постоянно присъствие в живота. Но на онези, които си намират извинение в липсата на време, ще кажем: Ако искаш нещо, което никога не си имал, трябва да направиш нещо, което никога досега не си правил.

Къде

Местоположението винаги е от значение. NV Sports & SPA е на удобно място – на бул. „Г. М. Димитров“ 59, в най-зелената сграда в София – NV Tower. Мястото е ключово, с удобен достъп с кола, метро и обществен транспорт. Предимство е далновидността, с която е изграден NV Sports & SPA като структура и комфорт. „Нашият стремеж е да предложим услуги извън стандартите във фитнес индустрията, комбинирани с възможността клиентите ни да разполагат с целия на-

бор от услуги под един покрив. Тук ще намерите модерно оборудвана фитнес зала, предлагаща всичко необходимо за тонизираща и функционална тренировка, единствения по рода си свободен за обществено ползване закрит иноксов плувен басейн с джакузи, просторни зали за групови тренировки с едни от най-добрите треньори в областта, луксозна СПА зона за релаксация, уютно и модерно масажно студио“, уверява екипът, който управлява и поддържа NV Sports & SPA. И ето какво обещават неговите професионалисти:

Редовни тренировки

За нас е важно да повярвате, че тренировки не са ангажимент. Нашата цел е нашите клиенти да идват в залата с желание – за да тренират или просто да релаксират. И тъй като здравословният начин на живот не се състои само в ежедневни тренировки, ние избираме да помагаме на клиентите си да се чувстват и да изглеждат по начина, по който желаят, казват от Спортния център.

Неповторима атмосфера

Просторните и уютни зали за групови занимания в комбинация с екипа от професионални треньори превръщат обикновената тренировка в неповторимо изживяване за тялото и сетивата.

Новаторски подход

Плуването е един от най-предпочита-

ните спортове за равномерно натоварване на всички мускулни групи, укрепва организма и повишава тонуса. За вашето преживяване в NV Sports & SPA е на разположение иновативен плувен басейн с дължина 25 м и изцяло иноксово покритие, гарантиращо по-добра хигиена. След енергизираща тренировка се препоръчва джакузи с хидромасаж, а също и въздушен масаж.

Фитнес център

NV Sports & SPA разполага с просторна и модерно оборудвана фитнес зала с уреди от последно поколение Technogym. В приятна и спокойна атмосфера може да направите своята пълноценна тренировка. А с помощта на екипа от персонални треньори може бързо да постигнете желаните резултати.

Спининг

Спинингът е тренировъчна програма на закрито с пригодени за целта кола. Тя се води от квалифициран инструктор под звуците на динамична музика и специално осветление. Продължава между 45 и 60 минути и представлява комбинация от колоездене и различни серии упражнения за всичките мускулни групи на тялото. Упражненията помагат за подобряване на кардио-респираторната издръжливост и за укрепване на

мускулатурата, особено в долната част на тялото. Залата за спининг с кола е с оборудване от световния лидер в областта Technogym.

Йога

Йога е древна индийска практика, включваща различни движения, медитации и дихателни техники за насърчване на физическото и психическото благосъстояние на човешкия организъм. Редовното практикуване на йога спомага за намаляване на стреса и тревожността, премахва главоболието, регулира високото кръвно налягане и премахва симптомите на безсъние. Йога ефективно подпомага умствената концентрация и благоприятно повлиява депресивните състояния.

Функционални тренировки

Един от най-добрите начини за повишаване ефективността и работоспособността на тялото са функционалните тренировки. Те са универсални и се използват както във фитнеса, така и за рехабилитация. При тях се включват специално подбрани упражнения, които симулират натоварването от ежедневните занимания, като така тренират мускулите и движенията, свързани с тях. Функционалните упражнения значително намаляват риска от

травми в ежедневието или спорта. Очаквайте скоро още групови тренировки и за това на сайта www.nvsports-spa.com проверявайте редовно графика.

В СПА зоната

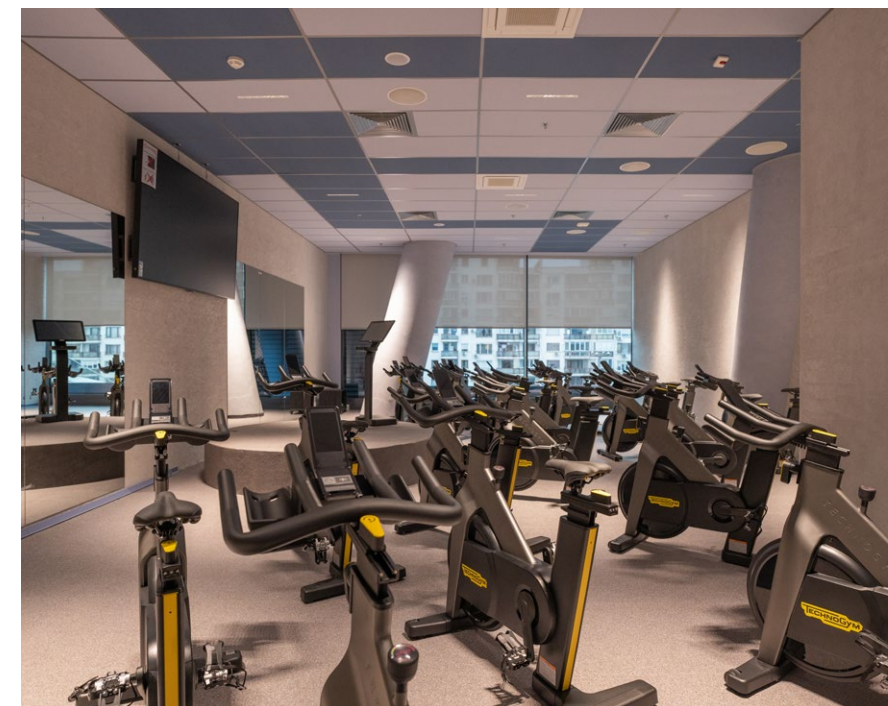
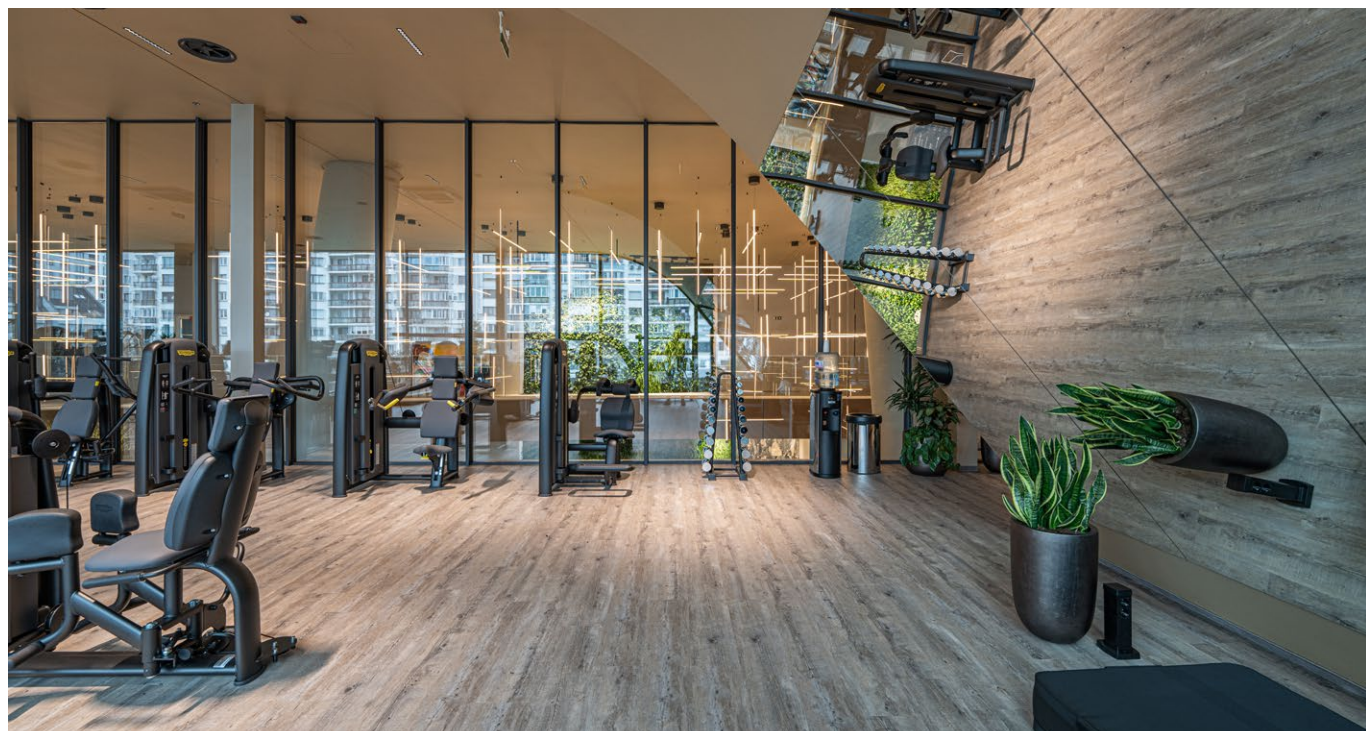
За да поддържате своя вътрешен баланс и хармония, на разположение са финландска сауна, инфрачервена сауна, парна баня, легена купа и стая за релакс. В допълнение към парната баня има възможност за ароматерапия с 4 вида аромати, които спомагат за освобождаване на дихателните пътища и детоксикация на организма.

На точното място

За да поддържаме висок дух и физически здраво тяло в големия град, е важно да имаме на разположение спортен и СПА център на високо ниво. Но това не е достатъчно. Желанието за промяна трябва да е по-голямо от нежеланието да положим усилия. Движението е най-добрият приятел на нашето тяло и едно от най-големите удоволствия е, когато осъзнаем, че тялото ни днес може да направи нещо, което вчера не е могло. NV Sports & SPA е точното място, което помага да постигнем всичко това.

NV Sports & SPA напомня, че всички пътища в София водят към NV Tower на бул. „Г. М. Димитров“ 59. ☎

NV
SPORTS & SPA
ПРЕДЛАГА ВСИЧКИ
УДОБСТВА ЗА
ФИЗИЧЕСКИ
ТРЕНИРОВКИ, НО
И ВЪЗМОЖНОСТИ,
КОИТО ПОМАГАТ ЗА
БАЛАНС НА ТЯЛОТО
И ДУШАТА

the efficiency and performance of the body is functional training. It's universal and used both in the gym and for rehabilitation. It includes specially selected exercises that simulate daily activities, thus using and training the body's muscles and the movements associated with them. Functional exercises significantly reduce the risk of injuries in everyday life or sports. More group training sessions are coming soon, so check the schedule regularly at www.nvsports-spa.com.

In the SPA zone

For the maintenance of your inner balance and harmony, a Finnish sauna, an infrared sauna, a steam bath, an ice bowl and a relaxation room are all available. In addition, the steam bath offers the option of aromatherapy with 4 types of aromas that help to open up the respiratory passageways and detoxify the body.

At the right place

In order to maintain high spirits and a physically healthy body while living in the big city, it is important to have a high-level sports and spa center available nearby. But that alone is not enough. Our desire to make a positive change to our wellbeing must outweigh our reluctance to make the necessary efforts. Movement is our body's best friend and one of the greatest pleasures is when we realize that our body can do something today that it wasn't able to do yesterday. NV Sports & SPA is the right place to help you achieve all of this.

NV Sports & SPA reminds that all roads in Sofia lead to NV Tower at 59 G. M. Dimitrov Boulevard. 📍

Always in GOOD shape

Georgi Georgiev

No one should feel like an amateur when it comes to physical training. Everyone should be able to see the beauty and strength that their body can summon... This is not just an incentive to go to the gym, but also an opportunity to take care of our health. How and where? NV Sports & SPA is a place that offers services that allow us to experience the pleasure of a good workout, but also to achieve multiple results - good spirit, firm character, nice figure, and solid health. Many have discovered this place for themselves and for many people doing Sports & SPA are activities with a constant presence in their lives. But to those who make the lack of time an excuse, we say: If you wish for something that you've never had, you must do something that you've never done before.

Where

Location always matters. NV Sports & SPA is conveniently located at 59 G. M. Dimitrov Boulevard, and in Sofia's greenest building - NV Tower. That location is key because it enjoys convenient access by car, Metro and other public transport. The foresight with which NV Sports & SPA was built in terms of structure and comfort represents a solid advantage. "Our aspiration is to offer

services beyond the standards in the fitness industry - our clients can have an entire range of services under one roof. Here you will find a state-of-the-art gym with everything you need for a toning and functional workout, the one-of-a-kind free public indoor stainless steel swimming pool with jacuzzi, spacious group training rooms with some of the best instructors in the area, a luxurious spa area for relaxation, and a cozy and modern massage studio", assures the team that manages and maintains NV Sports & SPA. And here is what its professionals promise:

Regular training sessions

It's important to us that you don't see workouts as a chore. Our goal is that our customers come to the gym willingly - be it to train or just to relax. And since a healthy lifestyle isn't only about daily workouts, we choose to help our customers feel and look the way they want, say employees of the sports centre.

Unique atmosphere

The spacious and cozy rooms for group activities, in combination with a team of professional instructors, turn any ordinary workout into a special experience for the body and senses.

An innovative approach

Swimming is one of the most preferred sports when it comes to harmoniously exercising all muscle groups. It strengthens the body and increases physical tone. For your NV Sports & SPA experience, there is an innovative 25 m long swimming pool available, complete with a stainless steel finish, which guarantees better hygiene. After an energizing workout, dipping into a jacuzzi with hydromassage and also an air massage, are recommended.

Fitness centre

NV Sports & SPA has a spacious and modern gym equipped with the latest Technogym brand equipment. In a pleasant and calm atmosphere, you can do your full workout session. And with the help of our team of personal trainers, you can quickly achieve the desired results.

Spinning

Spinning is an indoor exercise program using stationary bikes. That workout is led by a qualified instructor to the sounds of dynamic music and special lighting. It lasts between 45 and 60 minutes and is a combination of cycling and different series of exercises for all muscle groups of the body. Exercise helps improve cardio-respiratory endurance and strengthen muscles, especially in the lower body. The spinning room is also furnished with equipment from the world leader in the fitness field - Technogym.

Yoga

Yoga is an ancient Indian practice involving various movements, meditations and breathing techniques to promote physical and mental well-being. Regular practice of yoga helps to reduce stress and anxiety, relieves headaches, regulates high blood pressure and relieves symptoms of insomnia. Yoga effectively supports mental concentration and favorably affects depressive states.

Functional training

One of the best ways to increase

NV
SPORTS & SPA OFFERS ALL THE AMENITIES FOR FITNESS TRAINING, BUT ALSO OPPORTUNITIES THAT HELP BALANCE BODY AND SOUL

Жорка Недева пред картината, рисувана специално за нейния офис от дъщеря ѝ Златина Недева, която е архитект в Лондон

© Красимир Свраков

Договор с БОГА

Яна Колева

Две чудеса на света винаги изпълват душата с удивление – това е звездното небе над мен и нравственият закон в мен. Тази мисъл на немския философ Имануел Кант остава за Жорка Недева паметна за цял живот, след като още в седми клас я прочита в учебника по философия. Звезди, Венера, Млечния път... тези и други гуми, свързани с астрологията, започват да ѝ правят впечатление от малка. Тя усеща, че с тях е свързано нейното житейско предопределение. Някога баба ѝ отваряла Библията на случаен принцип и обяснявала, че има предначертани неща, че всичко е написано горе на Небето. После от учителя си по астрология научила: „Твоят хорос-

коп е твоят договор с Бога, когато се раждаш“.

Жорка Недева завършила „Счетоводство и контрол“, след като родителите ѝ не я подкрепили в желанието да учи психология. Започнала да упражнява професията, като поела счетоводството на своя съпруг. Работела с голямо нежелание, но и с голяма любов, тъй като му помагала в бизнеса. След известно време той сам я подтикнал да последва пътя на сърцето си. Учила астрология, завършила психология, насочила се към синастрията – изкуството на астрологията за взаимоотношенията между хората, между братя и сестри, родители и деца, съпрузи. Приела като своя мисия да помага за по-малко разводи и за повече семейства, които не живеят в лъжа,

тъй като това се превръща в модел за поведението на поколенията напредък. Заела се и с медицинска астрология, след като при нея започнали да идват много хора със сгрешени диагнози.

За себе си Жорка Недева казва, че не е типичният астролог. До нея се стига по неведомите пътища. По тях стигнахме и ние, за да чуем нейния разказ, нейните предупреждения и възторзи:

Когато бях малка, много обичах да гледам звездите, идех ли в Странджа при моята баба в с. Кости. Правех си сценарии и разказвах истории. Наблюдавах хората и усещах настроението им, мъката и болката им, предущаха болестите им.

Обичам цветния живот и затова нося цветни дрехи, а

АСТРОЛОЖКАТА ЖОРКА НЕДЕВА ПРЕДУПРЕЖДАВА, ЧЕ СМЕ НА ПРАГА НА ГОЛЕМИ ПРОМЕНИ, ЗА КОИТО НИКАК НЕ СМЕ ГОТОВИ

се примирявайте с положението, което не ви удовлетворява.

Когато има

проблем в семейството

и то е пред разпад, не бива да се бърза с крайните решения. Всеки има силни и слаби страни, насърчавайте партньора си да развива своите силни страни. В Ретроградната Венера от 25 юли до 5 септември ще излязат лъжи в някои семейства и те ще рухнат. Семейството се сплотява, когато споделяте и общувате помежду си, затова най-важно е да се работи върху спойката и ценностната система.

Парите и любовта

са едно – управлява ги планетата Венера. При парите има получаване и отдаване, при любовта работи същият механизъм. Както има конкуренция в любовта, така има конкуренция при парите. Засега Венера е наклонила везните повече към парите, но иде ден, когато любовта ще възтържествува. Венера е господар на везните, накъде те ще се наклонят, зависи от нравствените ценности на всеки. Новите поколения след 2025 г. ще са по-любовнолюбиви. Те, както и сегашните най-млади, няма да се обръщат в такава степен към материалното. Върху плещите на поколението, родено през 90-те години, ще се стовари тежестта на този труден преход, който досега така и не се осъществи по желания от нас начин. Скоро ще приключим с всичко старо и животът ще мине към нов етап на свят без ограничения, но

свят на контрол

Сега светът се разделя на два лагера – едните ще следват потока на парите, а другата част от хората ще се научат да се спасяват духовно. Старото, консервативното все още няма да се пречупи. Но планетата Плутон, която влиза във Водолей, в края на 2024 г. започва да дава аспекти на промени, някои от тях са „Свобода, равенство, братство“, но хората не бива да превръщат това в свобода. Европа върви по неправилен път на развитие. Ножицата между богати

и бедни ще продължи да се разтваря, средната класа изчезва. България е поела курс към „Нека да стане най-тъмно и най-мрачно, за да се оправи светът“. Живеем във време на бързи промени, които не са най-доброто, което може да се случи на човечеството.

Един от съветите ми е: Не съдете другите. Всеки, който се е родил на тази Земя, накрая си плаща сметката. На всички казвам да дават

една десета лепта

към Бога. Това не означава само да се строят храмове и да се купуват икони, а да се види кой в обществото има най-голяма нужда и той да бъде подкрепен. Има различни начини за съпричастност към по-слабите. В комплексите по морето и в планините може да се дава възможност на хора в материално затруднение да летуват извън силния сезон. Има деца сираци, които до своето пълнолетие не са виждали морето.

Вместо да купуват поредния апартамент с инвестиционна цел, по-добре хората да пътуват. Аз избървах

Пътя Камино

Този Път ме извика една вечер в съня ми. Приех предизвикателството да остана насаме със себе си и по нов начин да науча нови уроци. Исках сама да го избървя, но се събрахме седем дами. Някои бяха взели доста неща от всекидневното си, с които са свикнали, и на третия ден започнаха да се освобождават от ненужното. Още като се качвахме във влака, моята раница падна и очилата ми се счупиха. След това се счупи и телефонът ми. Това бяха добри знаци...

До края на годината в икономически план ситуацията ще е тежка. Време е да прозрем, че България трябва да даде нов път за развитие на своето селско стопанство. Повече не бива да се строят хотели масовонти, а да се заложи на еко- и балансуризм с минерална вода. След 2025 г. светът и бизнесът силно ще се променят. Дигитализацията е неизбежна, навлизаме във все по-технологично време. ☯

ФАБРИКАТА

за сън на Гергана Рагович

КОЙТО ТЪРСИ, ШЕ НАМЕРИ РАБОТЕЩИ РЕШЕНИЯ СРЕЩУ БЕЗСЪНИЕТО, ПРЕВЪРНАЛО СЕ В СЕРИОЗЕН ПРОБЛЕМ ЗА ВСЕ ПОВЕЧЕ ХОРА

▲ **Тони Григорова**

Стресът, напрежението, стрехът и безпокойството рефлектират върху съня на активно работещите, но също при децата и хората в третата възраст. Качественият сън е необходимо условие да постигнем успеха, към който се стремим, и той не бива да е цената, която плащаме, за да стигнем до желаня връх. „Фабрика за сън“ е книга на Гергана Рагович, която издателство „Вдъхновения“ пушна на пазара тази пролет. Авторката е създател на ЕнеРсу - холистичната система за подобряване на съня и качеството на живот, свързана с емоционалния баланс, пълноценния сън и добрия жизнен тонус.

Мнозина се опитват да дадат отговор на въпроса какво точно е сънят. Всички са се убедили, че това е специфично състояние на съзнанието, в което пребиваваме предимно нощем. Учените казват, че по време на сън се изключваме от всекидневие и тогава тялото се възстановява физически и психически, подрежда натрупаната информация, самоизгражда се.

Съвременната медицина решава някои от проблемите със съня, но

нарушенията

се предизвикват от различни фактори и в редица случаи медиците се оказват безпомощни трайно да се справят с конкретния проблем на даден човек, загубил своя спокоен сън. Медикаментозното лечение обикно-

вено дава временни резултати. Това провокира Гергана Рагович да намери и да предложи решения за случаите, когато медицината не е в състояние да се справи с недоспиването.

Цялата книга е своеобразно „хапче за сън“. В нея е споделен

холистичният подход

на авторката, тя обръща внимание на физиологията и на факторите, които влияят на съня - стрес, напрежение, убеждения, хранене, движение, навици. „Фабрика за сън“ е за онези, които искат да постигнат вътрешен баланс. Нужно е да се положат усилия, за да се проследят и подобрят навиците за сън, ако той не е такъв, какъвто го искате. Някои обаче са свикнали с недоспиването и са намерили „удобство“ в този дискомфорт.

В книгата ще откриете много неща, които може и да знаете, но просто трябва да приложите в

пътя към промяната

Допълнителното помощно средство към изданието е Дневникът на съня. На своя сайт Гергана Рагович предлага и много безплатни ресурси, полезни за всеки, който търси решение срещу безсънието. Книгата е писана 7 години, но се появява в точния момент, когато Гергана Рагович е готова да обобщи и да сподели големия изследователски и практически опит по темата. Писането е било на приливи и отливи заради трансформацията, която самата тя прави със себе си в личен и професионален план.

Искате

златно правило

за добър сън? Просто вечер не бива да се преяжда, нито да се прекалява с алкохол и напитки, съветва Гергана Рагович. Но само това не е достатъчно. В своята терапевтична практика тя помага за справяне с психо-емоционални травми, които предизвикват безсъние. Важно е да се намери коренът на проблема и да се установят факторите, които причиняват конкретното безпокойство. Навиците на живот и на сън се отразяват върху възстановяването на организма. Убеждения, че сънят не е от значение за успеха, че е по-важно да свършиш работата, а не да се напиш - въздействат върху цялостния жизнен тонус, без значение кой на каква възраст е.

Темата за съня отдавна е станала близка на Гергана Рагович. Първата ѝ магистърска степен е на

авиационен инженер

в Техническия университет в София, а втората е по когнитивна наука от Нов български университет. Следват множество квалификации, като най-новата е по интегративна психотерапия от Медицинския университет в Пловдив. В първата част от своя професионален път Гергана е авиационен инструктор и натрупва 15-годишен опит в управлението на стреса, умората и съня на летателните екипажи и други категорични авиационен персонал. Провела е стотици курсове за авиосферата, а вече и извън нея. В един момент темата за съня става вълнуваща за Гергана и измества останалите приоритети. От своя опит тя се е убила, че всички

трудности - лични и професионални, оказват влияние върху съня. В периоди на изпитания е важно да спим повече, тъй като тялото и умът ни се нуждаят от повече почивка. Проблемите със съня може да са симптоми на нещо, което се случва с нас. За да се постигне

трайно решение

за добрия сън, е нужен комплексен подход. Медицината на съня е сравнително нов дял в науката и повечето лекари не са специалисти в тази област. Те изписват сънотворни, които не помагат на страдащите да се наспят

добре, а дори след няколко седмици тези медикаменти губят ефективността си.

Гергана Рагович помага при натрупан стрес, емоционално безпокойство, а не при сериозни физиологични проблеми, които предизвикват безсънието. При всички случаи само комплексният подход води до желаня резултат, а не решенията „на парче“. Ключовият инструмент, който Гергана Рагович ползва, са техниките за емоционална свобода (ТЕС), те са свързани с потупвания по определени акупресурни точки по главата, горната част на тялото и ръцете. Така се успокояват центровете в мозъка, които отговарят за тревожността и отключването на страховете и стресовите реакции. Редовното прилагане на специфичните ТЕС медитации води до здрав сън. Но този способ по думите на Гергана Рагович дава резултат само при тези, които го прилагат. Не е нужно да вярваш, че работи, трябва просто да го използваш и тогава ще постигнеш своята вътрешна хармония. Като авиационен инструктор тя дълги години се занимава с обучения. За да е по-полезна в работата си, придобива редица квалификации, всяка от които ѝ отваря нова врата. Твърди, че управлението на стреса не се чува през ушите, а се постига, като се положат усилия за намирането на практическите решения.

До прегаряне стигат хора, които са

устремени към високи цели

но са безмилостни към себе си. Те не искат да поставят граници в отношенията си с другите и в това, което е добро за самите тях. Мечтата има огромна притегателна сила и само чрез прегарянето стигат до обратната връзка от своето тяло, която не са склонни да получат по друг начин.

Всеки може да подобри съня, хармонията и баланса в живота си, да постигне целите си, стига да знае какво иска и да е готов да работи за това, убедена е Гергана Рагович. И още нещо, което тя препоръчва: Търсете решение и ги прилагайте, за да видите кое ще работи при вас, тогава правете повече от него. Пробата и грешката ще ви отведат и до добрия сън. ☺

Нови книги от Сиела

„Парадоксът на избора“

от г-р Бари Шуорц

Превърнало се в основополагащ труд за многобройни изследвания в сферата на маркетинга, мотивацията и продажбите, революционното издание „Парадоксът на избора“ от американския психолог и професор по социалните науки г-р Бари Шуорц се появява за пръв път и на български език в превод от Елена Филипова. В него по достъпен, увлекателен и зареден с чувство за хумор начин специалистът разкрива как драматичното нарастване на разнообразните възможности води не до взимането на лесно решение, а допринася значително за развитието на тревожността, стреса и депресията.

„Възход и властване на бозайниците“

от Стийв Брусати

След като проследи величавите „Възход и падение на динозаврите“ (Goodreads Choice Awards 2018), британският палеонтолог проф. Стийв Брусати – или едно от водещите имена на съвременната наука – обръща своя поглед именно към необятния свят на предците ни. С много чувство за хумор, огромно количество лобопитна и полезна информация, както и немалко възнуващи и курioзни истории, младият учен разглежда еволюцията на бозайниците такава, каквато я познаваме днес.

„Къщата на клоуните“

от Галин Никифоров

Със сюжетни, загърбили съвременните категории, и своя ювелирен стил писателят явление Галин Никифоров („Тяло под роклята“, „Лисицата“, „Черна светлина“) отдавна е спечелил уважението на критиката и любовта на читателите. След дълго отсъствие на пазара се появява ново издание на може би най-хипнотичната му и мистериозна творба - „Къщата на клоуните“, станала носител на престижната награда „Елиас Канети“ 2011 г. – метафизично и пропито с меланхолия лутане в затънтените дебри на човешката душа.

„Кубинците“

от Антъни ДеПалма

Куба на миналия и Куба на новия век оживява във впечатляващия публицистичен роман „Кубинците: обикновени животи в необикновени времена“ от журналиста и дългогодишен кореспондент на New York Times Антъни ДеПалма, който следва своята съпруга кубинка в рисуването на гостоверна картина за живота на най-известния остров на света. Авторът побежда читателите на уникално пътешествие към Унабакоа – квартал в предградията на Хавана, а събщите на неговите жители изплитат пълнокръвния образ на онова противоречиво и трудно за дефиниране чувство, което в Куба наричат *subanidad*. Да бъдеш истински кубинец. @

МЕТРОРЕКЛАМА
www.metroreklama.com

+359 2 962 50 71
@office@metroreklama.com

Бъди повече, давай ПОВЕЧЕ

МОУЗЕС НАЛОКА УЧИ КАК ДА ПРЕВРЪЩАМЕ ВСЯКА ПОСТАВЕНА ЦЕЛ В МИСИЯ „ВЪЗМОЖНА“

▲ Георги Георгиев

Където и да се намирате в този момент от живота си, не спирайте да се движите. Крачка по крачка. Бог ни е дал крака, за да ходим, не корени, които да ни държат на едно място. Истинското удовлетворение идва с напредъка. Тези думи принадлежат на Моузес Налокa, той е експерт по коучинг, НАП специалист, предприемач и съосновател на Worldwide Experts. Като мотивационен говорител с международно признание и завладяващо присъствие той е разпалил пламъка на вътрешната трансформация у хиляди хора по цял свят. Но как той стига до тази мисъл и до възможността да насърчава другите с „Бъди повече, давай повече“?

Моузес Налокa е роден в Уганда. Баща му бил инженер, майка му – медицинска сестра. Когато е на 5 г., неговият брат е блъснат от пиян шофьор и тази трагедия

преобръща съдбата

на семейството. Преместват се в Италия. Майка му намира сили да прости за тежката загуба и става проповедник в евангелистка църква. Баща му обаче не може да преодолее големия емоционален срив и житейските перипетии, напуска семейството, като оставя... 180 хил. евро дълг. Моузес опитва различни бизнеси, но без особен успех. В търсене на ключ към успеха посещава семинар на Тони Робинс и... става част от екипа на Success resources. Големият шанс каца на неговото рамо, когато на едно от събитията говорител, включен в програмата, отсъства, Моузес го замества и така изгрява неговата звезда. Той работи в Лондон и обикаля Европа и в един момент с българката Тотка Спасова решават да станат представители на Тони Робинс за България.

Моузес Налокa обучава бизнес лидери по

света, а и у нас. Сред имената на онези, които са се възновявали от неговите напътствия и стратегии за успех, е Ивет Горанова, златната медалистка по карате от Олимпийските игри Токио 2020: „Аз не съм експерт по карате, но съм

специалист по човешкото победение

и знам какви умения са необходими за постигане на целите. Убеден съм, че психологията и начинът на мислене са 90% от нашия успех, а останалото зависи от самото изпълнение. Федерацията по карате ме покани да подкрепя състезателката в начина ѝ на мислене. В началото всичко изглеждаше като мисия „Невъзможна“, но успяхме да спечелим златния медал“.

Мотивационният треньор умее да открива скрития потенциал у всеки: "Човек обаче трябва да е отворен и да е готов за новото. Тогава пред него се откриват нови възможности и той позволява в живота му да станат чудеса. Моята роля не е да разрешавам проблемите на хората. Те знаят къде се намират, те искат да прескочат пропастта, която ги дели от успеха, аз само им помагам за това“. И ето кои са

трите важни стъпки

към голямото постижение: „На първо място, да сте наясно какъв връх искате да покорите в живота си. Второ, да предприемете действия и ако нещата не се случват, да не се отказвате от вашата цел, а да смените стратегията. Опитайте се да постигнете резултата по друг начин, с друг подход. Трето, винаги бъдете благодарни. За всяка стъпка, която правите. Докато постигнете желания резултат, обърнете повече внимание на действията, на процеса, на самия път, а накрая се порадвайте на постижението, почувствайте удовлетворението от свършеното. И не забравяйте, че животът е непрекъснато движение от една задача към друга“.

Накратко: „Ако не развиваш талантите си, пропяваш своя живот“. ☺

Магията на СПА...

www.estespa.bg

ИНОВАТИВНА

технология от БАТ България

**КОМПАНИЯТА ПРЕДСТАВИ
НАЙ-НОВИЯ МОДЕЛ НА УСТРОЙСТВОТО
ЗА НАГРЯВАНЕ GLO™ – HYPER X2 AIR**

Поредната си иновация представя у нас БАТ България. Най-новият модел на устройството за нагриване glo™ – HYPER X2 AIR, вече стъпи на българския пазар. Пълнолетните потребители могат да избират между седем нови цвята с метален нюанс и елегантен дизайн на продукта.

Актуалната версия на иновативната технология за нагриване на тютюн glo™ HYPER X2 AIR е с премиум визия, със стилен алуминиев корпус и представлява най-лекото glo™ досега. Това е вторият модел на устройството, което БАТ България представя за последните шест месеца, когато беше и официалната премиера на първия модел glo™ HYPER X2 в България, отличена със специален приз за „Иновативно събитие на 2022“.

Новото устройство glo™ HYPER X2 AIR предлага на пълнолетните потребители усъвършенствана технология за индукционно нагриване на тютюн в компактен корпус, то е с 25% по-леко от предходния модел и е с още по-удобен захват. Устройството е оборудвано с функция за по-бързо нагриване („Boost“), индикатор за състоянието на батерията, иновативен механизъм на отваряне и може да се ползва до двадесет сесии с едно зареждане на батерията.

„Пускането на най-новата версия

на glo™ – HYPER X2 AIR в България затвърждава трансформацията и развитието на нашата компания и подчертава за пореден път основната стратегия на БАТ да намали въздействието на своя бизнес, като предлага на пълнолетните потребители широка гама от по-малко рискови алтернативи на пушенето*“, посочи от БАТ България по повод премиерата на модела у нас.

От компанията допълват, че glo™ е преминало хиляди часове тестове и е подкрепено от солидни научни изследвания. Едногодишното клинично проучване, което БАТ проведе за оценка на въздействието, показва, че пълнолетните пушачи, които са преминали изцяло към glo™, са постигнали значителни и устойчиви подобрения в няколко показателя за потенциална вреда в сравнение с тези, които продължават да пушат. Резултатите от това проучване представиха нови важни данни, които допълват доказателствата

в подкрепа на glo™ като продукт с намален риск*.

glo™ HYPER X2 AIR се предлага в търговската мрежа в страната с тютюневи стикове за glo™ под утвърдената марка на премиум бранд в България, както и под втори нов продуктов бранд на стикове за устройството. Продуктите са налични и в повечето големи търговски центрове в страната. ☎

**Въз основа на тежестта на личните доказателства и при пълно преминаване от пушене на цигари към негорими продукти. Тези продукти не са без риск. При употребата им се доставя никотин, който води до пристрастяване.*

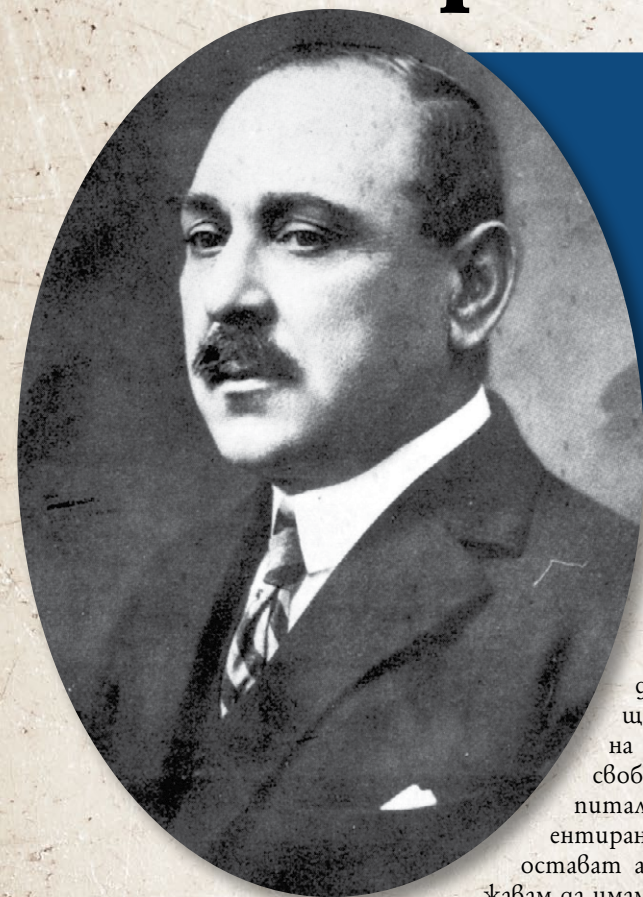
СЗМБГ
SMBG

НИЕ УПРАВЛЯВАМЕ ВАШИТЕ ОТПАДЪЦИ

www.smbg.bg

АТАНАС БУРОВ

банкерът родолюбец

От този предприемач и политик, философ и идеолог и днес може да учим как да се прави бизнес, как да се живее и как обществото да се управлява

Визионер

Неговите идеи за изграждане на демократична българска държава с просперираща икономика, модерна финансова система, свободно движение на капитал и европейски ориентирана външна политика остават актуални: „Аз продължавам да имам дълбока вяра в демокрацията и в парламентаризма. И най-голямата моя вяра произхожда от едно - че тя е режим, който сам себе си лекува, че тя има всичката гъвкавост, всичката приспособимост, за да отговори... на нуждите на един народ. Всички други режими имат нещо скрито и свършват с катастрофи“.

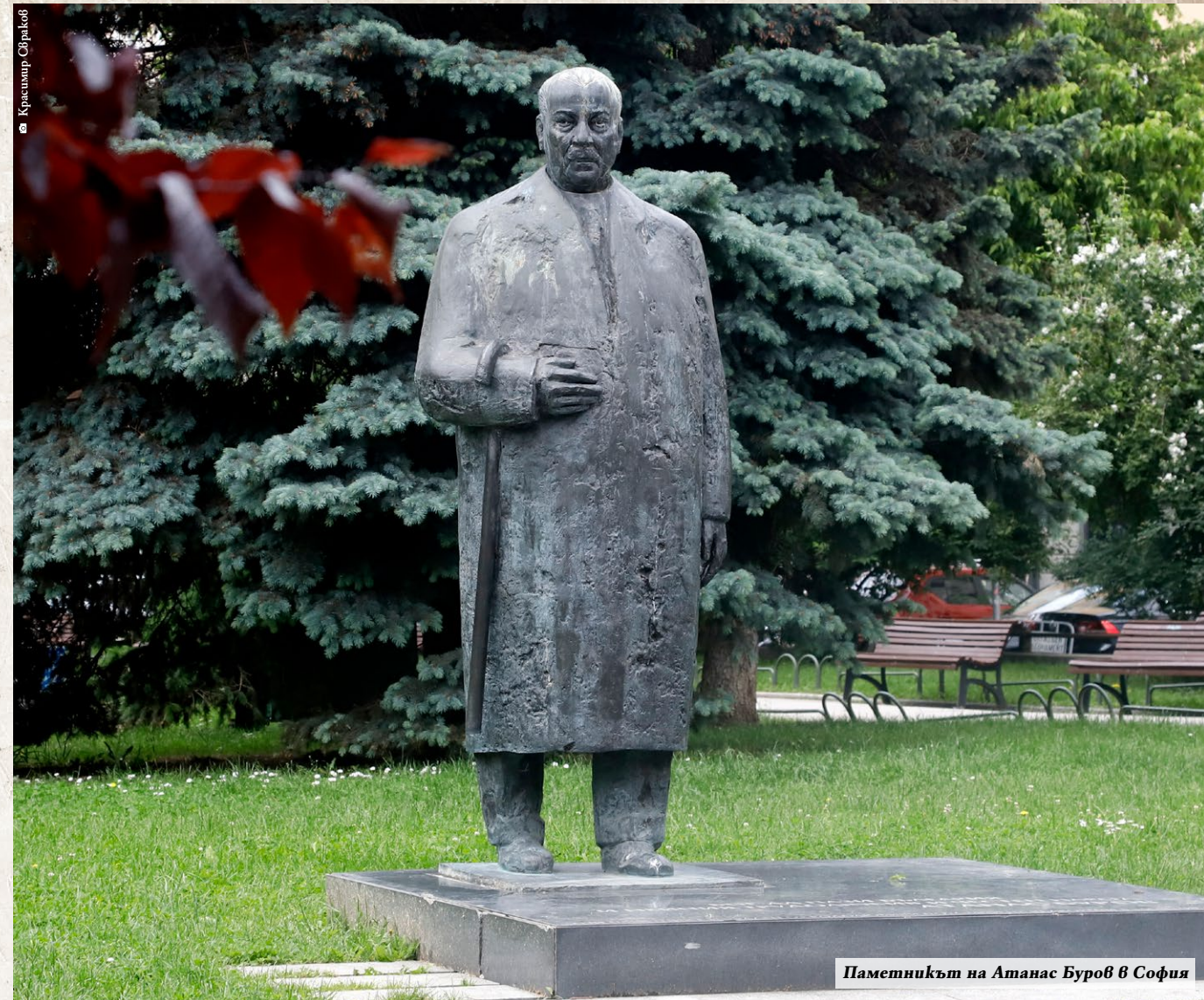
Житейски път

Атанас Буров е роден през 1875 г. в Горна Оряховица. Учи в родния си град и в Априловската гимназия в Габрово, откъдето е изключен заради организирана от социалистите стачка. Взема изпитите си за матурата като частен ученик с много добри оценки, което му позволява да продължи образованието си в престижни висши учебни заведения в чужбина. Завършва право и ико-

номика в Сорбоната в Париж през 1903 г., учи в Швейцария и Англия. В чужбина се запознава със знакови имена на епохата, оставили трайни следи в световната история - британския политик Лойд Джордж, станал по-късно министър-председател на Англия, Жорж Клемансо - френски политик, министър-председател на Франция от 1917 до 1920 г., Жул Анри Поанкаре - един от най-значимите математици на XX век, а също с руските революционери Ленин, Плеханов, Троцки. След завръщането си в България започва активна предприемаческа и банкерска дейност. Той е организатор на банковото дело и банковото разузнаване в България. И всичко това не е случайно, тъй като основател на Българската търговска банка в Русе е именно бащата на Атанас и Иван, Димитър Буров. Банката е създадена през 1895 г. и по традиция бизнесът на бащата трябва да бъде поет от синовете му: „Търговията е преди всичко психология и прозорливост. Тя не търпи наивници, глупаци и хора, които „я карат през пръсти“. Затова тя се предава по наследство“.

Семейство

„В парата, в бизнеса се влиза с три неща - с взлом, с ум или с же-

Паметникът на Атанас Буров в София

нитба“. Буров с ум върти бизнеса и множи парите. Към семейното „богатство“ той добавя изисканата си съпруга Смарагда Салабашева - родена през 1895-а, потомка на известния старозагорски род Салабашеви. Нейният чичо Иван Салабашев е бил финансов министър на България. С Атанас Буров се запознават на прием в двореца по случай 18-ия рожден ден на престолонаследника Борис III. Тогава Смарагда, или както всички я наричат Майда, е на 17 години. Облеклото ѝ винаги е изискано, в тон с модата, самата тя излъчва спокойствие и сила. Атанас Буров е с 20 години по-възрастен и с опит в политическия живот на България. Двамата се женят в края на април 1913 г. Свързва ги голяма любов и той неведнъж в писмата си до нея споделя своите чувства: „Обичам те с цялото си сърце и душа“. Имат две

геца - Стефан и Негялка.

Политик

Атанас Буров е човек с огромен размах, затова полето на банковото дело бързо му отеснява и той започва да се занимава и с политика и журналистика. Става член на Народната партия, създадена от банката на баща му и съставляващите я предприятия. Трибуна на политическите му възгледи става вестник „Мир“, на чиито страници са изложени едни от неговите най-запомнящи се мисли, показателни за отношението му към обществения живот в България. Буров става един от най-известните политици на своето време. Десет пъти е избиран за народен представител, бил е зам.-председател на Народно събрание, министър в четири кабинета и дипломат. В българския политически живот са влизали как-

ви ли не неподготвени хора, но не и Буров: „Не знаеш ли като мене арабски, турски, не четеш ли поверителните доклади, ти не знаеш нищо“. Политик, който не приема компромиси и отклонения от демократичните принципи, предприемач, чийто поглед далече стига: „В България винаги е имало издишък на чиновници и кандидати за министри и недоимък на мислещи икономисти и търговци“.

Офицер

Самият той е мислещ и действващ. Още в ранна възраст се включва в дейността на Народната партия и от 1899 г. многократно е избиран за народен представител, а в периода 1911-1912 г. е зам.-председател на Народно събрание. Фактът, че е от виден и богат род не спира Атанас Буров от участие в Балканската война. След нейното

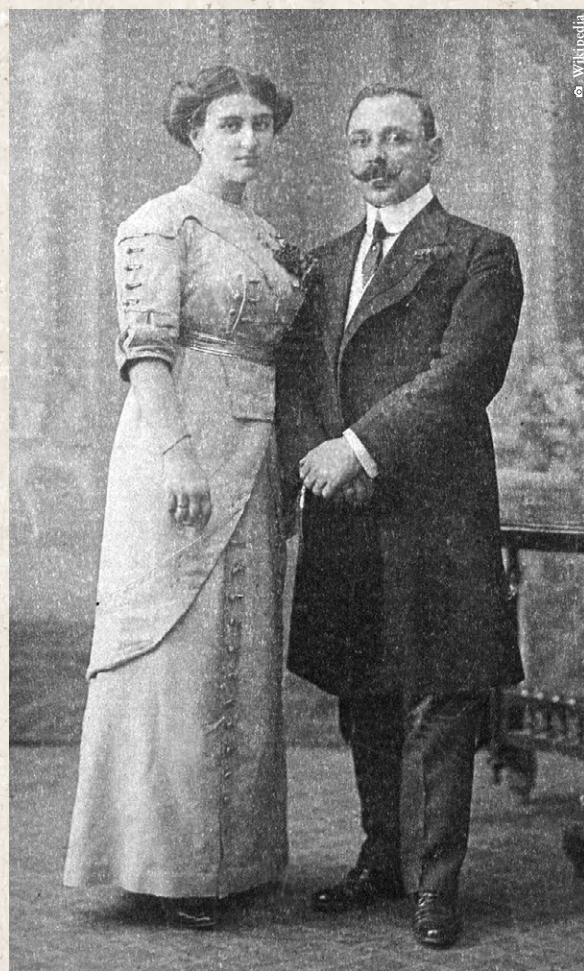
обявяване големият предприемач и banker ускорено завършва Школата за запасни офицери и е единственият действащ депутат, записал се доброволец за фронта. При Чатаалджа поручик Буров побежда атака „на нож“ и на косяк се разминава с фаталния случай, когато турски куршум се забива в металната му запалка в горния джоб. После е награден с Орден за храброст. През декември се уволнява и отново поема функциите си в парламента.

Капиталът

Една от най-модерните за онези времена негова идея е акционерната форма на предприемачество и ролята на държавата в подкрепа на капитала. В своя статия Атанас Буров пише: „Капиталът, дори банков, не е нито спекулативен, нито производителен, нито кождерски. Същият този капитал, който в даден момент може да действа като спекулативен, утре, ако има добри условия, ще се обърне в продуктивен. Къде е резервоарът на този капитал, тъй да се каже? Това са спестяванията, които по-специално се намират в банките“. Широкият международен авторитет на Атанас Буров води до избора му за член на политическата комисия на Обществото на народите, заменено по-късно от ООН.

Търговец

„Много пари – много грижи и опасности за имация. Парите... са твое, само когато съумееш да ги опазиш. Най-лесно се губят, когато се дават в заем за цяло и нещяло“ – казва bankerът. Той е сред малцината в Европа, които излизат по-заможни от Голямата депресия на 30-те години. Той проправя пътя на българските стоки до европейските пазари и е един от онези, които държат основния дял от износа на тютюн за Германия. И още: „По време на Първата световна война изнасях цялото производство на шипки – сладко, сушени за чай, даже шипково вино изнасяхме за Германия. Аз съм първият, който намери пазар за дива гъби в Европа. Франция купуваше без ограничения. На-

Горещата снимка на Смайида Салабашева и Атанас Буров, направена в София през 1912 г.

правих пробив на пазара с луканки, пастърма и суджуци. По време на войната се търсеха трайни продукти и нашите бяха незаменими“. В една от черновите на Атанас Буров от 1922 г., описващи развитието на страната, пише: България стоеше на първо място по отношение на своята стопанска независимост. Ние се гордеехме, че в младата България, с български капитали, с български инженери, с български работници направихме пристанища, направихме железници, създадохме материалната култура на България. Построихме фабрики и тръгнахме към интензивно стопанско развитие“.

Венец от тръни

Още един важен епизод: В края на 30-те години далновидният Буров предвеща настъпването на нов световен конфликт. Според него

той ще е с много по-сериозни последици от Първата световна война и предлага идея за създаване на антифашистки фронт, но не успява да убеди политическите лидери. Приема да влезе в правителството на Константин Муравиев – сформирани на 2 септември 1944 г., то управлява само няколко дни. Идва Девети септември. Буров е осъден от Народния съд и лежи в затвора, а през 1948 г. е изселен в Дряново. През 1951 г. отново е задържан и осъден на 20 години затвор. Отношението на управляващите към него е унищително и обидно, отица си от този свят отпътуват от новата власт. На 79-годишна възраст умира в Пазарджикския затвор на 15 май 1954 г.

Патриот

От едната страна на „монетата“ е bankerът и политикът, който казва: „Нацията ни никога няма да успее, ако не се отрече от най-долното си качество – да не си плаща и да се опитва винаги да мине метър“. А от другата страна е човекът Атанас Буров, който високо цени родолюбието и националното достойнство: „Ние сме малка държава, бедна на природни богатства, но добрият ни народ е неоценимо богатство. Повярвайте ми – по-дивна, по-прекрасна, по-нежна страна от България няма! Дори бедни да сте, работете за нея. Тук умрете. Тя е земята, която ви храна и закрила. Заклевам ви, никога не я изоставяйте“. С прозренията си Атанас Буров прехвърля пределите на своето време и е добре да си припомним и този негов завет: „Не се насажда родолюбие и сцепление в един народ, ако не се култивира у него съзнание то на общността и ценността на неговото битие. Не се подготвя едно добро бъдеще, като на едро се отрича миналото“.

Към bankerа, предприемача, дипломата, политика Атанас Буров може и днес да се обърнем за съвет, след като ни е оставил богато наследство. ⑦

efbet

PRAGMATIC PLAY

СЛОТ МАРАТОН

18+ Хазартът крие риск от развиване на зависимост!

Поемам в сивото море

Игра на СВЕТЛИНАТА

БЛАГОДЕНСТВИЕТО ЗАВИСИ ОТ ТОВА ДАЛИ ОСИГУРЯВАМЕ СЪЩЕСТВУВАНИЕТО СИ С НЕЩОТО, КОЕТО НАЙ-ДОБРЕ УМЕЕМ ДА ПРАВИМ, КАЗВА ХУДОЖНИКЪТ АЛБЕРТ ХАДЖИГАНЕВ

Татяна Явашева

В ежедневните ми разходки светлината определя вълнението от онова, което ме заобикаля. Емоциите порождават желанието да пресъздам видяното – споделя Алберт Хаджиганев, който в картините си претворява тайнствената „игра“ на светлината. Мъглата е голям съюзник на художни-

ка, тя опростява формите и от нея той извлича само същественото.

Пеша към славата

Алберт Хаджиганев е роден през 1954 г. в Севлиево. През 1982 г. – след втория му несъстоял се прием в Художествената академия в София, бяга през българо-сръбската граница само с една раница: „В живота на човека има

моменти, когато поема голям риск, след като прецени, че мечка страх, мен не страх“. В емиграцията видял своя шанс за промяна и себеосъществяване. Пътят му не е съвсем прав, минал през трудности, перипетии и остри завои. Без да знае езика, без да има някаква опора в Париж, без средства, без работа, Алберт Хаджиганев започва да осъществява мечтата си.

Трамплин

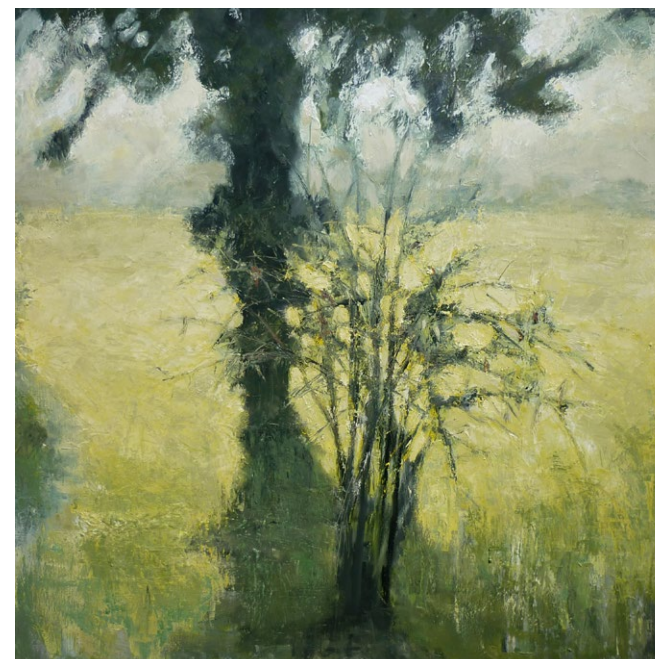
Срещите са важна част от изграждането на всеки и неговата среща с художника Реми Арон се оказва решаваща. Но тя не би била възможна, ако хората, с които е попаднал в едно общежитие в непознатата му Франция, не го бяха насочили към курса по рисуване. Реми Арон става негов наставник и следвайки съветите му, българинът близа във Висшето национално училище по изящни изкуства.

Двигател

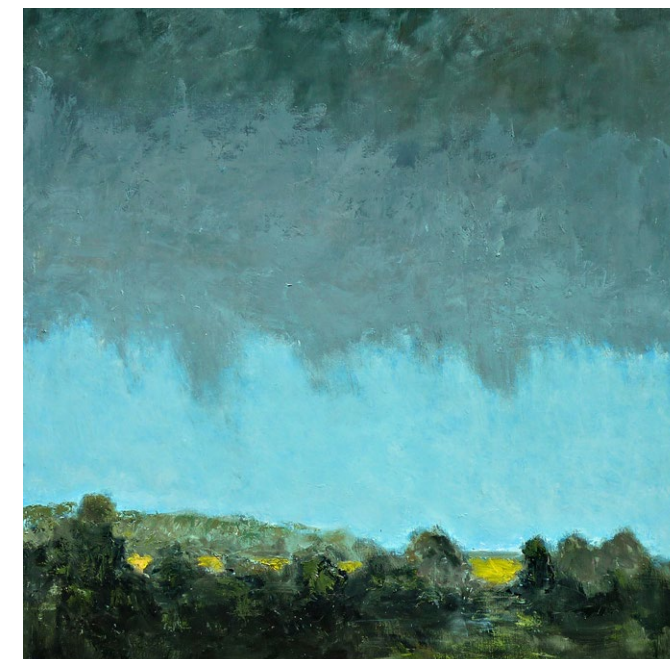
Бащата на Алберт Хаджиганев е самоук художник. Поради липса на възможности да посещава световноизвестни галерии, купувал много книги с репродукции. Алберт ги разглеждал и си съчинявал истории. Затова днес

Стар самотник

Шипков храст

След гъжда

казва, че е пропит от музейна живопис. Определя себе си като художник реалист, който продължава да вярва, че реализмът е неизчерпаем. Това, което отличава платната на един от творбите на друг, са мислите и усещанията, с които всяка картина е рисувана: „Сравнявам моя занаят с работата на преводача – аз съм преводач на емоции“.

Икономика на изкуството

„Икономическият аспект е важен за всеки художник, но има нещо по-съществено – работата, работата, работата. Ние рисуваме, за да споделим с другите своя поглед към света. Благоденствието не се дължи на дебелината на портфейла, а зависи доколко си осигуряваме съществуването с онова, което най-добре умеем да правим. Постепенно се оформя облик, който се забелязва от останалите. Снежната топка започва да се търкаля и мълвата заедно с нея. Сътворяването взема форма, която се набива на очи. Нещо повече, в някои от академиите се учи как се създава мрежа от познанства, за мен обаче това е извън предмета на изкуството. Може и да е старомодно, но от 30-ина години избирам професионализма на галеристите. Оставам ги да свършат своята работа, аз се фокусирам върху моята“, обяснява живописецът.

Кой, как и накъде

Когато става дума за ролята на

галериста, Алберт Хаджиганев признава, че неговото завръщане в България като художник се дължи на срещата му с Вихра Пешева от галерия „Аст-

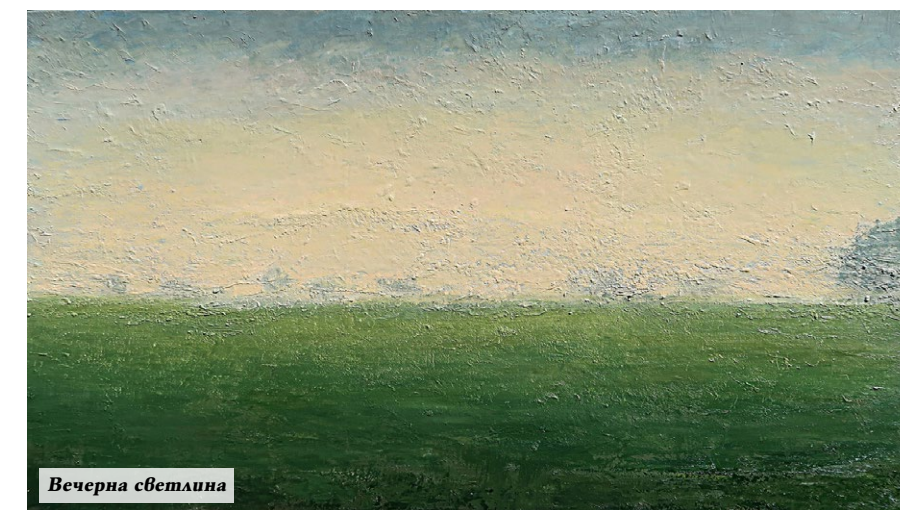
ри“. Тя му показала онзи финес, който не изисква да влезеш в изложбеното пространство със слънчеви очила, а с отворени сетива. Затова именно на

нея доверил и втората си изложба през тази пролет в София.

За Алберт Хаджиганев е важен не самият резултат, който дотук е постигнал, а пътеката, която изминава, търсейки върха. С годините се научил да се цели в луната и вероятно на това се дължи фактът, че със сътвореното попада сред звездите. ☾

Маслиново дърво

Вечерна светлина

Палският дворец Pixabay

XIX век прокарването на железницата Париж-Марсилия е отворило нови хоризонти пред възможностите за прекарване на свободното време.

Железницата, разбира се, е имала важна икономическа цел - да ускори връзката между столицата и най-голямото пристанище, а от там - и към новата и важна колония - Алжир, но ето че изскочил и страничен ефект и станало модерно да се търси лечение със слънце и морска вода.

Влаковете и до ден днешен са главният начин за пътуване между градовете във Франция, с уговорката, че са станали доста по-бързи, отколкото през XIX век. Затова и аз предпочетох да прекарам моите свободни 48 часа, пътешествайки с влак около Марсилия.

Реших да се плъзна по поречието на реката Рона и да се полюбувам на къс от този край, който, колкото и странно да звучи, през вековете се е оказал притегателно място едновременно за древни римляни, средновековни папи и ексцентрични импресионисти. Както се казва, понякога трябва да се намери обща нишка, и ето я. Аз започнах с папите, които през XIV век са преместили седалището на Римокатолическата църква в град Авиньон. Да, за почти 70 години този малък и симпатичен град е бил център на католицизма, давайки малка почивка в историята на Вечния град Рим.

Ако не беше се случило това необичайно историческо събитие, Авиньон навярно щеше да е просто един от обикновените градове по поречието на Рона, но някои специални хора са му дали специално място в историята и негова собствена идентичност. Сред тях е граф Алфонс Тулузки, който в пристъп на набожност решил да забележи цял един регион, включващ и други градове и известен като Конта Венесен (или Венесенското графство), на римските папи, осигурявайки им анклав на френска територия. Друг „виновник“ за разцвета на Авиньон е амбициозният крал Филип IV, използвал влиянието си, за да бъде избран французин за папа и за да може той отблизо да контролира църковните дела. Така се започнало т.нар. от Петрарка „Вавилонско затворничество на папите“. И седмина поред папи са властвали от Авиньон, всичките до един - французи.

От този период и до днес е останал Палският дворец, който наистина си заслужава да се посети, ако искате да усетите средновековния дух на грандиозност. Другата задължителна забележителност е мостът от известната

УИКЕНД

в сърцето на Прованс

АВИНЬОН И АРА ЩЕ ВИ ОМАГЬОСАТ С ИСТОРИИ ЗА ДРЕВЕН РИМ, ПАПИТЕ И ВАН ГОГ

Цветозар Йолов

Да започнем с това, че един уикенд е крайно недостатъчен, за да разкриете Прованс, или Прованс да се разкрие пред вас. Магическият Френски юг, наричан разговорно Миди (сиреч „пладне“), донякъде страда от пренаситен маркетинг, който се простира век и половина назад, затова не се нуждае от излишно представяне.

По времето, когато българите са се борили за Възраждането, европейската

аристокрация се е развала на едно ново комерсиално откритие - туризмът като начин за бягство от сивата и студена зима. С лазурните си небе и море, мекия климат и мързелив ритъм, Прованс е поставил основите на това, което и днес търсим, стане ли дума за отпуска и екскурзия.

За това е помогнало и развитието на технологиите, разбира се. Така както бумът на нискобюджетните авиолинии през XXI век направи всички ни големи пътешественици, така и в средата на

песничка Sur le pont d'Avignon (На моста в Авиньон). Той обаче може да ви изненада, защото стига до средата на реката и... толкоз.

Дворецът изглежда като масивен замък, който някак наистина напомня за твор, но с аристократични зали, високи табани, дори и запазени стенописи, изобразяващи ловни сцени. В днешно време сами можете да си направите тур, като на билет-касата ще ви връчат таблет, който да ви показва нагледно с помощта на обогатена реалност (AR) и как са били обзаведени залите по времето, когато тук е била папската резиденция.

Няколко гарички по на юг по поречието на реката се стига и до град Арл. Тук пак ще ви напомни за Рим, само че доста повече. Градът си има античен амфитеатър, който много прилича на Колизеума, макар и в по-малък размер. Всъщност, ако начертаяме един триъгълник между Арл и градовете Оранж и Ним, там е концентрирано най-богатото наследство от Римската империя в днешна Франция. Тези три града предоставят блестящи екземпляри на античната архитектура като театри и храмове, със заявката, че тук е бил много проспериращ регион дори и преди 2000 години.

Но ако нямате време и за трите, Арл може и да е достатъчен за задоволяване на жаждата за античност. Запазеният амфитеатър и към днешно време се използва за провеждане на борби с бикове и дори местният кулинарен специалитет е яхния от биче месо (разбира се, сготвено във вино, може ли иначе).

Но ако се върнем към римското наследство, в Арл може да посетите и Термите на Константин, сиреч горещи бани, които като постройка са сравнително добре запазени. Друго доста красиво място, което си струва да се види, е Алискампс. Името всъщност се превежда като Шанз Елизе (Елисейските полета) от местния провансалски език, който вече е поизчезнал, изместен от френския. Обаче не се настройвайте за

Античният амфитеатър в Арл

редове от лъскави бутици, тъй като тези Елисейски поля са всъщност стар некрополис, който има интересна история - поне по-интересна и дълга от повечето гробища. Може да видите редове от старинни саркофази, които водят до средновековна църква. Дори и след римската епоха Алискампс е продължило да бъде популярно място за вечен покой - толкова много, че дори хора от цяла Европа са поръчвали като последно желание да бъдат погребани тук.

През XIX век един холандски рижав художник на име Винсент ван Гог, който е бил в търсене на уникална светлина за своите творби, както и някаква доза душевен мир, също е посетил некропола, заедно с приятеля си Пол Гоген. Както може да се очаква, те са увековечили видяното в своите картини.

Има едно място на некропола, където са изложени репродукция на творбата на Ван Гог, за да може да се поставите на негово място и да

си представите как и той като вас е погълцал тази гледка. Но, ето и гения на художника - ние я виждаме, а той я е интерпретирал. Ван Гог е рисувал през есента, затова установих, че с него сме имали различна гледка. Мнозина като мен вероятно нямат окоето на майстор-художник, за да открият светлината, която е привлякла Ван Гог в Арл. Но всеки може да си подари приключението да проследи неговите стъпки в Прованс. Някои може да имат късмета да усетят уловената от гения светлина. ①

Входната алея на Алискампс

Алеята на Алискампс, нарисувана от Ван Гог през 1888 г.

Мостът на Авиньон

ВСЕЛЕНА ОТ НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ

С ПЪРВАТА В БЪЛГАРИЯ
МЕТАЛНА КРЕДИТНА КАРТА
MASTERCARD UNIVERSE

Ексклузивно на www.postbank.bg

NAVIBULGAR[®]
SINCE 1892

